

GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİ DİNAMİKLERİ ve ÖNCELİKLENDİRİLMESİ

Fatih ŞENGÜL

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
GİRİŞİMCİLİK**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Cevat ÖZARPA**

**GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİ DİNAMİKLERİ VE
ÖNCELİKLENDİRİLMESİ**

Fatih ŞENGÜL

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Girişimcilik Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Cevat ÖZARPA

KARABÜK

Şubat 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
DOĞRULUK BEYANI	5
TEŞEKKÜR	6
ÖZ.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZİ / PROBLEM.....	17
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	18
1.1. Girişim ve Girişimcilik	18
1.2. Girişimci.....	20
1.2.1. Girişimcinin Özellikleri.....	24
1.3. Girişimcilik Modelleri ve Yaklaşımları.....	24
1.3.1. Orijinal Girişimcilik	28
1.3.2. İç Girişimcilik	28
1.3.3. Kurumsal Girişimcilik	32
1.3.4. Akademik Girişimcilik.....	36
1.3.5. Yenilikçi Girişimcilik	38
1.3.6. Kamusal Girişimcilik	41
1.3.7. Sosyal Girişimcilik.....	42
1.3.8. Stratejik Girişimcilik.....	46
1.3.9. Tekno-Girişimcilik	48
1.3.10. E-Girişimcilik.....	49
1.3.11. Eko-Girişimcilik	51
1.3.12. Kadın Girişimcilik	52
1.3.13. Hibrit Girişimcilik	53

2. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ VE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	55
2.1. Girişimciliğin Önemi	55
2.1.1. Ekonomik Gelişim ve Kalkınma	59
2.1.2. Nitelikli Sektör ve Nitelikli İş Gücü	60
2.1.3. Ulusal ve Uluslararası Görünürlük	61
2.1.4. Sosyo-Ekonomik Göstergelere Etkisi	61
2.1.5. Yenilikçilik ve Üretim Kültürü	62
2.2. Girişimciliği Etkileyen Faktörler	63
2.2.1. Ekonomik Faktörler	63
2.2.1.1. Öz Sermaye.....	64
2.2.1.2. Mali Çevre	64
2.2.1.3. Teşvik ve Hibeler	65
2.2.2. Sosyal Faktörler	65
2.2.2.1. Aile.....	66
2.2.2.2. Eğitim.....	66
2.2.2.3. Yaş	67
2.2.2.4. Cinsiyet	67
2.2.2.5. Kültür.....	68
2.2.2.6. Kişisel Özellikler	68
2.2.2.7. İş Tecrübesi	68
3. GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİ ve MODELLERİ	70
3.1. Girişimcilik Ekosistemi.....	70
3.2. Girişimcilik Ekosistemi Modelleri	72
3.2.1. Startup Ekosistemleri.....	73
3.2.2. Girişimci Kişilik Modeli.....	73
3.2.3. Girişimcilik Süreci Modeli.....	74
3.2.4. Isenberg Girişimcilik Ekosistemi Modeli	74
3.2.5. Üniversite Odaklı Girişimcilik Ekosistemi Modeli.....	75
3.2.6. Koltai Girişimcilik Ekosistemi Modeli	75
3.2.7. Sekiz Boyutlu Girişimcilik Ekosistemi Modeli	76
3.2.8. Stam Girişimcilik Ekosistemi Modeli	76
3.2.9. Büyüme Odaklı Girişimcilik Ekosistemi Modeli	77

3.3. Girişimcilik Ekosisteminin Dinamikleri	78
3.3.1. Erişilebilir Pazarlar	82
3.3.2. İnsan Kaynağı/İş Gücü.....	83
3.3.3. Yatırım ve Finansman.....	83
3.3.4. Destek Sistemleri	84
3.3.5. Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	85
3.3.6. Eğitim.....	85
3.3.7. Katalizör Üniversiteler.....	87
3.3.8. Kültür	89
3.4. Küresel Girişimcilik Endeksi Raporları	90
3.4.1. Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi	90
3.4.2. Global Girişimcilik Endeksi	96
3.4.3. Dünya Ekonomik Forumu Küresel Girişimcilik Endeksi	100
3.4.4. Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM).....	102
4. ANALİZ ve BULGULAR	107
4.1. Küresel Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Önemliliğinin Belirlenmesi... 108	
4.2. Küresel Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Alt Bileşenlerinin Önemliliğinin Belirlenmesi	126
4.3. SWOT Analizi ve Girişimcilik Ekosisteminin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesi	133
SONUÇ	144
KAYNAKÇA.....	147
TABLolar LİSTESİ	161
ŞEKİLLER LİSTESİ	162
ÖZGEÇMİŞ	163

TEZ ONAY SAYFASI

Fatih ŞENGÜL tarafından hazırlanan “GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİ DİNAMİKLERİ ve ÖNCELİKLENDİRİLMESİ ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Cevat ÖZARPA

Tez Danışmanı, Makine Mühendisliği Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Girişimcilik Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 05.02.2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Tolga ULUSOY (KASÜ)

Online Katılım

Üye : Doç. Dr. Serhan GÜRKAN (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Cevat ÖZARPA (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Fatih ŞENGÜL

İmza :

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimi ele almaya başladığım günden bu yana iş hayatımda ve çalışmalarım da desteğini her zaman sunan, bilgisi ve içtenliğiyle büyük emeği olan saygı değer hocam ve tez danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Cevat ÖZARPA'ya, veri toplama sürecinde yardımlarını esirgemeyen çalışma arkadaşlarıma, analiz ve değerlendirmeler kısmında yardımlarını sunan Öğr. Gör. Bahadır Furkan KINACI'ya, Enes YÜCE ve Seyit Ali KARA'ya, her zaman yanımda olan ve beni cesaretlendiren değerli çalışma arkadaşlarım Faruk ÇALKILIÇ'a, hayatımın tüm aşamasında olduğu gibi tez çalışmam sırasında da bana güç veren değerli eşime ve biricik kızıma, bugünlere gelmemizde maddi manevi destekleri olan babama, ağabeylerime ve kardeşlerime, değerli hocam Bekir KESGİN'e, TTO ailesine ve sevdiklerime, sonsuz minnetlerimi sunarım.

ÖZ

Ülkelerin kalkınma modellerinin şekillenmesinde rol alan aktörlerden biri de girişimcilik ekosistemi ve dinamikleridir. Her ülkenin girişimcilik ekosistemi kendine has unsurları, gelişmişlik düzeyi, kültürel öğeler ve çeşitli bileşenlere bağlı olarak oluşmuş ve gelişme kaydetmeye çalışmıştır. Bu gelişmişlik düzeylerini ortaya koyan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Dünyada en çok bilinen girişimcilik alanına dair bilgiler ve veriler sunan raporlama Küresel Girişimcilik Monitörüdür (GEM).

Bu çalışmada, Türkiye'yi de kapsayacak şekilde GEM'in ortaya koyduğu veriler dikkatle incelenmiş, Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEI), Dünya Ekonomik Forumu (WEF), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Startupgenome, OC&C Strategy Consultans, Avrupa Girişimcilik ve İnovasyon Endeksi (GII) ve GEM gibi birçok raporun kapsam ve sınırlılıkları göz önüne alınarak girişimcilik ekosistemi dinamiklerinin önem derecelerinin belirlenmesine ve sıralanmasına yönelik bir araştırma yapılması amaçlanmıştır.

Çalışmada kaynak olarak kullanılan çeşitli endeks verileri ışığında girişimciliğin ülkemizde ki mevcut durumu ve gelişimi ortaya konulmuştur. Analitik Hiyerarşik Proses (AHP) yöntemiyle yapılan analiz ve değerlendirmeler ile sekiz dinamik / boyut ekseninde öncelikli dinamikler tespit edilmiştir. Ekosisteme dair kategorik bir modelleme ile hem mevcut durum ortaya konulmuş hem de iyileştirilebilir alanlar, sorun ve öneriler aktarılmaya çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre girişimcilerin ürün veya hizmetlerini sunabileceği erişilebilir pazarların en yüksek değer olan %32'lik pay ile en önemli dinamik olduğu tespit edilmiştir. Beşerî sermaye kaynağı %17'lik bir değerlendirme puanı ile ikinci sırada, kültür %2'lik bir değerlendirme puanı ile önem dereceleri arasında son sırada yer almaktadır.

Küresel endekslerin Türkiye raporları baz alınarak yapılan girişimcilik ekosistemi SWOT analizinde beşerî sermaye kaynakları ve girişimcilik potansiyeli güçlü yönlerdir. Bürokratik süreçler, destek programlarının uzun olması ve ihtiyaca odaklı yapılandırılmaması zayıf yönler olarak ön plana çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimcilik Ekosistemi, Küresel Girişimcilik Endeksi, AHP Analizi.

ABSTRACT

One of the actors that play a role in shaping the development models of countries is the entrepreneurship ecosystem and its dynamics. The entrepreneurship ecosystem of each country has been formed depending on its unique elements, level of development, cultural elements, and various components and has tried to develop. There are various studies that reveal these levels of development. The Global Entrepreneurship Monitor (GEM) is the reporting that provides information and data on the most well-known entrepreneurship field in the world.

In this study, the data revealed by GEM, including Turkey, were carefully examined, Global Entrepreneurship and Development Index (GEI), World Economic Forum (WEF), Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), Startupgenome, OC&C Strategy Consulting, Europe Considering the scope and limitations of many reports such as Entrepreneurship and Innovation (GII) and GEM, it is aimed to conduct research on determining and ranking the importance levels of entrepreneurial ecosystem dynamics.

According to various index data used as a source in the study, the current situation and development of entrepreneurship in our country have been revealed. Priority dynamics were determined in eight dynamics/dimension axes with the analysis and evaluations made with the Analytical Hierarchy Process (AHP) method. With categorical modeling of the ecosystem, both the current situation has been revealed and the areas that can be improved, problems and suggestions have been tried to be conveyed. According to the analysis results, it has been determined that accessible markets, where entrepreneurs can offer their products or services, are the most critical dynamics with the highest value, 32%. The source of human capital ranks second with an evaluation score of 17%, and culture is in the last place in terms of importance with an evaluation score of 2%.

Human capital resources and entrepreneurship potential are strengths in the SWOT analysis of the entrepreneurship ecosystem based on the Turkey reports of global indices. Bureaucratic processes, long support programs, and not being structured according to needs came to the fore as weaknesses.

Keywords: Entrepreneurship, Entrepreneurship Ecosystem, Global Entrepreneurship Index, AHP Analysis.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri ve Önceliklendirilmesi
Tezin Yazarı	Fatih ŞENGÜL
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr.Üyesi Cevat ÖZARPA
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	05.02.2022
Tezin Alanı	Girişimcilik
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	163
Anahtar Kelimeler	Girişimcilik, Girişimcilik Ekosistemi, Küresel Girişimcilik Endeksi, Etki Analizi.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Entrepreneurship Ecosystem Dynamics and Prioritization Of Dynamics.
Author of the Thesis	Fatih ŞENGÜL
Advisor of the Thesis	Dr. Öğr.Üyesi Cevat ÖZARPA
Status of the Thesis	Master of Science
Date of the Thesis	05.02.2022
Field of the Thesis	Entrepreneurship
Place of the Thesis	KBÜ/LEE
Total Page Number	163
Keywords	Entrepreneurship, Entrepreneurship Ecosystem, Global Entrepreneurship Index, Impact Analysis

KISALTMALAR

- GEDI** : Küresel Girişimcilik ve Rekabet Endeksi
- GEI** : Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi
- GEM** : Küresel Girişimcilik Monitörü
- KOSGEB** : T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
- OECD** : İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
- TGB** : Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- TOBB** : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TTO** : Teknoloji Transfer Ofisi
- WEF** : Dünya Ekonomik Forumu

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, girişimcilik ekosistemini oluşturan dinamikleri ortaya koymak ve bu dinamiklerin hangilerinin ekosistem için önemli olduğunu AHP yöntemi ile belirlemektir. AHP yöntemi akabinde elde edilen bulgular ile dinamiklere bağlı GEM ve çeşitli küresel raporlara dayanılarak ekosistemin SWOT analizini yapmaktır. Bu kapsamda Küresel Girişimcilik ve İnovasyon Endeksi (GEI), Dünya Ekonomik Forumu Ekosistem Raporu (WEF), OECD Girişimci Ekosistemler ve Büyüme Odaklı Girişimcilik Raporu, Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) 2016 ve 2018 Türkiye raporları baz alınarak endekslerde yer alan boyutlar ve veriler ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Dünyanın ve ülkemizin odak noktaları arasında olan girişimcilik, yenilikçilik ve inovasyon konuları araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalara konu edinmiştir. Bu konular araştırma alanına katkılar sunarken çeşitli küresel raporlar ve raporlara bağlı analiz ve yorum çalışmaları alanın değerlendirilmesi açısından bir imkân sunmaktadır. Çeşitli bilimsel çalışmalardan elde edilen sonuçlar; ekosistem aktörleri ve karar alıcılar açısından ileri okumalar, analizler, tespitler ve bir sonraki araştırmalar için bir referans noktası olarak kullanılmaktadır. Ülkelerin girişimcilik düzeyleri, girişimcilik süreçleri ve girişimcilik potansiyelleri açısından çeşitli veriler ile değerlendirmekte ve öneriler getirilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmada çeşitli dönemlerde ülkemizi de ele alan GEM, GEI, GII, OECD, O&OC ve WEF veri setleri incelenmiştir. Endeks verileri ışığında AHP yöntemi kullanılarak özellikle girişimcilik ekosisteminin belirleyici, etkileyici olarak sayılan dinamiklerinin ve dinamiklere bağlı alt bileşenlerin önemliliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma hazırlık, verilerin elde edilmesi, yöntemin uygulanması, yorum ve analizlerin derlenmesi ile girişimcilik alan yazınına araştırma bulguları ve sonuçları ile farklılık katmak ve yön göstermesi açısından önemli görülmektedir. Ekosistem aktörlerinin, karar alıcıların girişimcilik ve yenilikçilik ile ilgili araştırma ve değerlendirmelerini yaparken dikkat edeceği bazı noktalar bulunmaktadır. Aktörlerin hangi dinamikleri dikkate alması gerektiğini, hangi dinamiğin öncelikli olabileceğini, dinamikler arası bağın ve bağların birbirine dair ilişki ve önemlilik düzeylerini görmeleri açısından ayrıca önemlidir.

Çalışma girişimciliğe dair politikalar oluşturan kurum ve kuruluşlara gerekli verileri derlemesi, girişimcilik ekosisteminin aktörleri ve dinamiklerinin görülmesi, farkındalığının sağlanması dair bir tür yönlendirme yapmaktadır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular ve sonuçlar ile girişimcilik-yenilikçilik-inovasyon ekosistemi içerisinde yer alan aktörlerin faaliyet alanlarını ve alana dair etkilerini, bu etkilerin hangi alt bileşen ve faaliyetler ile ilişkilendirilmesinin ne şekilde olduğunun ortaya konulması açısından önemlidir. GEM ve çeşitli küresel raporların katılımcısı ülkelerin, hangi veriler ile hangi ülkelerle birlikte sıralandığını, hangi ülkeler ile benzerliklerinin olduğunu gösteren bir çalışmadır. GEM raporları ülkelerin faaliyetlerini gözden geçirmesi ve benzer ekosistemler ile faaliyetlerini karşılaştırması açısından bir yön gösterici olarak yer almaktadır. Bu tez çalışması ülkemiz girişimcilik ekosistemi aktörlerinin yararlanabileceği bir kaynaktır. Ekosistem dinamiklerinin bilinmesi, etkilerinin ve önemlerinin anlaşılması açısından faydalıdır. Çalışma kapsamında özellikle ekosistem aktörlerinin, ekosistem dinamiklerinin etki alanını ve öncelik düzeylerini göstermesi karar almalarında yardımcı olacaktır. Ve bu çerçevede yapılan mevcut durum analizi, SWOT analizi ile öneriler kısmı ekosistem aktörlerine ve araştırmacılara yol gösterecektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Metodolojik açıdan, çalışma ve zaman planlarına sadık kalarak teorik kısım ve uygulama kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın teorik kısmını oluşturan birinci bölümü “Kavramsal Çerçeve”, ikinci bölümü “Girişimciliğin Önemi ve Girişimciliği Etkileyen Faktörler” üçüncü bölümü “Girişimcilik Ekosistemi ve Modelleri” dördüncü bölümü ise “Analiz ve Bulgular” başlıklarından oluşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın teorik kısmı ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu kaynaklar; tezler, kitaplar, makaleler, dergiler, internet siteleri, web sayfaları, araştırmanın konusuna uygun olan bilimsel çalışmalar ve yayınlardır. Bu kaynakların taranması ile çalışmanın teorik kısmı bitirilerek uygulama bölümüne geçilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmı olan uygulama kısmında, Araştırmada kullanılan nitel araştırma yönteminden teknik olarak Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Tekniğine yer verilmiştir. Katılımcıyla karşılıklı görüşme tekniği nicel araştırmalar arasında en çok tercih edilen ve kabul gören bir yöntemdir. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinde amaç, katılım sağlayan uzmanlar arasında aynı yapıda ve düzende bilgilerin elde edilmesini sağlamaktır. Görüşmeyi

gerçekleştiren görüşmeci, soruların sırasına uymak zorunda değildir. Ayrıca görüşmenin içeriğinde yer alan sorulara da ek olarak sorular yöneltebilir.

Bu çalışmada yöntem olarak aşağıdaki hiyerarşi izlenmiştir. Literatür taramasında elde edilen ve aşağıda Tablo 1’de gösterilen faktörlerin ağırlıklarının hesaplanması için AHP yönteminden faydalanılmıştır. AHP seçilmesinin temel nedeni, metodun kolay uygulanabilir olması ve literatürde birçok faktör analiz testlerinde AHP yönteminin tercih edilmesidir.

Analitik Hiyerarşi Proses (AHP), ilk olarak 1968 yılında Myers ve Alpert ikilisi tarafından ortaya atılmış ve 1977’de ise Saaty tarafından bir model olarak geliştirilerek karar verme problemlerinin çözümünde kullanılabilir hale getirilmiştir. AHP, karar hiyerarşisinin tanımlanabilmesi durumunda kullanılan, kararı etkileyen faktörler açısından karar noktalarının yüzde dağılımlarını veren bir karar verme ve tahmin yöntemi olarak açıklanabilir. AHP bir karar hiyerarşisi üzerinde, önceden tanımlanmış bir karşılaştırma skalası kullanılarak gerek kararı etkileyen faktörler ve gerekse bu faktörler açısından karar noktalarının önem değerleri açısından, birebir karşılaştırmalara dayanmaktadır. Sonuçta önem farklılıkları, karar noktaları üzerinde yüzde dağılıma dönüşmektedir. Bir karar verme probleminin AHP ile çözümlenebilmesi için gerçekleştirilmesi gereken aşamalar aşağıda tanımlanmıştır. Her bir aşamada, formülasyon ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Karar verme probleminin tanımlanması, iki aşamadan oluşturulur. Birinci aşamada karar noktaları saptanır. Diğer bir deyişle karar kaç sonuç üzerinden değerlendirilecektir sorusuna cevap aranır. İkinci aşamada ise karar noktalarını etkileyen faktörler saptanır. Bu çalışmada karar noktalarının sayısı m , karar noktalarını etkileyen faktör sayısı ise n ile sembolize edilmiştir. Özellikle sonucu etkileyecek faktörlerin sayısının doğru belirlenmesi ve her bir faktörün detaylı tanımlarının yapılması, ikili karşılaştırmaların tutarlı ve mantıklı yapılabilmesi açısından önemlidir.

Faktörler arası karşılaştırma matrisi, $n \times n$ boyutlu bir kare matristir. Bu matrisin köşegeni üzerindeki matris bileşenleri 1 değerini alır. Karşılaştırma matrisi aşağıda gösterilmiştir.

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

Faktörlerin karşılaştırılması, birbirlerine göre sahip oldukları önem değerlerine göre birebir ve karşılıklı yapılır. Faktörlerin birebir karşılıklı karşılaştırılmasında önem skalası kullanılır. Örneğin birinci faktör üçüncü faktöre göre karşılaştırmayı yapan tarafından daha önemli görünüyorsa, bu durumda karşılaştırma matrisinin birinci satır üçüncü sütun bileşeni 0 olduğunda 3 değerini alacaktır. Aksi durumda yani birinci faktörün üçüncü faktörle karşılaştırılmasında, daha önemli tercihi üçüncü faktörden yana kullanılacaksa bu durumda karşılaştırma matrisinin birinci satır üçüncü sütun bileşeni 1/3 değerini alacaktır. Aynı karşılaştırmada birinci faktörle üçüncü faktörün karşılaştırılmasında faktörler eşit öneme sahip oldukları yönünde tercih kullanılıyorsa bu durumda bileşen 1 değerini alacaktır. Karşılaştırmalar, karşılaştırma matrisinin tüm değerleri 1 olan köşegeninin üstünde kalan değerler için yapılır. Köşegenin altında kalan bileşenler için ise doğal olarak (3.2) formülünü kullanmak yeterli olacaktır.

Yukarıda verilen örnek dikkate alınır karşılaştırma matrisinin birinci satır üçüncü sütun bileşeni (3, 1 □ □ j i) 3 değerini alıyorsa, karşılaştırma matrisinin üçüncü satır birinci sütun bileşeni (i=3, j=1), (3.2) formülünden 1/3 değerini alacaktır.

Tablo 1: AHP Değerlendirme Puan Aralıkları

DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ		
Değer	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önemli	İki seçenek eşit öneme sahiptir
3	Biraz Önemli	Bir ölçütü diğer ölçüte göre biraz önemli sayar
5	Fazla Önemli	Bir ölçütü diğer ölçüte göre fazla önemli sayar
7	Çok Fazla Önemli	Bir ölçütü diğer ölçüte göre çok fazla önemli sayar
9	Mutlak Önemli	Bir ölçütü diğer ölçüte göre mutlak önemli sayar.
2, 4, 6, 8	(Ara Değerler)	Uzlaşma gerektiğinde kullanılacak ara değerler

Bileşenlerin Yüzde Önem Dağılımları Belirlenir. Karşılaştırma matrisi, faktörlerin birbirlerine göre önem seviyelerini belirli bir mantık içerisinde gösterir. Ancak bu faktörlerin bütün içerisindeki ağırlıklarını, diğer bir deyişle yüzde önem dağılımlarını belirlemek için, karşılaştırma matrisini oluşturan sütun vektörlerinden yararlanılır ve n adet ve n bileşenli B sütun vektörü oluşturulur.

ARAŞTIRMA HİPOTEZİ / PROBLEM

Araştırma Küresel Girişimcilik Endeksi verilerine kaynak teşkil eden ve elde edilen veriler ile değerlendirmeye tabi tutularak ülke sıralamalarının yapılmasına dair bir veri olan Etkin Boyutlarının ve Boyut Alt Bileşenlerinin önemlilik analizlerinin yapılmasıdır. Girişimcilik ekosistemini oluşturan 8 boyut / unsur ve bunlara bağlı Ülkemiz için hangi ekosistem unsurunun daha önemli olduğunu ortaya çıkarmak gerekmektedir. Önemlilik analizi sonucunda hangi boyutun ve ayrıca boyutlara bağlı hangi bileşenlerin değerlendirme ağırlığının (araştırma ve endeks için) öneminin daha çok olduğunu ortaya koymaktır. Bu sayede girişimcilik endeksinde üst sıralara yükselmek isteyen ülke ve ekosistemlerin hangi konulara öncelik vermesi ve çalışma yapması gerektiği hususunda bir yol haritası ortaya koyacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Girişim ve Girişimcilik

Girişim ihtiyaçlar, sorunlar veya yeniliklerden yararlanarak; doğal kaynak, sermaye ve iş gücü planlamasını yapan, ürün, hizmet veya fikir/sanat eseri ortaya koyan, fayda sağlayan iktisadi bir sistemdir denilebilir. Girişimci bu sistem planlayan, organize eden, denetleyen iş modelini ortaya çıkaran ve bunu bir iş planı dahilinde sistemli şekilde uygulamak isteyen kişidir. Girişimcinin özellikle hem ihtiyaçları doğru tanımlaması hem de fırsatlardan yararlanarak risk alması yönü ile çok önemli karakteristik özellikleri bulunmaktadır.

Girişimciliğin günümüzde kabul görmüş tanımı Richard Cantillon tarafından ifade edilmiştir. Ona göre kar elde edebilme amacıyla bir işi tasarlayan, organize eden ve risklerini alarak iş fikrini uygulamaya çalışan kişi girişimcidir. Bu alanda geniş ölçekli araştırmalar yine bir ekonomist Jean-Baptiste Say tarafından yapılmıştır. Girişimcilik kavramı işletme biliminin gelişmesi ile başlayan süreçte birçok kez tanımlanmıştır. Küçükaltan tarafından girişimcilik şöyle tanımlanmıştır. “Bir birey veya birey grubunun; hangi kaynaklar elde bulundurulursa bulundursun, değer ve büyüme yaratmak için eşsiz, tek olma ve inovasyon yoluyla, gereksinimleri yerine getirecek fırsatları izlemek üzere düzenlenmiş güç ve imkanları kullandıkları süreç” şeklinde ifade edilmiştir (Küçükaltan, 2009). Casson ve Foss-Klein’a girişimcilik fırsatları bulma, risk alma, yenilik yapma ve hayata geçirme süreçlerinin tamamlamaktır. Bridge ve arkadaşları da girişimciliği bir işi tasarlamak, işe başlamak, iş sahibi olmak geliştirmek ve büyümek olarak belirtirler (Aytaç, 2006).

Girişimcilikle ilgili yapılan tanımlara göre, girişimcilik kavramı yeniliği içermesi, risk alınması gereken yapısı ile geçmişten günümüze iktisadi hayatın ilerlemesinde büyük bir araç olarak kabul edilmektedir. Günümüz işletmecilik ve girişimcilik anlayışlarına göre girişimcilik kavramı yenilik, risk, planlama, esneklik, yenilikçi ve gelişme odaklı olmak gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Bozkurt, 2011). İktisadi çerçevede değerlendirilebilen girişimcilik kavramı içerisinde girişimci, arzı ve talebi değerlendirmede kullanmak için ulusal ve uluslararası pazar arayan kişi olarak tanımlanmıştır. Girişimcilik ise iktisadi kaynakları en iyi şekilde kullanabilmek faaliyeti olarak ifade edilmiştir.

Yukarıda yer alan ifadelerden de görülebileceği üzere iktisadi kaynakları kullanıp girişimcilik faaliyeti kapsamında giren eylemi gerçekleştirme durumu olarak görünüyor girişimcilik ve girişimci. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren girişimcilik kalkınmada önemli bir araç olmuştur. Girişimcilik alanını desteklemek amacıyla kalkınma bankaları önemli bir rol edinmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çeşitli teknik yardım ve destekler ile yatırım sermayesi açığını kapatması girişimciliğin gelişmesi adına önemli bir gelişme olmuştur. Temel sanayi dallarının gelişmesine yönelik olan bu girişimsel faaliyetler günümüzde teknoloji tabanlı bir girişimciliğe doğru yönelmiştir (Çalkılıç, 2022).

Oysa günümüzde değişen koşullar ve dönüşen kazanımlar ekseninde emeği yerine getirmeye çalışmanın, salt iktisadi faaliyette bulunan değil; fikir, bilgi ve teknoloji transferini sağlayanlarda artık girişim kavramı altında yer alıyor. Girişimcilik, fırsatları birer iş fikri haline getirebilmek üzere planlama yaparak bu planı faaliyete geçirmeye çalışmaktır. Bu iş fikrini gerçekleştirebilmek için mevcut kaynakları uygun şekilde kullanabilmek için bir değer yaratmaktır. Hiç fark edilmemiş bir fırsatı değerlendirebilmek olduğu gibi, olağan süreçler içerisinde yapılmamış değişik şeyler yapmaktır (Güney, 2006). Schumpeter girişimcilik sürecinin; yeni bir mal veya hizmet ortaya koymasını veya yenilikçi olan veya olmayan bir ürün yada hizmetin daha iyi pazarlanması amacıyla tanıtılması olarak açıklamıştır. Devamında ise yeni bir piyasanın meydana gelmesini, üretim yöntemlerinin tanıtımı, ürün odaklı hammadde ya da yine üretimde kullanılacak yarı işlenmiş mamul sağlanması için bir kaynak sağlanması, fark etmeksizin bir sektörde yenilikçi bir organizasyonun sürdürülmesi olarak açıklamıştır (Sciascia De Vita, 2004).

Bu tanımlar birbirinden farklı olmasına rağmen kendi bölgeleri, ortaya çıktıkları dönem ve şartları değerlendirildiğinde girişimcilik tanımının neden farklılaştığını anlayabiliriz. Günümüzde ise girişimcilik artık genel tanımından sıyrılarak, Esnaf, KOBİ, İşletme ölçeğinden farklı bir konum elde etmiş ve teknoloji tabanlı olup; iş modeli unsurları ile bir araya gelmiş yeni bir ürün veya hizmeti barındıran emek türüdür diyebiliriz. Girişimcinin özellikle hem gündelik yaşam hem de çalışma hayatında, pazar alanında ki fırsatları belirleyen, fırsatlardan yararlanarak kaynakları doğru kullanarak değer ortaya koyan özellikleri düşünüldüğünde; bu fırsat ve imkanlardan kârlılık, büyüme, markalaşma, prestij, değer ve yenilikler üretmesi

kaçınılmazdır. Bu noktada değer üretimine, kolaylıklar ve yeniliklere aracı olma gibi hedefleri ile riskleri bilen ve riskleri kabul eden yönü ortaya çıkar girişimcinin. İnsanlığa faydalı mal ve hizmeti üreten efektif, esnek, problem çözen ve yaratıcı, hızlı bir organizasyonun olabilmesi için süreç tasarlayan ve üretim faktörlerini düzen içinde bir araya getirmesi en önemli özelliğidir girişimcinin (Büber, 2013). Girişimcilik onu ortaya çıkaran insan kaynağının hayal gücünü ve yaratıcılık becerilerini kullanarak; yeni buluş, ürün, hizmet ve değerler üretebilmeyi ifade eder. Girişimcilik, fikirleri somutlaştırarak ve onları gerçekleştirecek sorumluluğu yani riski almayı, organizasyonel efektif bir yapı sağlamayı, sağlıklı ve doğru karar alabilmeyi ve etki unsurları ile ilişkiler ve iletişim kurmayı yerine getirme sanatıdır diyebiliriz (Cansız, 2007).

1.2. Girişimci

Girişimci ve girişimcilik kavramları teknolojinin ve teknolojiyle bütünleşik iş modeli ve inovasyonların gelişmeleri ile değişen, gelişen dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Geçmişte sermaye ile değerlendirilen, üretim ve üretim ile ilişkili hizmetlerin bütününe verilen bir kalıp halinden giderek alan yazında da görülebileceği üzere girişim/girişimci kavramlarına yeni perspektiften yaklaşarak ışık tutmaya çalışılmıştır. Girişimci; fikirden ürüne giden süreci tasarlayan, mal, hizmet veya lisanslama gibi çeşitli yollar ile bilgi ve bilginin değere dönüştüğü ürün, hizmeti veya iş fikrini sunan, pazarlayan kişidir. Yine alan yazında da görüleceği üzere girişimci kavramının giderek üretim elemanlarından üretimden bağımsız mal veya hizmeti pazarlayan konumuna doğru ilerleyen bir yapısı oluşmaktadır. Bu yapının oluşmasını sağlayan bilgi ve teknoloji seviyesinde ki ilerleşmiş, hizmet şekillerinin ve ihtiyaçların farklılaşması gibi çeşitli seçenekler sayılabilir. Girişimci, bir mal veya hizmeti ortaya koymak, onu pazarlayarak kullanılmasını sağlamak için elde ettiği kaynaklarla üretim ve yönetim faktörlerini bir arada buluşturarak ortaya çıkabilecek riskleri ve zararları da üstlenen kişidir (Marangoz, 2013). Yine bu noktada değinilen karakteristik özellik pazarlama konusudur. Yani doğrudan üretim ile ilişkilendirilmeyip pazarlamanın da bir girişimsel faaliyet olduğunun bilinmesi gerekir. Bir sanat eseri, bir fikri mülkiyet çıktısı da girişimsel değerlendirme ile ekonomik hayata katkı sağlayabilir. Bu noktada bilinmesi gereken ve günümüzde artık kavramların değişerek dönüşmesini sağlayan üretim değil üretilenin son kullanıcıya giden sürecin tasarlanmasıdır.

Burada önemli olan nokta artık gelişen ve değişen dünyada girişimci kavramının doğrudan üretim ile ilişkilendirilmeyip, ortaya koyulan bir fikrin, fikri mülkiyetin pazarlama ve lisanslama yolu ile kazanç veya fayda elde eden kişi olarak sayılmasıdır.

Girişimcilik, yeni olsun veya mevcutta yer alan bir organizasyon içinde yenilikleri planlanmış bir yönetim mekanizması ile bütünleştirilerek, risk alarak iktisadi anlamda da ekonomik bir faaliyet ortaya çıkarmaya veya geliştirmeye çalışma sürecidir (Doğaner, 2014). Bu tanımda da görüleceği üzere girişimcilik fikir, ürün veya hizmet üretmenin yanında bunu değerlendirmek isteyen ve risk alarak edinilen fikir ürün veya hizmeti geliştirmek, pazarlamak, kullanmak, üretmek, inhisari olan veya olmayan lisans yolu ile bunu devreden ya da ticarileştiren kişilere girişimci diyebiliyoruz. Özellikle bilişim/yazılım sektöründe ki gelişmeler artık iş veya projenin yada fikrin üretilmeden doğrudan veya dolaylı yollardan bu bilgi ve değeri kullanmak isteyen insanlara satış, devir veya kiralama yolu ile kazanç elde etmesini sağlayan bir yapı halini almıştır. Bu nedenle girişimci olmak isteyenler açısından özellikle üretim zorluklarının ve girişimcilik süreçlerini göz önüne alarak risk almak veya bunu gerçekleştirmek için çeşitli emekler sarf etmesine dair zorunlulukları ortadan kaldırmıştır. Girişimci artık işi yapan değil iş fikrini veya sürecini sunan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Durukan tarafından “girişimci emek, sermaye, hammadde gibi üretim elemanlarını planlı bir şekilde bir araya getiren ürün veya hizmet sunulmasını sağlayan kişidir.” şeklinde yapılan tanım üretime indirgenmiş bir girişimci profilini bize sunmaktadır (Durukan, 2007). Ancak gelişen dünyada ekonomik girdi yada ekonomik sayılabilecek fayda sağlayan iş, fikir, proje, fikri mülkiyet hakları, telif ve sosyal medya faaliyetleri kapsam alanımızı hem değiştirmiş hem de geliştirmiştir. Girişimcilik, mevcut bir organizasyonda veya yeni bir oluşumda tasarlanan yenilikleri risk alarak tasarlanan bir yönetim kurgusu ile ekonomik girdi oluşturma, devamını sağlama ve karlılığı ve büyümeyi amaçlayan bir iş geliştirme sürecidir şeklinde değerlendirirken odak noktasında risk ve yenilik ortaya çıkarma yer almaktadır (Doğaner, 2014).

Girişim yeniliklerin hızla hayat bulduğu, kavramların, bilgi ve değerlerin hızla gelişip, değişip, dönüştüğü günümüzde belirli bir plan dahilinde bir iş fikri ve/veya

projenin kullanılan dağıtım, tanıtım kanallarıyla yeni bir teknoloji ortaya koyması veya yeni, yenilikçi bir teknoloji vasıtasıyla kendisine hayat bulmasıdır diyebiliriz. Basit anlatım haliyle girişim bir iş fikrinin hayata geçmiş ve ayakta duran halidir diyebiliriz. Son yıllarda girişim denildiğinde çağrışan ilk şey bir hizmet ve/veya ürünün piyasada kendisine yer bulmasıdır diyebiliriz. Günümüzde her hangi bir esnaf veya KOBİ'nin ortaya koyduğu emek ve enerji girişim olarak kabul edilir. Bir çiftlik organizasyonunun girişim sayılabileceği gibi yenilikçi hatta patente dayalı bir ürün geliştiren ve bunu pazarlayan, piyasada rekabet eden kişi de girişimcidir. Günümüzde girişimlerin yenilikçi görünüm ve sistemleri ile girişim sayılması için ayırt edici özelliklerinin, değer önerisinin olması ve bir soruna çözüm üretiyor veya yenilik sunuyor olması gerekir. Girişim yeni dünyada kazanç sağlayan bir fikri ortaya koymak değildir.

“Alfred Marshall'a göre girişimci mal ve hizmet üretirken yenilikler sunmalı, üretimi yönlendirmeli ve risk almalıdır. Firmanın tüm sorumluluğunu üstlenmek, sermaye ve işgücünü koordine etmek de yine girişimcinin görevi olmalıdır. Aynı şekilde girişimcide bulunması gereken özellikler çok çeşitlidir. Girişimciliğe yenilikçilik kavramını getirmiş ve girişimciler için beş durum tanımlamıştır:

- Yeni bir ürünü veya var olan bir ürünün farklı kalitesini oluşturmak.
- Yeni üretim tekniği ortaya koymak.
- Yeni ortaya çıkan Pazar/piyasa oluşturmak.
- Yeni kullanılacak hammadde kaynakları bulmak ya da yarı mamul temin etmek.
- Bir endüstri ortamında yeni bir organizasyon oluşturmayı başarmak”.

Peter Drucker girişimcilikte yenilikçilik anlayışına özellikle dikkat çekmeye çalışmıştır. Girişimcilerin, yenilik yaratma kabiliyetlerini ve bunun sonucunda ortaya koydukları değişimi fırsat görerek bunu rekabet için kullandıklarını söylemiştir. Shapero'ya göre girişimcilik inisiyatif olarak kaynakları birleştirmek, risk ve yönetim özellikleri ile girişimsel potansiyel ve girişimcilik eğilimlerinin tümünün birleşiminden meydana gelmektedir. Girişimci; sahip oldukları maddi ve aynı kaynakları ortaya koyarak ürün veya hizmet üretme, pazarlama, büyüme amacı ile işletme kuran veya yöneten ve ayrıca yönetme hususunda profesyonel hizmet veya destek alan, karlılığı amaç edinmiş kişi olarak ifade edilmektedir (Marangoz, 2016).

Etkisinin ve öneminin hissedilir ve önemli olduğu anlaşılan girişimcilik kavramları kalkınma, inovasyon yaratma ve büyüme gibi kritik kavram olmanın yanında, sosyal ve kültürel kalkınmaya da katkı sağlamaktadır. Aslında her ne kadar başlangıçta girişimcilik kavramını ileri düzey ve geleneksel olarak ikiye ayırmak istesek de nihayetinde adım atılan, bir işi veya fikri uygulamaya yönelik gerçekleştirilen bir emek bütünü girişimcilik (Bingbing Ge vd. 2022). Oysa bizler için girişimcilik startup ekosistemine entegre sayılabilecek, teknoloji içeren, teknoloji tabanlı kullanımları hayata geçiren, iş modeli ve doğrulamaları, simülasyonları gibi çeşitli varyasyonları barındıran bir emek bütünü diyebiliriz. İnovasyon ve girişimcilik arasında risk alma ve başarısız olma olasılıklarının bulunmasından dolayı yakın bir ilişkiden söz edilebilir. Aslında birçok girişimcilik tanım ve kavramlarının bazı noktalarda kesiştiği söylenebilir. Bunlar yenilik yaratacak fikirler, yeniliğin tasarımı, yenilikçilik bağlamında iş fikirlerinin ortaya çıkması, fırsatları fark edebilmek, yeni bir iş kurmak veya daha iş kurulmadan, ürün/hizmet sunulmadan bunu iş modeli aracılığı ile pazarlamak yani bilgi ve teknoloji transferini yapmak. Ya bir ürün/hizmeti ortaya çıkarmak veya her hangi bir işletim/üretim emeğine girişmeden onu yani iş modelini pazarlayıp transferini sağlamak diyebiliriz. Girişimci, girişim ve girişimcilik kavramlarının kesişimlerine ve farklılıklarına dair ilişkiyi açıklayan şekil süreç, amaç ve ilişki bağlamında bize girişimciliğe dair ayırt edici özellikleri ortaya koymaktadır.

Şekil 1: Girişimci, Girişim ve Girişimcilik Kavramları Kesişimi

1.2.1. Girişimcinin Özellikleri

Günümüzde birçok araştırmacı girişimci bireyleri tanımlamaya, tanımaya ve girişimcilerin çeşitli özelliklerini açıklamaya yönelik araştırmalar yapmışlardır (Eser ve Yıldız, 2015). Girişimci bireyin özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalar, girişimci bireyleri diğer bireylerden ayıran özellikler üzerine odaklanılmış ve başarılı girişimcilerin bir takım ortak özellikleri olduğu düşünölmüştür (Keleş, vd. 2012). Girişimci kişilik özellikleri arasında bireyi girişimsel tutum ve davranışlar ile ilgili karar almasını sağlayan çeşitli etki faktörleri vardır. Bunlar arasında;

- Başarı ihtiyacı
- Risk Alabilme
- Kontrol Odağı
- Belirsizliğe karşı tolerans
- Yenilikçilik
- Bağımsız olma

gibi çeşitli özellikler sayılabilir. Birçok girişimci yukarıda sayılan çeşitli ortak özelliklere sahiptir. Girişimci kişilik özellikleri arasında öne çıkan girişimsel niyetin oluşmasına etki eden bağımsız olma, yenilikçilik duyguları ile birey çeşitli kazanımlar ve deneyimler ile risk alabilen, belirsizliğe karşı tolerans ile girişimsel adımları atmaya istekli hale gelebilen bir yapıya sahip olmaktadır (Bozkurt ve Erdurur, 2013).

1.3. Girişimcilik Modelleri ve Yaklaşımları

Girişimcilik etki alanı, ortaya koyduğu değer, ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri toplumu, iktisadi hayatı, geleceğı hem etkileyen hem de şekillendiren bir yapıya sahiptir. Etki alanı ve önemi itibariyle girişimciliğın farklı tema, sektör, amaç ve hedeflerle ortaya çıkması ve gün geçtikçe değışerek, gelişerek ilerlemesi sürdürülebilir kazanımlardan sayılabilir. Alan yazını da bu konuya önem vermiş ve girişimcilik türlerinin tespitine, açıklamalarına, gelişim süreçlerine dair çeşitli değıerlendirmeler de bulunmuştur.

Alan yazında sıklıkla ve önemle dile getirilen girişimcilik türleri; iç girişimcilik, yenilikçi-yaratıcı girişimcilik, sosyal girişimcilik, teknoloji tabanlı girişimcilik, kamusal girişimcilik, kurumsal girişimcilik, fırsat girişimciliğı gibi dallara

ayrılmaktadır (Göçmen, 2007). Girişimcilik iktisadi ve sosyal kalkınmanın önemli bir unsuru olması ve bu yönü ile ülkelerin gelişmesinde, kalkınmasında, rekabet etmesinde ve geleceğe yatırım yapmasını da şekillendiren girişimcilik süreçlerinin çeşitlenmesi girişimcinin son derece önemli bir fonksiyonu olduğunu bize sunmaktadır. Girişimcilik türlerinin belirlenmesinde önemli faktörlerden biri de girişimci özellikleridir.

“Girişimciliğin farklı tür ve modellere ayrılmasının nedenleri arasında o ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, piyasa koşulları, rekabetin koşullara bağlı gösterdiği farklılıklar ve tüketici anlayışlarındaki değişimler gösterilmektedir” (Yıldız, vd., 2015). Literatürde girişimcilik türleri işlenirken çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmaların genel itibarıyla işletme büyüklüğü, nitelik ve fikri mülkiyet dahil olmak üzere ölçek boyutları özelinde yapılabildiği gibi farklı sınıflandırmalar, sıralamalar yapıldığı görülebilmektedir. Tablo 2’de çeşitli yazarların girişimcilik türleri veya modellerini ele alış biçimleri gösterilmeye çalışılmıştır (Celep, 2017).

Tablo 2: Girişimcilik Türleri

YAZAR	BAŞLIKLAR
(YILDIZ, 2015)	Yenilikçi -Fırsatçı -Takipçi Girişimcilik <ul style="list-style-type: none"> • Özel Sektör-Kamu Sektörü Girişimciliği • Kadın Girişimciliği • Sanal Girişimcilik (E-girişimcilik) • İç Girişimcilik • Sosyal Girişimcilik
ÖZDEVECİOĞLU VE KARACA (2015)	Orijinal, Özel Sektör ya da Ticari Girişimcilik <ul style="list-style-type: none"> • İç Girişimcilik • Kurumsal Girişimcilik • Eko-girişimcilik • Stratejik Girişimcilik • Kamu Girişimciliği • Sosyal Girişimcilik • Akademik Girişimcilik

<p>DEMİREL VE AKBIYIK (2009)</p>	<ul style="list-style-type: none"> •İşin Mülkiyeti Boyutu Açısından Girişimcilik Türleri <ul style="list-style-type: none"> ○ Kamu Girişimcileri ○ Piyasa Ekonomisi İçindeki Girişimciler • Büyüklük Boyutu Açısından Girişimcilik Türleri <ul style="list-style-type: none"> ○ Büyük Girişimciler ○ Orta ve Küçük Girişimciler • Saf Girişimci • Nitelikler Boyutu Açısından Girişimcilik Türleri <ul style="list-style-type: none"> ○ Tepkisel Girişimcilik ○ Durgun Bürokratik Girişimcilik ○ Girişimci Girişimcilik ○ Egemen Girişimcilik ○ Yenilikçi Girişimcilik ○ Pozitif Girişimcilik • Chicken Modeli • İç Girişimcilik • Kadın Girişimciler • Aile İşletmeleri • Tekno-Girişimcilik • Sosyal Girişimcilik
<p>HAVİNAL (2009)</p>	<p>Yenilikçi, Taklitçi, Temkinli,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ampirik, Rasyonel, Bilişsel • Küçük ve Büyük Ölçekli Girişimler • Solo Operatör, Aktif Partnerler, Yatırımcılar, Meydan Okuyucular, Satın Alıcılar, Yaşam Zamanlayıcıları, Sektör

	Girişimcileri, Hizmet Girişimcileri, Ticari Gir., Tarım Gir., Kurumsal Gir., Kırsal Gir., Kadın Girişimciler • İ Girişimciler • Ultra Girişimciler
--	---

Kaynak: (Celep, 2017)

Tablo 2’de görüldüğü üzere girişimciliğin hangi amaç, hangi hedefle ortaya çıktığı, etki alanı, yararlanıcıları itibariyle farklılık göstermektedir. Girişimcilik türlerini ele almak açısından alan yazında yer alan ve ortak kümeye dahil edilen girişimcilik türlerini çeşitli örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Bu noktada belirleyici olması açısından girişimci türlerinden ziyade (kadın, erkek, sermayeye dayalı, kar odaklı gibi) girişimcilik türlerini ele alma ihtiyacını ortaya koymak gerekecektir. Bu bağlamda temel bazı girişimcilik türlerini ele alarak zamanla ihtiyaç ve değişkenlere göre şekillenen diğer girişimci türlerini ele almak gerekecektir (Shepherd, vd. 2019). Aşağıda literatürde sıklıkla yer alan girişimcilik türlerine yer vermeye çalışılmıştır.

1. Orijinal Girişimcilik
2. İ Girişimcilik
3. Kurumsal Girişimcilik
4. Akademik Girişimcilik
5. Yenilikçi Girişimcilik
6. Kamusal Girişimciliği
7. Sosyal Girişimcilik
8. Stratejik Girişimcilik
9. Tekno-Girişimcilik
10. E-Girişimcilik
11. Eko-Girişimcilik
12. Kadın Girişimciliği
13. Hibrit Girişimcilik

1.3.1. Orijinal Girişimcilik

Girişimcilerin öz yeteneklerinin, sosyal ve teknik beceri, deneyim, bilgi ve teknoloji olgunluk seviyeleri gibi özellikleri ile hayal ve fikirlerini somutlaştırmaya yönelik başlattıkları sürecin kendisidir (Top, 2006). Yani sıfırdan bire attıkları bir adım olarak nitelendirilebilir orijinal girişimcilik. Benzerlerinden ayrışarak ortaya çıkmaları ve orijinal olmaları bu türün tanımlanmasında belirleyici bir unsurdur. Örnek vermek gerekirse ülkemizde pazaryerlerinden ayrışan bir girişim olan E-BEBEK verilebilir. DİĞİME vücut analizini anlık yapabilen ve sağlığını ile ilgili kısa bilgileri sunabilen bir girişim olarak ön plana çıkanlar arasında yer almaktadır.

Orijinal girişimcilikte bireysel yetenekler, sezgiler, deneyimler gibi unsurlara dayanarak alanında ilk olma özelliği ile ön plana çıkan girişimlerdir. Orijinal ve ilk kez meydana çıkması orijinal girişimciliğin ayırt edici özelliğidir (Marangoz, 2013). Orijinal girişimcilik girişim dünyasına kattıkları yenilikler ile değil aynı zamanda yeni ürün/hizmet, yeni Pazar oluşturma potansiyelleri açasından da kalkınma için önemli bir enstrümanlardan biridir. Orijinal girişimcilik ilk olmaları, daha önce tecrübe edinilmemiş ürünü veya hizmet ortaya koymaları nedeniyle riske en açık girişimlerden biridir.

1.3.2. İ Girişimcilik

İşletmelerin ve yenilikçi organizasyonların sürdürülebilirlik, rekabet ve üretkenlik açasından yenilik için arayışlar içinde olduğu bilinmektedir. Yeniliği destekleyerek onu üreten kapasiteyi güçlendiren birçok teknik ve yöntem ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de işletme içi dinamikleri besleyen, destekleyen iç girişimcilik kavramıdır. İ girişimcilikte odaklanılmış amaç; örgüt içi yenilikçi ve başarılı bireyleri bağlı olunan organizasyonun daha başarılı olması yönünde teşvik etmektir.

Bir örgüt veya organizasyon içinde gerçekleştirilen girişimcilik faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlanan iç girişimcilik ilk kez 1985'te Pinchot tarafından anlatılmaya çalışılmıştır. İ girişimciler piyasa ve piyasayı etkileyen çevrenin farkında olarak fırsatları gören, riskleri üstelenebilen, analiz ve muhakeme yetenekleri yüksek kişilerdir. Problemlere ve onların özölmelerine yenilikçi bakış açasıyla yaklaşır ve faaliyetleri risk olarak yönetme becerisine sahiptirler.

Christen'e göre iç girişimcilik; işletmelerin kimi zaman yenilik yaratma, büyüme amaçlı gösterdiği girişimsel davranışlardır. Mevcut bir organizasyon yer alan kişi veya kişilerin ya da grubun organizasyon içinden organizasyona bağlı veya bağımsız yeni bir girişim fikri ortaya çıkarmaları, mevcudu güçlendirme yanında onu yenilemek ve bu yolla yenilenmiş tasarım ve fikirler ile ürün ya da hizmet ortaya çıkarmasıdır iç girişimcilik. İç girişimcilik bir kurum veya kuruluş olabildiği gibi bir organizasyon dahilinde yenilikçi ve girişken, üretken ruha sahip, yeniliğe açık, geleceği düşünen, fikirlerini çalıştığı yerin yararına kullanabilen kişilerin oluşturduğu bir kavramdır (Kayhan, 2005). Bu tanımlamada da görüldüğü üzere bireysel olarak algılanan ve bireye indirgenen girişimcilik algı ve yöntemlerinin işletme veya organizasyonu kapsayan bir takım, ekip olarak ortaya çıkması girişimciliğin gelişen ve değişen, büyüyen yapısına çok iyi bir örnektir. Günümüzde her ne kadar iç içe geçmiş gibi görünse de girişimcilik ile iç girişimcilik arasında ki temel farklar bulunmaktadır. Girişimcilik ya da bağımsız girişimcilik işletme dışında bireysel çabalar ile gerçekleştirilen süreci ifade ederken, iç girişimcilik işletme içinde organizasyon seviyesindeki girişimsel çabaları ifade edebilmek için kullanılmaktadır (Arıkan, 2002). Bu noktada iç girişimcilik ve bağımsız girişimciliği birbirinden ayıran en önemli fark girişimsel faaliyetin meydana geldiği yer, amaç, hedef ve örgütsel kültür ile ilgilidir (Carrier, 1996).

Bir kurumdaki çalışanın inovasyon yapma isteği, bu istekle bütünleşik risk alma ve liderlik ile girişimsel potansiyelini diğer iş arkadaşlarına da aks ettirerek bütünsel bir çaba ile kurumuna olumlu katkı sağlamaktadır (Müftüoğlu, 2005) şeklinde açıklanan bu kavramdan yola çıkarak iç girişimciliğin bireysel tutum ve iş geliştirme yeteneklerinin takım, ekip ve organizasyon ile bütünleştirilmesi birçok bireyden tek bir odak yani işletme girişimciliğine açılan yoldur. Girişimci kimliğini bireysellikten örgütsel kültüre odaklanması açısından verilen bu örnek bize bağımsız girişimcilik ve iç girişimciliği nasıl ayırt etmemiz gerektiğini ve farklı unsur ve dinamiklere sahip olduğunu da bize göstermektedir. Girişimci ve iç girişimcinin benzer özelliklerini ifade etmek gerekirse her ikisi de lider olmaya ve yeniliğe odaklıdır. Yeni fikirler, uygulanabilir yenilikler, yeni ürünler, yeni yöntemler ve yeni organizasyonlar konusunda fark yaratmaya, öncü olmaya çalışırlar. Her ikisi de riskleri görür, fırsat yaratır veya bulur ve rekabetçi ürün ve hizmet yaratmaya çalışırlar.

İşletme veya organizasyon girişimciliği alanında bilinen iç girişimcilik; örgütlü bir çalışma grubunu, yenilik yaratma ve rekabet edebilme amacıyla harekete geçirmeyi, organizasyon içinde yenilikler bulma, işletme alanı ile ilgili girişim yaratmada etkin bir rol alan girişimsel faaliyetleri, yönetsel ve organizasyon ile ilgili yenilemeyi ve organizasyonu dönüştürmeyi amaç edinmektedir (Naktiyok, 2004). Günümüzde etkin olarak yer alan ve giderek alanı genişleyen bir kavram olan iç girişimcilik ile ilgili farklı süreçler, yöntemler ortaya çıkmakta ve işletme veya organizasyonlar kendi gelecek senaryoları için pozisyon almaya ihtiyaç duymaktadırlar. İç girişimcilik mevcut organizasyon içinde meydana gelen şirketin büyüklüğünden farklı ve bağımsız bir kavram halini de alabilmektedir (Antoncić ve Hisrich, 2003). Bu noktadan hareketle iç girişimcilik modeli kavramının unsurları/boyutları, etki alanı, yöntemleri, unsurları gibi birçok kavramın daha önemli bir şekilde açıklanması ve irdelenmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Tablo 3: İç Girişimcilik Boyutları Sınıflandırılması

BOYUTLAR	TANIMLAR	KAYNAKLAR
Yenilik Yapma/İnovasyon (Innovativeness/innovation)	Yeni ürünler, hizmetler, süreçler, teknolojiler ve metotlar yaratma süreci	Covin ve Slevin(1991); Lumpkin ve Dess(1996); Knight(1997); Antoncić ve Hisrich(2001); Morris ve Kuratko(2002)
Risk Alma (Risk Taking)	Kaybetme olasılığına rağmen yeni fırsatları değerlendirmek için belirsizlik ortamında yatırım kararları alma ve stratejik eylemlerde bulunma	Miller ve Friesen(1983) Covin ve Slevin(1991) Lumpkin ve Dess(1996-2001) Hornsby vd.(2002) Morris ve Kuratko(2002) Antoncić ve Hisrich(2003)
Proaktiflik (Proactiveness)	Özellikle üst yönetimin başta olmak üzere, organizasyonun öncü davranma ve ilk girişim	Miller ve Friesen(1983) Covin ve Slevin(1991) Lumpkin ve Dess(1996-

	başlatma eğilimi	2001) Knight(1997) Morris ve Kuratko(2002) Antoncic ve Hisrich(2003)
Özerklik (Autonomy)	Bir bireyin, grubun ya da organizasyonun bir fikri ya da vizyonu ortaya koymada ve onu başarmada sergilediği bağımsızlık	Zajac vd.(1991) Lumpking ve Dess(1996) Culhane(2003)
Yeni İş Girişimi Başlatma (New Busine)	Mevcut organizasyonlarda yeni ürünler, yeni işler ve yeni özerk birimler veya yarı özerk firmalar yaratma	Zahra(1991, 1993a, 1995) Stopford ve Baden-Fuller(1994) Zahra ve Covin(1995) Antoncic(2000) Antoncic ve Hisrich(2001)
Kendini yenileme/ Stratejik Yenilenme (Self-renewal/Strategic Renewal)	Amaç ve stratejinin yeniden formüle edilmesi, iş konseptinin yeniden tanımlanması, reorganizasyon ve organizasyonel değişim	Guth ve Ginsberg(1990) Zahra(1991, 1993a) Stopford ve Baden-Fuller(1994) Antoncic(2000) Antoncic ve Hisrich(2001, 2003)
Rekabetçi Girişkenlik (Competitive Agressiveness)	Rakiplere yönelik girişken (saldırgan) pozisyon alma veya pazarda doğrudan ve yoğun bir biçimde rakiplere meydan okuma	Covin ve Covin(1990) Lumpkin ve Dess(1996) Antoncic(2000) Antoncic ve Hisrich(2003)

Kaynak: (Ağca ve Kurt 2007).

İç girişimcilikte bir organizasyon içerisinde bir girişim yaratma, girişimcilik kültürünü ve yöntemlerini organizasyon içerisindeki kişilere erişilebilir kılmaya yönelik çalışmalar günümüzde daha da hız kazanmaktadır. Bu tür iç girişimcilik

endeksli örgütsel dönüşümü sağlama yönünde yapılan yenilikler, fikir, buluş ve gelişmeler sayesinde sektörel gelişmelere ayak uydurmayı da içeren bir kazanımlar hem girişime hem de sektöre rekabet ve ayakta kalma gücünü ve direncini sağlayacaktır. İç girişimcilik, öğrenen organizasyon olarak da bilinen örgütsel öğrenmenin; bilgi, deneyim ve yetkinliklerin paylaşımının iş süreçlerine doğrudan aktarılması neticesinde yeniliğin sağlanmasıdır (Ağca ve Kurt 2007). Bu yönü ile iç girişimciliğin örgütsel dinamikleri canlı tutan, düşünen, düşündüğünü ifade edebilen yapısı onu zinde tutmaya, insan kaynakları verimliliği açısından da önemli kılmaktadır. Bu perspektif ile iç girişimcilik hem organizasyon içinde gelişme akabinde gelişmeye bağlı büyümenin hem de sosyo-ekonomik gelişmeye bağlı büyümenin temel dayanağı olarak kabul edilmektedir. İç girişimcilik salt işletmeler açısından değil ülke kalkınması ve rekabet edilebilir olma, sürdürülebilirlik açısından da önemlidir. Günümüzde kamu kurumları, belediyeleri dahi içine alan bir dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Aslında bu süreç yeni kalma, yeni olma, geriden gelmeme, güncel olma, rekabet ile ilişkilendirilebilir. Günümüzde rekabetin arttığı makro ölçekten mikro işletmelere kadar etkisinin hissedildiği belirsizlik ortamında işletmelerin ve girişimlerin varlıklarını sürdürmeleri için yenilikçi bir girişimsel düşünce ve çalışma sistemine sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü pandemi döneminin hepimize gösterdiği gibi belirsiz, kimi zaman durağan ancak genellikle dinamik olan çevresel şartlara, yenilik ve buna bağlı değişimlere uyum sağlayan örgütler başarıyı yakalayarak sürdürülebilir olmayı başarmaktadırlar (Morrish, Jones, 2020).

Yeni girişim sayıları her geçen gün artarken Pazar alanları ve erişim hızları eş değer olarak küçülen bir ekonomik dünyada benzer girişim ve organizasyonlar birçok işletme için belirsizliklere neden olmaktadır. Bu sebeple de organizasyonlar bu oluşumlarla rekabet etmek ve stratejilerine cevap verebilerek ayakta durabilmek amacıyla sistem, yöntem ve stratejilerini yenileyerek değiştirmek zorunluluğunda kalmaktadır. Çünkü belirsiz ve değişken koşullara, yenilik ve değişimlere karşı organizasyon içinde gerekli süreçleri geliştirebilen örgütler başarılı olmaktadır.

1.3.3. Kurumsal Girişimcilik

Kurumsal girişimcilik; küçük yada büyük fark etmeksizin işletmelerin kendi bünyelerinde veya bağımsız girişimleri organize ettikleri bir üst girişimciliktir. Büyük işletmelerin kendi kaynak ve emekleri ile yeni tür işletme kurmak yerine; daha küçük,

bağımsız ve kolay yönetilebilir küçük girişimcileri destekleyerek, teşvik ederek, işbirliği yapması ile riski azaltmaya gayret eden ve kazanımları yüksek tutmaya çalışan bir girişimcilik türüdür (Top, 2006). Kurumsal girişimcilikte kurumun mikro ölçekte bir organizasyon ortaya koyarak işletme içinde uygulanabilir, ölçeklenebilir bir iş fikri veya ürünün ortaya konmasına yönelik bir süreç içeren örgütsel bir deneyim türü olarak görülebilir. Anlaşılabilir bir ifadeyle işletmede ki bir kişinin veya bir ekip çalışanın yeni bir fikri veya girişimi test etmesi, denemesi, mevcut işletmeyi geliştirmek veya yenilemek için yenilikçi bir ürün veya hizmeti ortaya koyma sürecidir. Süreç sonunda işletme bünyesinde veya işletmeden bağımsız denenen bu girişimin hayat bulması sonucu ortaya çıkan bu model günümüzde sıklıkla kullanılmaktadır.

Kurumsal girişimcilik; büyük işletmelerin, yeni girişimlerin ortaya çıkmasına destek olması ve mevcut girişimleri desteklemesi ile yeni girişimler meydana getirilmesidir (Cin ve Günay, 2013). Bu destek işletme hedefleri ile bütünleşik olabileceği gibi işletme Pazar ve hedeflerinden bağımsızda olabilir. Bu noktada bilinmesi gereken önemli konulardan biri ise iç girişimcilikte işletme hedefleri ile bütünleşik ilerleyen süreç kurumsal girişimcilikte işletme alanından bağımsız bir fikrin veya girişimin desteklenmesi şeklinde de olabilir. Kurumsal girişimcilik yenilikçiliğin yeni girişimler yolu ile desteklenmesi modeli ile ekonominin çeşitliliği ve sürdürülebilirliği açısından farklı bir yönü ile yer almaktadır. Kurumsal girişimcilik, yenilikçi bir ürün veya hizmeti ortaya çıkarmak veya yeni pazarlar keşfedip oluşturmak üzere mevcut işletmeyle bütünleşik yeni bir girişimde bulunmaktır (Öğüt, Bülbül, Yılmaz, 2006).

Kurumsal girişimciliğin ana amaçları ve hedefleri arasında çeşitli ekonomik zorluklarla baş edemeyen işletmelere destek olmak ve sürdürülebilirliğini kendi operasyonları ile sağlamaktır. Kurumsal girişimcilik çalışanlarda girişimcilik ve yenilikçilik kültürünü yaratmak ve değişen koşullara ve sektörel ihtiyaçlara cevap vermek gibi bir misyonu üstlenmiştir (Top, 2006). Kurumsal girişimcilikte işletmelerin yenilikçi faaliyetlerini veya yeni operasyonlarını yapma riskini bütünsel olarak yüklenmek yerine; riski mikro bir yapıda küçük girişimciler ile riski azaltıp ürün veya hizmeti ölçmeye, denemeye çalışan bir girişimcilik türüdür. Günümüzde örnek vermek gerekirse bir bankacılık hizmeti sunan kurumun yeni bir ürünü ortaya çıkarmak için

kendi içinde bir operasyon yürütmeyi seçebildiği gibi bu ürün veya hizmeti bir erken aşama girişimci modellerini tarayarak veya finansman sağlayarak da yerine getirebilir.

Kurumsal girişimcilik, işletme içinde yenilikçi, yaratıcı, dinamik yapıda insan kaynağı oluşturması yanında; riski üstlenen ve süreçleri yöneten, işletmenin değişen koşullara ayak uydurmasını veya yenilikler ile avantaj sağlamalarında ve faaliyetlerini geliştirmelerinde önemli katkısı olan bir girişimcilik sürecidir. IBM, PC'nin geliştirme sürecini şirket çalışanı Phliph Estridge'ne yüklemiştir. Phliph Estridge, kurumsal girişimci örneği olarak PC'nin geliştirilmesi için şirketin organizasyonundan bağımsız hareket etmeye çalışmıştır. PC sürecinin beklenenden daha hızlı olması adına salt IBM'nin kaynaklarına bağlı olmadan diğer yatırımcı ve tedarikçilerle çalıştı. IBM'nin satış modeli yerine, PC'yi direkt perakendeciler aracılığıyla pazarladı (Keleş, vd., 2012).

İç girişimcilik ile kurumsal girişimcilik arasında ki temel fark işletmeye olan bağlılık, bağımsızlık, yeni bir işletme veya organizasyon yapısı ortaya koyma sayılabilir (Orman, 2021). İç girişimcilikte işletmeye bağlı olan ve işletme adına yenilik ve girişim fikri ortaya koymaya çalışan dinamik bir yapı varken; kurumsal girişimcilikte iç girişimciliğe benzer olarak yenilik ve girişim fikri ortaya koymaya çalışanların işletmeden bağımsız yeni bir girişim yaratma amacı ile ortaya çıkmalarıdır. İç girişimcilik işletme içi olarak değerlendirilirken kurumsal girişimcilik aynı zamanda kurumdan bağımsız kurum dışı farklı girişimleri ortaya koyma amaç ve potansiyellerinin olmasıdır. Yani işletme bünyesinde aynı alana bağlı kalmaksızın yeni bir işletme yaratma kabiliyetidir. Finansbank bünyesinde yer alan ve bankanın desteği ile faaliyetlerine devam eden ancak farklı bir işletme türü ile ortaya çıkan ENPARA kurumsal girişimciliğe en iyi örneklerden biri sayılabilir.

Tablo 4: Bağımsız Girişimcilik ve Kurumsal Girişimcilik Arasında ki Farklar

	BAĞIMSIZ GİRİŞİMCİ	KURUMSAL GİRİŞİMCİ
AMAÇLAR	Kârlı fırsatları keşfetme ve kullanma özgürlüğü; bağımsız ve hedef odaklı, başarıya duyulan yüksek	Bürokraside kaybolmadan projeleri takip etmek için özgürlük ve esneklik elde eder;

	ihtiyaç.	Amaç odaklı ve motive olmakla birlikte, kurumsal özelliklerden etkilenmektedir.
ODAK	Dış çevreye yoğun odaklanma; rekabetçi çevre ve teknolojik ilerleme.	Yeni ürünlerin, hizmetlerin, teknolojilerin, idari tekniklerin, stratejilerin ve rekabetçi duruşların geliştirilmesi gibi yenilikçi faaliyetlere ve yönlendirmelere odaklanır; İç ve dış çevreye odaklanılır.
YENİLİK	Yeniliği, yenilikçilik yoluyla değer yaratmak olarak görme ve bu fırsatı kaynaklara (insan ve sermaye) bağlı olmadan yakalamak; servet yaratma potansiyeli yüksek mevcut/yeni kaynakları üretir veya sunar.	Bireylerin istenilen yenilikçi faaliyet seviyesi açısından planlanabilen, amacı belli teknolojileri uygulamak ve icat etmek için imkân tanıyan yaratıcı süreçleri kullanmalarını sağlayan ve teşvik eden bir sistem; bu örgüt içinde yenilenme ve yenilikçiliğin kışkırtılması.
FIRSAT	Kontrol ettiği kaynaklar ne olursa olsun bir fırsat arar; nispeten mevcut durum tarafından sınırlandırılmamıştır.	Şuanda kontrol ettiği kaynaklardan bağımsız olarak fırsatları araştırır; yeni şeyler yapmak ve gelenekleri takip etmek için gelenekten ayrılmak.
RİSK ALMA	Girişimci karakterin ana faktörlerinden birinin risk	Orta düzeyde risk alma; Riskler kariyer yönetimi

	almak olduğunu bilir ve kişisel ve finansal açıdan önemli bir risk aldığını bilir fakat onları minimize etmeye çalışır.	ile ilgilidir.
KARAKTER VE BECERİLER	Kendine güvenen; güçlü iş bilgisi	Kendine güvenen; sistemi idare edebilecekleri konusunda güçlü inanç; güçlü teknik veya ürün bilgisi, iyi yönetim becerileri

Kaynak: (Göker, 2019)

Yukarıda yer alan farklılıklardan yola çıkarak işletme stratejisi gereği, hızla değişen dünyada ve aynı hızla gelişen pazarlarda ki fırsatları görebilen, değerlendirebilen ve faydalanabilen yapısı ile kurumsal girişimcilik mikro ölçekten maksimum fayda kazanma gayreti içinde sayılmaktadır. Özellikle rekabet alanını şekillendirebilen esnek, bağımsız, dinamik, yenilikçi bir organizasyon yapısı oluşturulması kurumsal girişimciliğin amacıdır. Bu amaç çerçevesinde rekabet avantajının elde edilmesi ve devamlılığı kurumsal girişimcilik ile sağlayabilecektir (Bulut, Aktan, Yılmaz, Fış, 2008). Kurumsal girişimcilik işletme içi ve dışı yenilikçi ve dinamik karakteri sayesinde ulusal ve uluslararası pazarlar oluşturmada kaynak teşkil eden yeni faaliyet alanlarının ortaya çıkarılması ve yeni gelir modelleri ortaya koyması yönü ile hem içsel hem de dışsal yönden ekonomik hayatı şekillendirmeye ve etki alanını genişletmeye çalışmaktadır. Bunu kurumsal deneyimleri ile yeni mikro yapının dinamikliği veya kurum dışı desteklenecek yenilikçi kültüre haiz girişimler yolu ile yerine getirmeye çalışır.

1.3.4. Akademik Girişimcilik

Günümüzde bilgiye dayalı ekonomik modellerin ortaya çıkması ile bilgiyi üreten ve bilgiyi kullanan aktörler arasında yenilikçi bir bağ ortaya koyulmuştur. Bu bağ akademik girişimcilik örneğine zemin hazırlayan Üniversitelerin 1980'li yıllardan itibaren teknoloji transfer ofisi benzeri ara-yüz yapılarını ortaya çıkarmaları ile gündeme gelmiş sayılmaktadır. Bilgiyi üreten Üniversite ve bilgiye dayalı ekonomi

unsuru sayılan sanayi ile işbirliğine yönelik kamusal politikaların ve düzenlemelerinin ortaya çıkması ve günümüzde adından sıklıkla söz ettiren bir modelin ortaya çıkmasını desteklemiştir. Akademik girişimcilik bilginin doğrudan sanayi unsurları aracılığı olmadan onu ortaya çıkaran kişi veya ekip/yapı tarafından ekonomik bir fayda yaratma gayreti ile değerlendirilmesidir denilebilir. Özellikle günümüzde patente dayalı ürünlerin ortaya çıkması ve rekabetçi bir ortam ve kültür yaratmaları ile akademik girişimcilik hızla ilgi odağı olmaya başlamıştır.

Üniversitelerin yenilikçi ve dinamik yönünü ortaya koyan süper yıldızları olarak da tanımlanan akademisyenler, bilgi ve becerilerini iş geliştirme yetenekleri ile etkin bir şekilde birleştirebilen, çeşitli araştırma fonları veya dış kaynaklardan faydalanabilen, devlet teşvikleri ya da araştırma projeleri yoluyla kaynak sağlayan ve bu tür hibeleri temin etmek için iş dünyası ile ilişki kurabilen kişiler olarak ifade edilmektedir (Sütay, 2019).

Üniversitelerin araştırma faaliyetleri sonucu ortaya koydukları patent, faydalı model, makine-teçhizat ve endüstriyel tasarım gibi bilgiye dayalı çıktıları geliştirerek gelir elde edebilirler. Bu gelirleri doğrudan kendileri yapabildiği gibi akademisyenlerin girişimleri ile de yapabilmeleri bütünsel bir akademik girişimcilik yapısını ortaya koymaktadır. Akademisyenin bilgiden ortaya koyduğu değeri yenilik / ürün/ hizmet /buluş / çözümünü ticari bir fırsat olarak pazara sunması onu girişimci bir akademisyen olarak tanımlayabilmektedir (Özgül ve Kunday, 2015) Bu akademik girişimcilik kültürünü oluşturan ve onu canlı tutan temel dinamik bilimsel araştırmaların toplum yararına bir kazanım, fayda ekseninde iktisadi uygulamalara dönüştürülmesini ve ticarileştirilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda üniversiteler bilginin değere dönüşmesi, uygulamaya konulması ve etki yaratması noktasında özellikle düzenleyici, destekleyici ve gelir getirici organizasyonların oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Chrisman vd., 1995). Akademik personelin araştırmalarında elde ettiği çıktıyı ya da eser sayılabilecek bir çalışmayı gelir elde etmek amacıyla faaliyette bulunmasını sağlanması akademik girişimcilik olarak tanımlanmaktadır. Bu aynı zamanda bilgi ve teknolojinin doğrudan ve dolaylı olarak sanayiye aktarılması olarak sayılan bu yeni ekonomik modelde temel aktör akademisyen olarak bilinmektedir. Patent alma, lisans verme, startup kurma ve üniversite-sanayi iş birliği kapsamında yaptığı çalışmalar ile

akademik girişimcilik, akademisyenlerin gelir elde etmek ve bunu büyüterek yaygınlaştırmada önemli faktördür (Phan ve Siegel, 2006).

Akademik girişimcilik bir tür araştırma sonuçlarının veya bilginin ticarileştirilmesi olarak sayılabilir (Barth ve Schlegelmilch, 2013). ABD akademik girişimciliğin doğduğu, geliştiği ve iyi uygulama örneklerinin sayıldığı rol model ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ki rol Bayh-Dole olarak bilinen çeşitli fonlar ile desteklenen üniversite araştırmalarının ekonomik bir değer olabilecek patentler alınmasını ve ticarileştirme, lisanslama çalışmalarına desteklenmesidir. Bayh-Dole modeli ile bilgi sağlayıcıları ve bilgi üreten üniversite çalışanlarının patentlerinin lisanslama ve kullanım haklarını kuruluşlara bir bedel karşılığı devrederek ekonomik bir model ortaya koymalarının önünü açmıştır (Kenney ve Patton, 2009; Walsh ve Huang, 2014). Bayh-Dole ile üniversiteler, sanayi kuruluşları, teknoloji transfer ofisleri ve lisanslama şirketleri, bu yeni girişim modelini destekleyecek araştırma ve girişim fon programları oluşturarak akademik girişimciliğin gelişmesini büyük oranda sağlamaya çalışmıştır. Ülkemizde de bu yenilikçi organizasyonel yapıların özellikle üniversitelerin ve akademisyenlerin önünü açmak, engelleri kaldırmaya yönelik onların girişimci faaliyetlerde bulunmalarını sağlamak amacıyla kurulması sağlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde bilgiye dayalı, yenilikçi ve rekabetçi sayılabilecek birçok akademik girişimci faaliyette bulunmaktadır. Bu model TÜBİTAK ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ve destek mekanizmaları ile özellikle oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.3.5. Yenilikçi Girişimcilik

Günümüzde teknolojinin artan değişim hızı, müşteri taleplerinin çeşitlenmesi ve talep sıklığının artmasıyla girişimlerin ürün veya hizmetlerini yenileme, güncelleme, değişikliğe gitme, yenileyerek sunma gibi birçok uğraşı alanı ortaya çıkmıştır. Girişimcilerin sürekli değişim, gelişim ve yenileme içinde olmaları, bunu stratejik bir karar olarak görmeleri, pazarda ki değişim hızı onların yeniliği sürekli kılacak bir alan olarak görmelerini sağlamıştır. Yenilik kavramı sadece girişimcilerin değil kullanıcıların da hayatlarında aradıkları, görmek istedikleri, talep edip beledikleri bir kavram olmuştur. Öyle ki bir telefon markasının sıklıkla pazara ürün çıkarması artık müşteri tarafında da bir gereklilik olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde işletmeler rekabet avantajı elde etmelerini sağlayacak ve performanslarına

katkı sağladığı düşünölen yenilikçiliğe daha fazla önem vermektedir. İşletmeler yeni ürün ve yenilikçi hizmet anlayışı ve yöntemleri geliştirmeye, yeni teknolojileri kullanarak fark yaratmaya olan eğilimleri de gittikçe artmaktadır. Yenilikçiliğin işletmelerin performansına ve rekabet avantajlarına yönelik literatürde birçok çalışma bulunmaktadır (Gürkan, 2017).

Yenilikçi girişimcilik hem teknoloji hem pazar hem de kullanıcılar tarafında sürekli olarak değişim ve yenilik yaratma potansiyeli barındıran bir girişimcilik kavramıdır. Pazarda mevcutta ki bir ürünün ya da hizmetin yeniden tasarımı veya yenilikçi bir fikrin veya geliştirilen prototipin kullanıcılara sunulması şeklinde tanımlanan bir modeldir yenilikçi girişimcilik. Bu modelin odak noktası sürdürülebilirlik ve rekabet için yeniliktir. Birçok girişimcilik modeli yenilikçiliği benimsemiş ve yeni olmaya, yeniyi sunmaya çalışmaktadır. Yenilikçilik günümüzde girişimciliğe dair tüm aşamalarda yadsınamaz dinamik bir anahtar roledir. (Kuratko ve Hodgets, 1999). Ürün veya hizmet ile doğrudan ilişkilendirilse de aslında ürünün veya sunulan hizmetin kalitesinde, şeklinde, pazarlama usullerinde veya fiyatında bazı iyileştirme ve yenilikler yapılması da yenilikçi girişimcilik kapsamında olduğu düşünülmektedir (Pehlivanoğlu ve Kayan, 2019). Michael Gerber'in anlayışında girişimci, icadı geliştiren yönü ile mucit olabilirken çok az mucidin girişimci olduğundan bahseder. Bir mucitler veya mühendislik odaklı düşünce yapısına sahip kişiler eksik veya problem odaklı soru ve cevaplar ekseninde hareket ederken; girişimci soruna bütünü ile bakan ve çözümden sonrasını da gören, planlayan kişidir. Mucit tasarımcı iken girişimci uygulayıcı yönü ile birbirinden evren olarak farklı bir noktada bulunmaktadır (Gerber, 2008)

Schumpeter girişimcinin her zaman ve şartta yenilikçi olması gerektiğini belirten ve yeniliğin önemi üzerinde duran ilk araştırmacılardanıdır. Bir girişimci yeni iş fikirleri bulur veya icat eder ve ortaya çıkan girişimcinin her anlamda yenilikçi yönüdür. Girişimci icadında yenilikler, farklılıklar ile ön plana çıkmayı, avantaj sağlamayı ister (Gerber, 2008). Girişimcilerin süreklilik gösteren dinamik yapısına değinen ve girişimciyi yenilikleri bir araya getirerek sunan kişi şeklinde belirten Schumpeter (Elliott, 1983) icatlar, yenilikler ile girişimcilerin iktisadi hayata getirdikleri değişimleri ve yenilikleri, kapitalist gelişmenin itici bir gücü olarak

görmektedir. Günümüzde, aşağıda belirtilen dinamikler sonucunda yenilikçi girişimcilik kavramı net haliyle karşımıza çıkmaktadır.

- Bilgi ve teknolojinin geliştirilme hızı
- Bilgi ve teknolojiyi edinme hızı
- Bilgi ekonomisine geçiş
- Rekabetin öne çıkması
- Küreselleşme

Yukarıda sıralanan maddelerde de görüleceği üzere bilgi üzerine oldukça sık bir vurgu yapılmıştır. Zira yeniliğin anahtarı bilgidir. Bilgiyi üretmek veya elde etmek rekabet avantajını elde etmede ve dolayısıyla yeni bilgi, yenilik ortaya koymada kritik bir araçtır. Girişimci aslında yenilikçi bir motivasyon ve iş modeli ile ortaya çıkar. Girişimci değişkenleri, gelişmeleri, örgütleyen ve onu şekillendiren; fırsatların keşfedilmesi, değerlendirilerek kullanılması yönü ile yenilikçi girişimciliğin ana unsuru olduğunu bize göstermektedir (Cullen, Johnson ve Parboteeah, 2014). Sanılanın aksine her işletme veya yeni kurulan işletmeler günümüzde ki anlamıyla yenilikçi bir girişim sayılmaz. Bir girişim yenilikler ortaya çıkarmalı ve farklılıkları bularak onlardan değer yaratmalı, yeni değerler ortaya çıkarmalıdır. İş modeli ve planlarını, hazırlık süreçlerini, teknik analizlerini ve planlanmış yol haritasına bağlı ilerleyen bir girişim oluşturmak yenilikçilik bağlamında bir girişimcilik modeli olarak benimsenmemektedir. Girişimcilik, onu ortaya koyan değerden yararlanan insanlar gibi yenilik misyonları ve talepleri ile ortaya çıkarlar.

Schumpeter'e göre, yenilikçi sayılan bir girişimci sürdürülebilir bir ekonominin kaynaklarından biridir. Yenilik yalnızca icat veya yeni teknoloji ortaya çıkarmak değildir. Yenilikçi girişimcilik, aynı sonuçları farklı şekilde elde etmeye çalışan değil yeni ve farklı bir şey yapmaya çalışan ve ekonomiye de yenilikler getiren bir kavramdır (Drucker, 1985).

Yenilik odaklı girişimler, ileri teknoloji kullanan veya ortaya koyan start-up'ları, teknoloji geliştiren, transfer eden ve sahip olduğu fikri hakları ticarileştiren şirketleri, teknoloji girişimlerini, tekno-girişimleri ifade etmektedir. Bu girişimcilik türü yenilikçi teknolojilerin tüm dünyada gelişiminde, bilgi ve teknolojinin hem

transferinde hem de satış ve pazarlanması süreçlerinde rol almaktadır (Aulet ve Murray, 2013; Zupic, 2014).

1.3.6. Kamusal Girişimcilik

1929 ekonomik buhranı sonrası dünya savaşlarının etkisi ile de başta ABD olmak üzere batılı ülkeler hem kapitalizmi dizginlemek ve hem de çeşitli krizlerden kurtulmak için devletin ekonomik hayata katılmasına yönelik adımlar atmışlardır. Özellikle kriz dönemlerinde ve sonrasında kalkınmanın önünün açılmasında devletin ana rol üstlenmesi bir zorunluluk olarak kabul edilmiş ve kamusal girişimcilik 1945’li yıllara kadar devam etmiştir (Guzman ve Stern, 2020). Tüm dünyada bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle, 1980’ler sonrasında, yoğun bir özelleştirme ile yine özel girişimciliğe, yeniden bir dönüş başlamıştır.

1970’lerden itibaren dünya ekonomisinin ekonomik darboğaza girmesiyle üretimin ve üretim kaynaklarının azalması, devletlerin üretim odağında çeşitli adımlar atmasına dair zorunluluklar getirmiştir. Bu nedenle devletin doğrudan sunduğu veya desteklediği kamusal faaliyetlerini canlandırmak için, girişimcilik kavramını doğrudan kullanmaya başlamıştır. Kamusal girişim modeli salt kamu hizmeti veya ürünlerinin sunulması ile değil insanların karşılaştığı sorunların çözümü, ekonomik hayatın çeşitlenmesini sağlamak amacıyla da ortaya çıkmıştır.

Kamu girişimciliği, insanlara çeşitli kamusal hizmetleri sunan kaynaklarını ve yetkilerini kullanan bir tür kurumsal kimliği olan girişimcilik türüne verilen addır. Bu yönüyle kamusal girişimcilik, kamu hukukuna tabi olması yanında çeşitli istisnai durumlar ve kendi özel teşebbüsleri ile de faaliyet göstermektedir. Günümüzde kamusal girişimcilik ile kamusal hizmeti veya ürünü sunan yönetici yapının faaliyet alanını daraltarak, kamu hizmeti sunma yöntemlerinde esneklik ve yenilik yaratarak devleti yenilikçi bir yapıya büründürmektedir (Mustafa vd., 2016). Girişimciliğin özel sektör modelinde olduğu bilinmesine ve kabul edilmesine rağmen kamunun kurumları veya kurumlara bağlı kuruluşları ile girişimcilik faaliyetlerini ortaya koyma çabasıdır kamu girişimciliği. İnsanlara hizmet sunmayı ve günümüzde bunu yenilikçi bir şekilde yerine getirmeyi, çağın gerekliliklerine uygun olarak davranmayı hedefleyen başta belediyeler olmak üzere bakanlıklar ve birçok kamu kurum ve kuruluşu kamu girişimcileridir.

Kamu girişimciliğinde amaç temelde kâr değildir. Burada önemli nokta başlangıçta yeni hizmet modeli oluşturulmak ve bunu sunmak çabasıdır. Kamusal girişimler ekonomik kalkınmada rol oynayan yapılardır. Özel kesime rehberlik eden sıkışan alanlarda destekler sunan, özel sektörün giremediği işleri yapan, özellikle savunma sanayi gibi stratejik alanlarda üretim, hizmet ve gelir modelleri sunan yapılardır. Özellikle ağır sanayi ve stratejik yatırımların yapılması, bu yolla yan sanayinin gelişimine katkı sağlanması vb. birlikte değerlendirildiğinde kamu en büyük girişimci olarak kabul edilebilmektedir. Günümüzde örnek vermek gerekirse TRT yapımlarının lisans gelirleri, ÇAYKUR hatta TTO'lar bile kamusal girişimciliğe örnek teşkil edecek ekonomik model ortaya koyan girişimlerdir.

1.3.7. Sosyal Girişimcilik

Kâr amacı gütmeyen kurum, kuruluş ve işletmelerin sosyal içerme alanına dair finansman sağlamak veya kendi inisiyatifleri ile sosyal fayda ortaya çıkarmak için yapılan iş ve süreçleri kapsayan bir takım faaliyetler olarak görülebilir. Sosyal Girişimcilik, özel, kamu veya STK'ların birlikte veya ortaklık modeli ile çalışarak toplumun özellikle dezavantajlı kesimine (yaşlı, engelli, kadın sorunları, vb.) yönelik projeler veya hizmetler ortaya çıkarması veya var olan sosyal çözümlere ortaklık ve destek yoluyla toplumsal faydayı amaçlayan bir girişimcilik modelidir. Sosyal girişimcilik yapısı itibarıyla sosyal fayda sağlamayı, eşit, adil ve erişilebilir hizmet ve imkanlar sunmayı amaçlayan bir yapıya sahiptir. Girişimcilikte kar odaklılık, büyüme gibi kritik nitelikler ön plana çıkıp amacın omurgasını oluştururken, sosyal girişimcilikte sosyal içerme, sosyal fayda, duyarlılık ve erişim ön plana çıkmaktadır.

Sosyal girişim modeli insanların, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme, gelişim alanlarını ön görme, değişim aracı olarak toplumu ilgilendiren veya ilgilendirecek yeniliklerin bir aracı olarak görülmektedir. Sosyal girişimciler sorunlara duyarlı ve sorunların çözümü için süreçler geliştiren, çözüm odaklı girişimcilik kültürünü ortaya koyan kişiler olarak görmek mümkündür (Saatçi ve Arıkan, 2014). Sosyal girişimler sorun ve çözüm odaklı olarak toplum ihtiyaçlarına cevap verme aracı olarak görünse de günümüzde farklı bir takım özellikleri de barındıran yenilikçi, inovatif bir kimliği ortaya çıkmıştır. Sosyal girişimciliğin ilgi alanları toplumsal sorunlar bağlamında; göç, eşitsizlikler, kötü alışkanlıklar gibi konuların yanı sıra hem toplumsal hem de ölçek olarak dünya ile bütünleşik sorunları da kapsayan örneğin

iklim ve küresel ısınma, hayvan hakları gibi unsurlar da olabilmektedir. Sosyal girişimciliğin birincil öncü kimliği sorun ve çözüm odaklı bir yapı görünümündedir.

Yoksulluk, gelir adaletsizliği, eğitimde fırsat eşitliği, su kaynaklarının ve gıda arzının kısıtlı olduğu ülkeler başta olmak üzere bu tür sorunların çözümünde rol almaya veya aktör olmaya çalışan bir karakteri vardır sosyal girişimin. Sosyal girişimcinin öncü amacı, toplumsal sorun ve eksiklikleri, aksaklıkları bulmak ve çözüm yollarını araştırarak çözmeye çalışmaktır. Sosyal girişim modeli bir hizmet sunucularının veya bir mekanizmanın eksik ve hatalı yönlerini bulur, araştırır, farkına varır ve çalışma sistemlerine yönelik çözüm ve süreçler geliştirir. Geliştirdiği çözümlü bireyden topluma yayılan bir şekilde yaygınlaştırarak, toplum üyelerinin farkına varmasını ve kullanmalarını sağlar (Aslan, Araza, Bulut, 2012). Bu yönü ile sadece çözümü üreten taraf olmayarak pro-aktif bir anlayışla sorunun ve çözümün muhataplarını buluşturan, çözümün yollarını deneyimlenmesini sağlayan ve direkt dokunan bir yapısı onu bu sosyal içerme anlamında dinamik kılmaktadır. Sosyal girişim salt sorun ve çözüme endekslenmeyen aynı zamanda çözümün uygulanmasını, yeniliklerin taklit edilmesini, denenmesini sağlayan bir tür öğrenim tasarlayıcısı ve uygulayıcısı kimliği ile de ön plana çıkan bir karaktere sahiptir (Kruse ve Wach 2021). Sosyal girişimcilik kavramının günümüzde ki karakteristik formuna ulaşması 1990'lerden sonra oluşmaya başlamıştır. Kar ve kalkınma odaklı girişimcilik modelinden farklı olarak kar ve ekonomik faydadan başka sosyal alanların varlığı ve sosyal anlamda fayda yaratmak ve bu sosyal alanların ekonomik olarak da desteklenmesi gibi hedefleri de vardır sosyal girişimciliğin.

Kar, ekonomik döngü odaklı girişimcilikte kar ve büyüme elde edilmesi yani girişimin sürdürülebilirliği öncelikli hedef olduğu halde, sosyal girişimcilikte sorun, çözüm, yenilik ve yeniliğin yayılması yani hem bireye hem topluma etki eden sosyal fayda yaratmak önceliklidir. Sosyal girişimciler toplumdaki sosyal ihtiyaç ve değişimleri, kar ve büyüme odaklı girişimciler ise ekonomide ve kalkınmada ki değişimleri sağlar. Sosyal girişimciler kamusal otoritenin ve sivil toplum kuruluşlarının çözüm üretmediği veya çözümün kapsayıcı olmadığı toplumsal sorunları çözmek gibi amaçları vardır (Ürper, 2015).

Tablo 5: Sosyal Girişimcilik ve Ticari Girişimcilik Arasındaki Farklar

	SOSYAL GİRİŞİMCİLİK	TİCARİ GİRİŞİMCİLİK
Motivasyon	Sosyal değişim	Yeni iş kurma, finansal kazanç sağlama
Risk ve Karar Alma	Sivil toplum ihtiyaçları için risk alma	Risk bireye aittir. Risk tercihi daha çok kazanmaya yöneliktir.
Yapılan İş	Kamu ve sosyal topluluklarla ile işbirliği	Sanayi ağı içerisinde işbirliği
Kar	Sosyal sorunları çözmek için sosyal sermaye yaratılması	Kişisel kar edebilmek için yeni yöntemler keşfetmek
Yenilikçilik	Daha az kaynak ile daha çok fayda üretmek	Yeni fikirler keşfetmek
Fırsat Kollama	Sosyal ihtiyaçlardaki boşlukları keşfetmek	Uygun işleri bulmak için yeni pazarlara açılmak
Temel Değerler	Ekonomik kaygıları sosyal hedeflerle dengede tutmak, uzun dönemli olarak sosyal katılımın teşvik edilmesi	Yeni ihtiyaçlarla, tüketicinin tercihleri belirlenerek müşterilere ve hissedarlara karşı sorumluluk

Kaynak: (Karadal, 2016).

Günümüzde her alanda olduğu gibi sosyal girişimcilik alanı da gelişen, değişen ve olaylara, teknolojik gelişim ve değişimlere, toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen bir yapıya kavuşmuştur. Sosyal girişimcilik modeli her ne kadar kar odağından azade bir görünümde olduğu kabul edilse de zaman içinde ki değişimlerin getirdiği dinamiklere bağlı olarak ana amacından sapmayan ama değişen bir yapıya kavuşmaya başlamıştır.

Sosyal girişimcilik alanı da dair görüşleri bulunan bazı araştırmacıların, sosyal girişimciliği ekonomik faaliyet ve büyüme odaklı girişimcilik dünyası içinde giderek yer aldığını, sosyal girişimciliğin giderek kabuk değiştirdiğini salt kar amacı ve

bireysel-örgütsel işletme bazlı ekonomik modellere özgü olmadığını, sosyal girişimciliğin de faaliyetlerinin devamlılığının, modelin sürdürülebilirliğinin olabilmesi amacıyla hizmet sunduklarından değil ama faaliyetleri ile kar amacı güden bir sektörel aktör olduğu yönünde görüş bildirmektedirler (Post, 2007: Naumes vd., Austin 2006). Sonuç olarak sosyo-ekonomik hayatın parçası olarak gözüken ve etkisini günümüzde hissettiren yapısı ile sosyal girişimciliğin iki ana unsuru olduğunu bilmek gerekiyor. İki öne çıkan özellik biri sosyal yönü diğeri ise sosyal faydaya kaynak sağlayan hem örgüte hem de hizmet sunulan birey ve topluluklara finansman kaynağı olması sosyal girişimciliğin hayatımıza kattığı değeri bizlere göstermektedir.

Çok zengin ve zaman içinde gelişen bir tanımı olan sosyal girişimcilik bir nevi çözüm veya yenilik içeren toplumsal ihtiyaçları ve olası değişiklikleri karşılamayı isteyen, tamamen sosyal bir amacı, karakteri olan, vizyon, strateji ve çalışma disiplini ile sürdürülebilir olması zorunlu bir yapıdır. Sosyal girişimler fayda sağlamaya devam edebilmek, sürdürülebilir olmak amacıyla gelir elde eder veya sosyal faydaya finansman sağlayacak kurum, kuruluş, örgütler aracılığıyla dinamik değerler yaratmak için vardırlar. Yani değer üretmek için üretirler. Sosyal girişimcilik kavramı için birçok farklı tanım bulunsa da onu kısaca anlatmak için 3 ana unsurdan bahsetmek gerekir;

- Sosyal/çevresel değer yaratmanın öncelikli olması,
- Kâr amacı gütmeyen sürdürülebilirlik amacıyla ticaret yoluyla veya bağışlarla gelir elde edilmesi,
- Gelirlerinin fazlasının karlılık için değil misyonların yerine getirilmesi için kullanılması.

Günümüzde Muhammed Yunus tarafından kurulmuş Grameen Bankası, Chetna Sinha tarafından kurulan Women's Bank gibi girişimler kapsayıcılığı ve amaçları ile sosyal girişimciliğin öncü örneklerinden sayılırlar. Ülkemizde geniş ve zengin bir alanda birçok sosyal girişim örneği bulunmaktadır.

- Otizm ve down sendromu ile özel eğitim ihtiyacı olanlara yönelik hazırlanmış platform OTSİMO,
- Atık yönetimi ve çevre odaklı sosyal girişim ÇÖPADAM,

- Kullanılmayan, satılmayan gıdaların değerlendirilmesine odaklanan FAZLA GIDA,
- İhtiyaç sahipleri ile onlara yardım etmek isteyenleri bir araya getiren platform İHTİYAÇ HARİTASI,
- Öğrenci ve burs verenleri buluşturan platform E-BURSUM.
- Yine bir atık yönetimi ve işleme ile şehir yönetimine destek olan ve çevre duyarlılığını odak noktasına alan EVREKA.
- Kullanılmayan eşyaları ticarileştirerek STK'lara destek sağlamayı amaçlayan GİVİN.

1.3.8. Stratejik Girişimcilik

Strateji kavramı, belirli hedeflere ulaşmak amaçları gerçekleştirmek için geliştirilen politikalar, planlar, eylemler bütünüdür. Hayatın her alanında yer alan bir kavramdır. Strateji, kelime anlamı olarak belirli bir amaca ulaşmak için uygulanan yöntem veya planlanan ve yapılacak eylemlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Aslında strateji bir planın parçası olarak gözüke de bir plandan çok daha fazlası ve bir sürecin kendisidir. Stratejide günlük kararlar, kısa vadeli çözümler değil geleceği planlamak ve süreçler geliştirmek vardır. Sosyal hayattan iktisadi hayata geniş bir yelpazede düşünme, yöntem geliştirme, plan, organizasyon gibi birçok unsuru içeren bir yapıya sahiptir. Girişimcilik alanında hızla yayılan teknolojiye bağlı gelişmeler, globalleşme ve pazarlara dair belirsizlikler girişimleri stratejik açıdan düşünmeye, faaliyetleri ve organizasyonları ile ilgili kritik kararlar almaya sevk etmiştir.

Sosyal ve ekonomik hayattaki belirsizlikler risk ve tahmin yapmada zorluklara sebep olmuştur. Bu durum özellikle işletme alanında stratejik örgüt yapılarında ve yenilikçi yönetim modellerinde değişmez bir şekilde stratejinin yerini almasını sağlamıştır. Bu bir zorunluluk halidir ve stratejiye ve stratejik planlamaya dair ihtiyacı arttırmıştır (Hitt vd., 2001). Yoğun rekabet ile yüz yüze olan işletmeler; rekabeti elde etme, tutma, sürdürülebilir olabilmek adına geliştirdikleri dinamikler ile stratejik yönetim ve stratejik girişimcilik kavramının doğuşunu tetiklemiş ve araştırmacıların ilgi odağı olmuştur (Ireland vd., 2003).

Girişimciler yeni fırsatları görmesi veya boşlukları bularak rekabet avantajı elde ederek devamlılıklarını sağlamak zorunda oldukları gerçeği ile her zaman yüz

yüzedir. Girişimcilerin bu gereksinimlerden doğarak gelişen yönü girişimcilik ve stratejik yönetim arasındaki bu zorunlu etkileşimi ortaya çıkarmıştır (Hitt vd., 2001; Shane ve Venkataraman, 2000).

Girişimcilik bilgi ve deneyimleriyle stratejik yönetim bilgilerinin sık kullanılması, giderek ayrılmaz bir parça haline gelmeleri ve her adımlarında stratejinin karar adımlarının bir parçası olması stratejik girişimciliği ifade etmektedir. Stratejik girişimcilik müşterilerde ve pazarda fırsat kollamayı ve rekabet unsurlarını elde etmeyi bu yolla avantaj sağlamayı ve buna bağlı olarak iyi bir konum ve iyi bir performans ile sürdürülebilir olmayı hedeflemektedir (Lane ve Miles, 2007). Stratejik açıdan konuya bakıldığında girişimcilik süreci düşünme, sorun bulma, çözüm geliştirme ile başlamaktadır. Yani başlangıçta yoğun bir düşünme işlemi ve süzgecinden geçen bir süreçtir. Bu noktada düşünme şeklinin geniş perspektiften ve farklı açılarla ele alınması gerekliliğini bize duyuran stratejik düşünme biçimi ile başlangıç aşamasından itibaren kendisini gösteren bir stratejik girişimcilik unsuru ortaya çıkmaktadır. Stratejik düşünme salt planlamanın bir parçası değil hem hayatımızın hem de eylemlerimizin özellikle girişimciliğe dayalı eylemlerimizin yadsınamaz bir parçası olması kaçınılmazdır.

Ekonomik örgütlerin, piyasaların, teknoloji ve müşteri istek ve eğilimlerinin her geçen gün geliştiği, değiştiği bir belirsizlik ortamında rekabet avantajını elde etmek, yenilik kültürünü tesis etmek ve dolayısıyla işletme veya organizasyonun devamlılığını sağlamak bir stratejik girişimcilik örneğidir (Yılmaz ve Görmüş, 2012). Stratejik düşünme hem iç hem dış gelişmelere odaklı, rekabet avantajına ve özellikle devamlılığa, ayakta kalıp güçlenmeye yönelik sürdürülebilir yeni kaynaklar aramayı vurgulamaktadır. Girişimcilik açısından bakıldığında risk alma, sosyolojik ve ekonomik girdilerin organizasyonu ve liderlik gibi stratejinin önemli unsurlarını içermektedir. Bu bağlamda stratejik girişimcilik; stratejik düşünme ve girişimcilik, girişimsel ve planlanmış eylemlerle risk alma, yenilik ve farklılık yaratma, rekabet unsurlarını yaratma, büyüme, yeni pazarlar ve yeni teknolojiler bulma çabalarının bütünü ele alan bir kavramdır.

Alan yazında yayınlarda üzerinde çok durulan konular göz önüne alındığında stratejik girişimcilik; girişimcilikte fırsatları bulma ile stratejik yönetimde avantajları bulma, avantaj yaratma davranışları arasında bir denge oluşturarak iç içe geçen

bütünleşik olarak uygulanmasını esas alan bir kavram olarak ifade edilebilir. Stratejik yönetimin riskleri bulması, tehditleri minimize etme, istikrarlı olma yönü ile girişimciliğin yine riske dayalı yenilikçi ve esnek olmayı (orijinallik) gerektiren yapısı bir araya gelmiştir (Demirci, 2007). Bu yönü ile girişimcilik ve stratejik yönetim arasında ki benzerliklerin uygulamalarda ve yöntemlerde iç içe geçmesi ve zamanla bütünleşmeleri stratejik yönetim tarzının bir tür stratejik girişimcilik modeli ortaya çıkmasını desteklediği görülmektedir. Bu alanda özellikle Hitt ve arkadaşlarının yaptığı çalışmalar bizlere stratejik girişimciliğin yenilikçi ve girişimcilik ile bütünleşmiş yönlerini görmemizi sağlaması açısından çok önemlidir.

Stratejik yönetim ve girişimcilik arasında ki uyum ve yöntemde ki birlik Hitt ve Ireland tarafından ortaya konulmaya çalışılmış ve bu konuda şu görüşleri ağırlık kazanmaktadır. Onlara göre, stratejik yönetim ve girişimciliğin ikisi de değer yaratma, avantajlı yönleri bulma ve devamlılık ile ilgilenirler. Girişimciler her zaman olduğu gibi pazarda kullanabileceği teknolojileri, avantaj sağlayacak fırsatları bulmaya ve değer yaratmaya çalışan kişidir. Stratejik yönetimde, değer yaratmaya ve avantajlı yönleri bulmaya çalışması yönü ile rekabet avantajını elde etmeyi amaçlar. Stratejik girişimcilik hem girişimciliğin hem de stratejik yönetim kavramlarının avantaja çevirmeye, avantajlı olanı bulmaya yönelik davranışlarını içermektedir (Hitt vd., 2011). Stratejik girişimcilik, stratejik bakış açısı ve yöntemleri ile yapılan girişimsel faaliyettir.

1.3.9. Tekno-Girişimcilik

Günümüzde bilgi ve bilgiye dayalı bir ekonomik modelin tüm dünyayı hızlı bir şekilde sardığı, teknolojinin gelişiminin beklenenden hızlı arttığı ve artışa aynı oranda teknoloji ediniminin de çeşitli ekonomik sınıflarda yaygınlaştığı görülmektedir. Bilim, teknoloji ve kalkınma politikaları, ülkelerin kaderini, gelişmişlik düzeyini, yarınlarnı doğrudan etkileyen bir unsurdur. Kalkınma, refah ve sürdürülebilirlik odaklı bu sosyal ve ekonomik hayata yön veren politikaların hem teknolojide hem de onu kullanan, ticarileştiren, edinen insanlarda gelişimlerini ve değişim koşullarına uyumluluklarını ortaya koyan bir faktör olarak kabul edilmektedir.

Teknolojinin hayatı her açıdan etkileyen yönü nedeniyle ülkeler bilgi ve teknolojiyi üretmeye çalışmak, diğer ülke ve şirketlerin ortaya çıkardığı teknolojileri

edinmek, kullanmak ve ticarileştirmek için çaba sarf etmişlerdir. Bilimin ve teknolojinin giderek üretim fonksiyonuna dönüştüğü bu zaman diliminde bilgi ve bilgiye dayalı ekonomik değer ortaya koyabilen teknoloji üretmeden ayakta kalmak günümüz koşullarında çok kolay değildir (Yıldız, Ilgaz ve Sefereoğlu, 2010). Teknik girişimcilik veya tekno-girişimcilik olarak adlandırılan girişimcilik, yenilikçilik çalışmaları ve araştırma faaliyetlerinin (AR-GE) finansmanını ve yönetilmesini kapsayan bir tür olarak yer alır. Teknik girişimcilikte teknolojik alanda bir tür ekip girişimciliğidir (Top, 2006).

Teknoloji tabanlı sayılan, iş modeli tamamen teknoloji ile iç içe olan bu girişimcilik türüne Nastaze ve arkadaşları tarafından şu şekilde ifade edilmiştir. Teknolojik ön görü ve bilgiye sahip insan kaynağı, büyük sermaye yatırımları da içerebilen, teknoloji yoğun ticari fırsatları olan, beklenenden hızlı büyüme potansiyeli olan ve yüksek risk içeren bir girişimcilik türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknik girişimcilik, fırsatları takip eden girişimci tarafından kaynakları, teknik sistemleri ve stratejileri bir araya getirme süreci olarak tanımlanabilir. Teknik girişimciler, teknik olmayanlara göre daha fazla teknik beceri ve yetkinliğe sahiptir (Roja ve Nastaze, 2014). Dolayısıyla ileri teknoloji kullanan, eğitim seviyesi yüksek, donanımlı ve deneyimli girişimlere yapılan yatırımlar olarak tanımlanmaktadır.

Bu yönü ile teknik girişimciliğin hem risk hem de yatırım düzeylerinin yüksekliğine dikkat çekmek gerekmektedir. Bir enerji yatırımı veya bir elektrikli otomobil yatırımı, insansız hava aracı teknolojilerini içeren yatırım türleri gibi yoğun teknoloji odaklı girişimcilik türünün risk alanı daha yüksektir. Bu risk; hem teknolojinin gelişimi ve olgunluk seviyesinin yakalanması ile ilgili hem de yüksek yatırım içermesi ve bu yatırımın finansal geri dönüşünün pazarda yer almasının riski ile orantılıdır.

1.3.10. E-Girişimcilik

Girişimcilikte vizyoner ve değer yaratan yetenekler olarak bilinen kavramlar yenilik, teknoloji kullanımı ve üretimi, farklılıkları keşfetme, yaratıcılık yeni bir dünyanın kapılarını açmış ve birçok kavramın değişmesine, gelişmesine ve yenilerinin eklenmesine vesile olmuştur (Norton, 2021). Dünyada 90'lı yıllardan itibaren devletlerin destek ve düzenleyici rollerinin dışında yeni ve özel olarak adlandırılan

“yeni ekonomi” olarak nitelendirilen, bilgi ve bilgiye dayalı teknolojileri içeren girişimlerin varlığı hissedilmeye başlanmıştır. Yenilikçilik, inovasyon ve büyüme gibi kavramlar her ne kadar girişimcilik ile doğrudan ilişkilendirilsede, 90’lı yıllar ile başlayan yenilikçi teknoloji ve buna bağlı iş modelleri ile desteklenen yenilikçi girişimcilik anlayışı girişimciliğin de gelişerek dönüşümüne yol açmış ve dijital girişimcilik kavramı ile bütünleşik e-girişimcilik kavramı ortaya çıkmıştır.

Küreselleşme ile teknolojiye yaşanan gelişmeler ile bilinen klasik ticaret anlayışında ve yöntemlerinde bazı önemli değişimler meydana gelmiş ve girişimciler yoğun rekabet ortamında hızlı karar vermek ve hızlı adımlar atmak zorunda kalmışlardır. Bu hızlı dönüşüm sonucunda bir çok işletme satış ve pazar hacimlerini artırmak için klasik yöntemlerden farklı şekilde, yeni dijital ve hızlı ekonomiye uygun sanal girişimcilik (e-ticaret) faaliyetlerine uyum sağlamak zorunda kaldığı görülebilmektedir (Soysal, 2008).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde ve farkındalığının yayılmasında oluşan gelişmeler girişimcilik kavramını da çeşitli yönlerden etkilemiştir. Bilişim teknolojilerinin kullanımı ve yoğunluğunun artması ile ürün ve hizmetlere erişiminin kolaylaşması, pazara sunma ve edinme hızının değişimi ekonomik hayata ve dolayısıyla girişimcilik hayatına da etki etmiştir. Statik girişimcilik anlayışı gelişmiş, değişime uğramış ve e-ticaret kavramı da insan hayatına dahil olmuştur (Haşiloğlu, 2010). Dünya üzerinde internetin her alanda kullanımının yaygınlaşması ile internet üzerinden ticaretin yaygınlaşması ve girişimlerin birçok işlemlerini dijital alandan ve internet kullanarak yerine getirebilmeleri sayesinde e-girişimcilik kavramının oluşmasına tanık olunmuştur (Gültaş ve Yıldırım, 2016).

E-girişimcilik ortaya çıktığı dönemden itibaren yenilikçi yapısı ve internet kullanımı ile çevrimiçi yapılan ticari faaliyetlere dayanan girişimleri ifade eder (Ulucan, 2015). İnternet altyapısı ile dijital alışveriş sitelerinden veya mağazalardan hizmet sunulmasıyla girişimcilik yapılabilir. Teknolojiyi her açıdan takip eden girişimciler için internet ve dijital dünya sınırları ortadan kaldırmaya ve yeni ufuklar ortaya çıkarmaya başlamıştır. İnternetin her alanda kullanılmasının hız kazandığı, bankacılıktan eğitime kadar yaşamımızı kuşatan günümüz dijital dünyasında girişimciler, artık meta kavramı ile yeni bir dijital âlemde yeni oluşumlara yelken açmışlardır (Kurtboğanoğlu, 2013).

1.3.11. Eko-Girişimcilik

Sanayinin gelişmesi ve büyümesi ile çevresel genişlemeler ve çevreye zararın ortaya çıkması günümüzde daha da hız kazanmıştır. Eko girişimcilik çevreye duyarlı ticari faaliyetlerin yapılmasına dair çeşitli yöntemler geliştirmeye çalışmıştır. Bu sayede ekonomik ve sosyal hayata olumsuz etkilerinin aza indirgenmesi sağlanmaya çalışılan ve kalkınmada ve çevre sağlığında sürdürülebilirliğin temini için süreçler geliştiren eko-girişimcilik kavramı oluşmaya başlamıştır. Eko-girişimcilik salt çevresel etkilerin aza indirgenmesini değil aynı zamanda çevresel etkileri bir aktör olarak kullanarak; atık yönetimi, geri dönüşüm, ARGE çalışmaları gibi süreç ve yöntemler ile olumsuz etkileri kullanıp olumlu bir ürün veya hizmete dönüştürmenin yollarını da bulmaya çalışmıştır (Balcı, 2012).

Çevresel etki ve sorunlara çözüm sunmaya çalışan ve çözümü çevreye etki veren materyaller ile ortaya çıkaran bir girişimcilik türüdür eko veya çevresel girişimcilik. Eko-girişimciler çöpleri, geri dönüştürülebilir atıkları bir iş modeli çerçevesinde yeni ürün veya hizmetlere dönüştürerek sunması ile bilinirler (Top, 2006).

Eko- girişimciliğe örnek olarak çöpleri geri dönüştürerek yakıt olarak kullanan, elektrik, ısınma gibi ihtiyaçların karşılanması için bazı çalışmalar yapan girişimler ve kamu ortaklı yatırımlar gösterilebilir. Karabük Üniversitesi bünyesinde ortaya çıkan bir girişim olan Proliz yöntemi ile entegre çevre kirliliğinin önüne geçilmesi ile katı atıkların geri dönüşümü, bertarafı ve enerji, yağ ve çeşitli materyaller elde edilmeye çalışılmıştır.

Son yıllarda çevresel etkileri aza indirgenmiş ürün veya hizmet talebinde artan bir hassasiyet bulunmaktadır. Bu özel durum ve gereksinimlerin ekonomik ve sosyal faaliyetlerin çevresel duyarlılıkla yerine getirilmesine ve sürdürülebilir çevre ile bütünleşik sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Eko-girişimcilerin çoğunun ortak özelliği, ticari faaliyetlerinin doğaya zarar vermemesi, doğaya zarar verici atık, çöp veya materyallerin kullanımı ve geri dönüşümü ile aktif yarar sağlamaları ve sürdürülebilir gelecek ile uyumlu olmaları gösterilebilir. KOSGEB'in, "Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Taslak Planı (TGSEP)" çerçevesinde, genel ve tematik desteklerinin altında eko-girişimciliği öncelikli alan olarak belirlemiştir (Ekinci, 2017).

Eko-girişimcilik salt işletmelerin değil mşişteri ve dağıtım kanallarının da hassasiyetleri ile ortak olduğu, talep ettiği bir tır olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle bazı firmaların insana ve çevreye etkilerini aza indirgedik veya sıfır atık ile üretiyoruz motivasyonu ile ortaya çıkmaları eko-girişimciliğin ilerleyen süreçte gücünü ve etkisini arttıarak devam edeceğini bize göstermektedir.

Her ne kadar sanayi ile çevreciler, evre politikalarının uyumsuzluğu, çevresel etkileri aza indirgemenin üretim ve dağıtım Őekillerinde yol açacağı değişikliklerin maliyetleri artıracaağı söylemleri ortaya çıkmaktadır. Maliyetlerde artış fiyat artışlarını tetiklemesine ve rekabetin zayıflamasına yol açacağı savı ortaya atılmaktadır. Ancak her iki tarafın hassasiyetleri göz önüne alınarak belirlenmiş çevresel standartlar bu politikaların uyumlu ve aktif bir Şekilde uygulanmasına yönelik faaliyetlerin yapılabilmesine olanak sağlar (Balcı, 2011). Bu yenilikler ile maliyet düşürülmekte veya ürünlerin çevresel değeri yükseltilmektedir. Bu tarz yenilik bazlı dönüşüm, işletmenin üretim ve dağıtım kaynaklarını en uygun bir Şekilde kullanmaya izin vermektedir. Bu bağlamda, kaynak ve ürünün dağıtımına kadar olan sürecin verimliliği işletmenin hem rekabet gücünün artmasını sağlar hem de sürdürülebilir geleceğe ortaklığı elde etmesine yol açar. Kısaca eko-girişimcilik örnekleri bize çevreye zararın önlenmesinde işletmelere avantajlı yönleri sunarak katkı sağlar (Akdoğan, 2003).

1.3.12. Kadın Girişimcilik

Kadın girişimciliği; yakın dönemde ekonomide önemli bir yer tutmasının yanında, kadınların mevcut konumları nedeniyle pasif konumdan çıkarılarak erkeklere bağlı olmadan da hayatlarını Őekillendirebileceęini gösteren bir durum olarak değerlendirebiliriz (Çetindamar, 2012). Aslına baktığımızda girişimcide cinsiyet aranmamaktadır. Ancak kadın girişimciliği kadınların ekonomide daha çok oyuncu olarak katılmasıyla hem sosyal hem de ekonomik olarak düzelme gösterilmek istenmektedir. Bir kıyaslamayla daha derinlemesine inersek, kadınlar erkeklere göre yaptığı birikimleri ailesine daha fazla yöneltmesi sosyal olarak, borçlanma yönünden de erkeklere göre daha çok sermaye tabanlı olmaları konusunda ekonomide birikime fayda sağlamaları açısından önemlidir (Karadal, 2016). Kadın girişimciliği son yıllarda ülkemizde gelişme göstermekte ve desteklenen girişim modellerinden biridir. Özellikle kırsal kesim tarımsal uygulamalarda ki kadın rolünden giderek e-ticaret yelpazesi içinde yer alan ve çeşitli büyüklükte girişimler ile boy gösteren bir girişim modeli

olmuştur. Bu modelin en önemli destek mekanizmalarından biri hem devlet destekleri (KOSGEB) hem de çeşitli STK'lardır.

1.3.13. Hibrit Girişimcilik

Bilgi ve iletişim teknolojisinde hızla ortaya çıkan gelişmeler ve bu gelişmelere bağlı değişimler ile sanayi toplumundan artık yoğun bir bilgi toplumuna geçilmesiyle girişimcilik hem önem kazanmış hem de sosyo-ekonomik hayatta yadsınamaz bir yer edinmiştir. 18. Yüzyıl ekonomistlerinden Richard Cantillon'un girişimci tanımlamasına göre "bedeli ve miktarı belli olmayan bir ürün veya hizmeti satmak için üretim faktörlerini bugünden itibaren pazarlayan ve satan kişidir" denilmektedir. Bu tanımlama ile girişimcinin özellikle risk alma yönü, cesareti ve yetenekleri üzerinde durulmuştur (TÜGİAD, 1993). Girişimcilikte ki risk ve belirsizlik faktörleri, girişimciliğe kalkışmaya engel olmasına, yeni kurulan veya kurulması planlanan işletmelerin başarısızlığına neden olacağı düşüncesine rağmen (Raffie ve Feng, 2014) girişimcilerin özellikle riskleri alma yönü ile kalkınma ve büyümede önemli bir unsur olduğu ile ilgili birçok önemli görüşler vardır (Minniti, 2010).

İnsanların önünde bir kalıp olarak duran iki kavram olan ücretli bir işte çalışma veya kendi işini kurma kavramı hayatımızda ve kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Bu kalıp kavram ve kültüre ilişkin yaptıkları çalışmalarda girişimcilerin hem ücretli çalışan olabileceğini hem de girişimcilik faaliyetlerinde bulunarak girişimci olabileceklerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Ücretli çalışma ve girişimciliği bir arada yapmaya çalışan kişiler için hibrit girişimci tanımını kullanmışlardır (Folta, Delmar ve Wennberg (2010).

Geleneksel girişimci kavramından hızla değişen koşullar çerçevesinde sosyo-ekonomik hayatımızda yeni modeller ortaya çıkmıştır (iç girişimcilik, sosyal girişimcilik, kadın girişimciliği, eko-girişimcilik gibi). Kişinin ücretli işinden girişimcilik sürecine geçişte ücretli işini koruyup kademeli bir şekilde girişimciliğe geçmesini savunan veya her ikisini uyumlu bir şekilde yürütülmesine olanak sağlanarak böylelikle riski minimize ederek dağıtmaya çalışan hibrit girişimcilik kavramı girişimciliğe yeni bir yön ve bakış açısı getirmiştir. Girişimcilik kavramları içinde hibrit girişimcilik değişen dünya koşullarına göre önemini arttırarak hissettirmeye başlamıştır (Bayram ve Harmancı, 2018).

İnsanların önünde salt iki seçenekten ibaret olmayan bir ekonomik ve çalışma hayatının olmadığını; istenildiğinde uygun modeller ile hem ücretli işine devam edip hem de girişimci olunabileceğini biz sunmaya çalışan çalışmaların varlığı girişimcilik dünyasına hem ilham olmakta hem de farklı bakış açıları ve modeller ile dolaylı olarak kalkınma, büyüme hedeflerine katkı sağlamaktadır. Hibrit girişimcilik salt birden fazla işe sahip olmakla açıklanamayacağını bize sunan Schulz ve arkadaşları (2017) sayesinde hibrit girişim ile geleneksel girişim modelleri arasında ki farkı ayırt etmemize yardımcı olmuşlardır. Hibrit girişimcilik ile yarı zamanlı girişimciler işleyiş ve kavram olarak birbirinden farklıdır (part time entrepreneurship). Yarı zamanlı girişimcilerin çalışma saatinin belli olmasından dolayı bir ayırım olmaktadır. Hibrit girişimciliğin esnekliği, kapsayıcılığı, tam zamanlı bir çalışan olmasına gerek olmadan veya yarı zamanlı çalışan olmasına gerek olmadan girişimci olabilmeleri yönü ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Hibrit girişimciler salt ücretli bir işte çalışması ve kendi girişimi olan ikinci bir işinin olması gerekliliğini ifade etmişlerdir (Folta, Delmar, Wennberg, 2010).

Hibrit girişimciliğin klasik, benzer ve farklı girişim modellerinden biraz daha farklı ele alınması, yeni yol, yöntem, hukuki, idari ve mali düzenlemeler ile desteklenmesinin sürdürülebilir ve çeşitlendirilmiş bir kalkınma modeline katkı sağlayacağı göz ardı edilmemelidir. Çalışanları çeşitli hukuki veya sosyo-ekonomik sebeplerle girişimsel faaliyetlerinin önünde ki engellerin kaldırılması ve paralelde girişimcilik alanında da çalışma hayatına katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Örneğin bir kamu çalışanının hobi faaliyetlerinin veya yazılımsal ürün veya tasarımlarının çalışma kurumu haricinde desteklenerek ekonomik hayata doğrudan katılımının desteklenmesi kalkınmada bireysel rolün artmasına ve çeşitlenmesine yol açacağı bilinmelidir.

2. GİRİŞİMCİLİĞİN ÖNEMİ VE GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Girişimciliğin Önemi

Günümüzde şirketlerin, devletlerin, eğitim kurumlarının odak noktası haline gelen girişimcilik etkisi; milyar dolar seviyelerine ulaşan sektör ve şirketlerin ilk ölçeği olan startupların doğmasına kadar inen süreçlerin incelenmesine, ölçeklenip pilot olarak uygulanmaya çalışılmasına yol açan bir rüzgâr yaratmıştır. Ekonomileri hayata geçiren ana faktör ihtiyaç, sermaye, ürün üçlemesinden doğan bir yapıda olduğu görünse de aslında ekonomik döngüyü sağlayan girişimcilik ekonomik döngüye yönelik faaliyet ve süreçlerin bütünüdür. Doğrudan veya dolaylı olarak kalkınma, istihdam, yenilikçilik ve inovasyon alanlarına etkisi olan girişimcilik kavramı hem strateji belgelerinde ve kalkınma raporlarında hem de kurum ve üniversitelerin öncelikli alanları arasına girmiştir.

Girişimcilik ve girişimciliğe etki eden yenilikçilik kültürü ve algısı hem ekonomik hayatta ve hem de sosyal hayatta artık yerini alarak merak düzeyinden erişim düzeyine doğru bir gelişim kaydetmeye başlamıştır. Günümüzde ülkelerin gelişen teknoloji ile küçülen dünyada ekonomik anlamda var olmak, sürdürülebilir bir model ortaya koymak ve rekabet ederek üstünlüğü sağlamak amacıyla girişimcilik dünyasına yönelik daha kapsayıcı, etkin ve yenilikçi adımlar atmanın yollarını aramaktadırlar. Bu nedenle ülkeler artık var olmak, sürdürülebilir olmak için büyüme, gelişme, ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmeyi ve kalkınma araçlarını aramaları gerekir.

Ülkelerin dünyanın gelişme hızına paralel bir şekilde aynı hızı yakalaması, korunması ve kalkınarak büyümenin olabilmesi için yenilikçi girişimcilerin sayısının artırılması ve katma değerli ürün ve hizmetlerin ortaya çıkarılması da oldukça önemlidir (Wood ve Stuart, 2005). Gelişmiş ülkelerde girişimcilik faaliyetleri hem çeşitli hem de oldukça fazladır. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan ülkemizde ki girişimcilik potansiyeli az gelişmiş ülkelere göre yüksek sayılabilecek niteliktedir (Sönmez ve Toksoy, 2014). Bu potansiyeli hem küresel girişimcilik endeksi raporlarında hem de bölgesel ölçekte değerlendirmelere yer veren Avrupa İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi raporlarında da görülmektedir.

Son zamanlarda özellikle Üniversitelerde girişimciliğe ve dolayısıyla yenilikçilik süreçlerine dair bir yapı oluşturmaya yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır. Başlangıçta kurum içi girişimcilik faaliyetlerinin hız kazandığı görünse de özellikle istihdama yönelik nitelikli insan kaynağı ortaya çıkarma ve beceri açığının geliştirilmesi noktasında girişimcilik eğilimlerinin toplumun her katmanında ve özellikle genç nüfusta arttırılmasına yönelik bir arayış bulunmaktadır. Teknolojinin gelişim hızıyla bilgi, ürün, hizmet ve kaynaklara erişim basitleşerek kolaylaşmış ve rekabet dolayısıyla bilgiye dayalı know-how ve üretim hız kazanmıştır. Şirketler hatta giderek bankalar dünyada ekonomik ve sürdürülebilirlik anlamında söz sahibi olmak ve rekabet edebilmek için bilgi ve inovasyon ekosistemi ile iletişim kurmaya ve ilişkileri güçlendirmeye çalışmaktadır. Ve bu amaçla büyümenin ve kalkınmanın yollarını aramaları gerektiğinin bilincine varmış ve çeşitli adımlar atmaya ve süreçler geliştirmeye çalışmaktadır.

Girişimci birey ve kurumların sayısının daha doğrusu analitik düşünen, yenilikçi ve yaratıcı beşerî sermayenin artırılması ve bu kaynağın çeşitli değerler ortaya koyarak ekonomide katma değer yaratılması düşünülmektedir. Girişimci, iktisadi, ekonomik faaliyeti yönetmeye çalışırken, rekabet edebilmek ve ayakta kalabilmek için daha yaratıcı ve verimlilik unsurlarına göre daha yenilikçi çözümlere yönelmek zorundadır (Polat, 2011). Bu noktadan hareketle girişimciyi daha doğrusu girişimi daha akılcı, yaratıcı, yenilik arayan, üreten ve verimliliğini sağlayan bir yapı için bir sistem kurgulanması ve bunu bir plan dahilinde yapması beklenilmektedir. Yenilikçiliği barındıran ve buna bağımlı girişimci ruhu oluşturan bütünleşik kültürü ortaya çıkarmanın bu kadar önemli olmasını sağlayan unsurlardan biri iktisadi, beşerî, kalkınma yanında bunun sürdürülebilirliğidir. Sürdürülebilirlik bağlamında onu bir sistem çerçevesinde ortaya koyması, tekrarlanabilir, değiştirilip, geliştirilebilir kılan süreci oluşturma bir tür zorunluluktur (Öztürk, 2021). Günümüzde yerel yönetimlerden, kurumlara kadar geniş yelpazede, politika yapıcılarının, uluslararası arayüz, örgüt ve kurulların üzerinde daha fazla durdukları bir gerçekliktir girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün oluşturulması. Özellikle son zamanlarda ülkemizde birçok kamu kurumu, yükseköğrenim kurumları, özel eğitim kurumları ve özel sektör kurum ve kuruluşlarının girişimcilik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, güçlendirilmesi ve yenilikçi girişimcilerin ekonomik hayata ve topluma kazandırılması konularında yapısal adımlar attıkları izlenmektedir.

Ülkemizde son yıllarda bu alanda yer alma gayretinin bir örneği olarak kalkınma planlarında yer alacak kadar önemsenmektedir. Bu önemseyişi ve pozisyon alma isteğini 11. Kalkınma Planı'nda görebilmekteyiz. “Girişimcilik kültürünün, teknoloji tabanlı ve yenilikçi girişimcilik kapasitesinin hızla geliştirilmesi, finansmana, bilgiye ve pazara erişim imkânlarını geliştiren girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesi, firmaların ölçek büyütmelerinin sağlanması temel amaçtır.” İfadeleriyle politika ve stratejilerin geliştirilmesinin nasıl amaçlandığını çalışmanın bütününe baktığımızda anlayabiliyoruz (www.sbb.gov.tr).

Girişimciliğin hem nicel hem de nitel açıdan salt istatistiksel olarak değil performans ve etki artışı göstermelerinin en başında yükseköğretim kurumları gelmektedir. Üniversiteler girişimcilik ile ilgili unsur ve etki faktörlerini göz önüne alarak bunu bir sistem dahilinde yerine getirebilmek için başlangıçta salt ders/müfredat özelinde gerçekleştirdikleri adımları giderek girişimcilik atölyeleri kurarak, paydaşları, mentör ve yatırımcıları da içine alan bir küme ile sürdürülebilir, disiplinler arası ve profesyonel bir program için süreçler oluşturmaya çalışmışlardır. Bugün bu süreçleri oluşturan, geliştiren, denetim ve değerlendirmelerini sağlayan çeşitli yapıları TTO, Teknopark kuluçka merkezleri ve atölyeler eliyle yürütmeye çalışmaktadırlar. Bu noktada Üniversitelerin sağladıkları hizmetlerin iktisadi çevrede ve toplumda önemli değişikliklere öncülük etmesi beklenmektedir.

Üniversite, özel eğitim kurumları, TTO ve Teknopark gibi beşerî sermayeye yönelik süreçler geliştirmek isteyen ekosistemin yenilikçilik süreçlerinin buluşacağı nihai bir disiplin olan girişimcilik ile hedefe ulaşp, çıktı ve kazanım elde edileceği gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Zira yenilikçilik tek başına farklılık yaratma, değişim ve gelişimde yer alan bir potansiyeli olmasına rağmen bu yeniliğin somutlaştırılıp sürdürülebilir bir model halini almasını sağlayan girişimciliğdir. Bu nedenle bireylerin yenilikçi ve üretken olmalarını sağlayan öz beceri ve düşüncelerini somut, tekrarlanabilir davranış biçimine çevirmeye yönelik adımlar girişimciliğin temel eylemleri arasında yer almaktadır. Öz becerilerin yaratıcılık kapasitesinin planlanmış analitik düşünebilen, sorun bulan ve çözmeye çalışan, risk alabilen yetkinliklerini ortaya koyabilen yapıya kavuşabilmeleri için bu doğrultuda verilecek eğitim, ekonomik büyüme ve kalkınmayı etkileyen bir gösterge olması dolayısıyla oldukça önemlidir (Uçar, 2021). Bu eğitim faaliyetlerinin salt girişimsel davranış ve

girişimsel çalışmalar kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini eğitimin; bireylerin bilgi, beceri, sosyal hayatlarına yapacağı etkiyi de düşünmek gerekir (Fillis, 2010).

Bireyler bazından sektörel ve ulusal kalkınma açısından da bakıldığında girişimciliğin etki alanını önemini iktisadi hayatın sağlamlığı ve sürdürülebilirliği açısından da göz önüne alınarak belirli bir sistem dahilinde planlanması gerekliliğini görebilmekteyiz. Bu kritik konuda başta öğretim kurumlarının, üniversite ve kuruluşların girişimci, yenilikçi, proaktif insan kaynağını bir süreç dahilinde yapılması beklenmektedir. Eğitim yanı sıra girişimciliğin geliştirilmesinde çeşitli politika ve stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu stratejileri Küresel Girişimcilik İzleme Kuruluşu “Global Entrepreneurship Monitor-GEM 2016” yani GEM raporunda aşağıda yer verilen başlıklarda görebilmekteyiz.

- Girişimcilere yönelik muhasebe ve vergi uygulamaları
- Girişimcilik eğitimleri ve yaygınlaştırılması
- Fiziki altyapı eksiklikleri

GEM 2016 Raporu’na göre ülkemizdeki girişimcilik ekosisteminin durumu bazı başlıklarda değerlendirilmektedir. Ekosisteme dair değerlendirmeleri alan ve ölçmeyi hedefleyen anket sonuçlarına göre ülkemizde, muhasebe ve vergi uygulamaları, kamusal politikalar, öğrenim kurumlarında okutulan girişimcilik eğitimlerinde, devletin finanse edip organize ettiği girişimcilik programlarında, ulusal pazara stratejilerinde, sosyal ve kültürel normlarda ve bazı bölgelerde fiziksel altyapının sağlanması gibi ekosistem unsurlarında Asya kıtasında yer alan ülkelere oranla geride kalırken, ulusal pazarın dinamikleri, iktisadi, hukuki ve ticari altyapı ve girişimlerin finansman ihtiyaçları gibi ekosistem unsurlarında iyi bir performansa sahiptir denilebilir (Cansız vd., 2018).

Yeni kurulan bir çok girişimin ekonomik hayatlarının iki veya üç yıl içinde (Bartelsman, Scarpetta, Schivardi, 2005) veya beş yıllık süre içinde kapanmakta (TOBB, 2011). Bu da ekosistemde adı verilen ölüm vadisi kavramının gerçekliğini bize göstermektedir. Bu bağlamda doğru zamanlama ile doğru yatırımların ivedilikle yapılması oldukça önemlidir. Yeni girişimlerin sektör ve pazar bilgileri kadar deneyim paylaşımı ve fizibilite hazırlıkları ayrıca önemlidir (Kubaş, 2018). Sektörden ve pazara

ilişkin bilgilerden yoksun ve sürdürülebilir sermayesi olmadan girişimde bulunan işletmelerin ömürleri kısa sürmektedir (Aydın, 2020).

Girişimciliğin etki alanı olarak çeşitli unsurları saymak gerekirse bunlar;

- Ekonomik Gelişim ve Kalkınma
- Nitelikli Sektör ve Nitelikli İş Gücü
- Ulusal ve Uluslararası Görünürlük
- Sosyo-Ekonomik Göstergelere Etkisi
- Yenilikçilik ve Üretim Kültürü

2.1.1. Ekonomik Gelişim ve Kalkınma

Girişimsel çabaların ekonominin gelişmesine yönelik unsurları temelden etkileyen bir yapısı vardır. Gelişmekte olan bir ekonomik modelde girişimcilerin ekonomik hayata en önemli faydası; geleneksel ekonomik ve girişimcilik modellerinden modern bir ekonomik modele dönüşüm, sermaye birikiminde artışın sağlanması, fason üretim modellerinden girişimsel üretim modellerine geçiş, rekabetin hızlandırılması, istihdamın artması ve her alanda yenilikçi rekabetçi bir kültür yapısının oluşturulmaya çalışılması şeklinde açıklanmaktadır (Tosunoğlu, 2003). Ekonomik gelişmelerin en önemli unsurlarından biri rekabetçi değildir. Rekabetçi girişim ve sektörler içinse yenilikçi ürün ve teknolojileri ortaya koyma kapasitesi çok önemlidir. Bu bağlamda ekonomik gelişme için ekonomik modelin çeşitlendirilmesi, geliştirilmesi, yenilikçi ve rekabetçi unsurlara sahip olmasının sağlanması gerekmektedir.

Girişimcilik faaliyetleri ve kamusal dinamiklerle gerçekleştirilen üretim ile hane başına düşen milli gelirin artmasıyla sosyo-ekonomik yapının gelişmesi kalkınma olarak ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle bilgi ve teknolojinin kullanımı ve ekonomik değerler ile gerçekleşen bir ülkenin yapısal faktörlerindeki olumlu değişikliklerdir (Tolunay ve Akyol, 2006).

Yeni fikirler yeni işletmeler yatırım alma ve yapılması istatistiklerine etki eder ve bu sayede iş gücünün ekonomik hayata katılımı sağlanır, gelir düzeyi yükselir ve nihayetinde hem bireylerin ve hem de genel itibarıyla toplumun refah düzeyi yükselir (Böyükaslan ve Tiryakioğlu, 2016). Yeni yatırımlar ekonomik canlılığa, kalkınmanın

çeşitlendirilmesine ve küresel sistemde yerinin sağlamlaşmasında temel etkenlerdendir (Dilsiz vd., 2005).

Girişimcilerin ve rekabetçi girişimlerin sayısının çoğalması, istihdamın ve paralel iş fırsatlarının artmasına da katkı sağlar. Pazara yeni şirketlerin katılımı hem rekabeti hem de yeni olmayı ve farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu farklılaşma iş ve istihdama ve dolayısıyla iktisadi hayatın çeşitlenmesine kaynak sağlamaktadır (Kurtulmuş ve Akgül, 2021).

2.1.2. Nitelikli Sektör ve Nitelikli İş Gücü

Girişimcilik ekonomik faaliyet alanlarının çeşitlenmesinde en önemli araçlardan biridir. Bu ekonomik modele katkı sunan unsurlar arasında hem özel teşebbüsler hem de kamusal otorite pay sahibidir. Ancak bu noktada girişimcilik ve bu yolla istihdamın sağlanması için devletin destek rolü ile istihdama yönelik kapsayıcı adımların atıldığı bilinmektedir. Ülkelerin en önemli sorunlarından biri teknolojik ve sektörel gelişim ve değişimlerin istihdam üzerinde etkisidir. Girişimcilerin yeni iş fikirleri ve yeni işletmeler bağlamında işsizliğin azalmasına ve nitelikli istihdamın artmasına destek verirler (Tekin, 1999).

Mevcut durumdan mevcut ekonomik çeşitlilikten yeni girişimcilik faaliyetleri ile daralma giderilebilir. Yeni girişimcilik faaliyetlerinin oluşmasıyla sektörde büyüme ve kâr artışı yaşanmakta ve bunun bir sonucu olarak sektörlere yeni istihdam olanakları sunulmaktadır. Yeni girişimci ve iş olanakları ve kaynaklarının yaratılmasının gelir dağılımına ve istihdama katkısı büyüktür (Ganescu, 2014). Sosyo-ekonomik hayatta karşılaşılan en büyük sorunlardan biri istihdamdır. Keynes, gelirin ve istihdamın eşdeğer bir şekilde çoğalıp, azalacağını ifade etmeye çalışmıştır (Ülgener, 1991). Gelir ve istihdam arasında ki ilişkinin kaynakları yeni girişimsel faaliyetler, yeni iş sahaları veya yenilikçi sektörler olarak sayılabilir. Girişimciliğin istihdam yaratmada temel unsurlardan biri olması nedeniyle yaratılan bu istihdamın niteliklerinde de değişiklik yapılabilmesi temel etkindir.

İstihdam denilince akla gelen ilk unsur olarak kamu kaynakları gelir. Kamunun belirli bir istihdam kapasitesinin olduğu bilinen bir durumdur. İstihdam da özel sektör ve yeni girişimcilerin payı kadar kamunun da bir rolü bulunmaktadır. Bu noktada kamunun istihdam politikaları oluşturması, çeşitli teşvik ve hibe uygulamaları ile yeni

istihdamın ve işletme desteklerinin önünü açması bir model olarak uygulanmaktadır (Ollivaud ve Turner, 2014). Kamunun politika ve destek mekanizmaları kadar istihdama katkısı bir başka şekilde de kamu girişimciliği ile de sağlanmaktadır. Spesifik bir örnek vermek gerekirse ekimi, üretimi, dağıtımını, işlenmesi yasak ve özel izne tabi kenevir devlet eliyle üretimi sağlanmakta ve devletin doğrudan istihdama katkısı olmaktadır. Bir başka örnek vermek gerekirse Bor madeni işleyen tesisler, ÇAYKUR gibi kamu kaynaklı devlet iştiraki sayılan işletmelerin de girişimsel açıdan değerlendirilmesi ve istihdama katkısının dikkate alınması gerekmektedir.

2.1.3. Ulusal ve Uluslararası Görünürlük

Girişimciliğin hem bireysel hem toplumsal hem de bölgesel kalkınmaya yönelik yararlarını ortaya koymaya çalışan bir çok çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların özellikle dikkat çekmeye çalıştığı nokta rekabetin giderek bölgeler arası farkındalığının artması ve dolayısıyla yoğun sanayi ve yoğun ekonomik bölgeler haricinde bölgelerin diğer bölgelerin endekslerine ulaşmaya çalışmak amacıyla sistemler geliştirmeye çabaları görünmektedir. Girişimcilikte küresel etki bırakan değerler ve girişimler hem girişimcilerin hem de ülkelerin uluslararası görünürlüklerine katkı sunmaktadır. Bu katkı her ne kadar Unicorn düzeyine erişmiş girişimler nazarında olduğu kabul edilse de Unicorn olmayıp toplumda ve ekonomik hayatta iz bırakan ve uluslararası görünüme kavuşan girişimlerde vardır. UBER, AIRBNB gibi klişe örnekler yerine getir, PEAKGAMES, TRENDYOL gibi küresel pazarlara açılan ve değer önerileri ile ön plana çıkan girişimler uluslararasılaşmaya katkı sağlamaktadır.

Girişimciler küresel piyasalarda tanınmayı ve sürdürülebilir pazarlar oluşturmayı sağlamak için marka ve değer yaratmak ve kurumsallaşarak devamlılığı, istikrarı, rekabeti amaç edinirler (Karaarslan, 2021).

2.1.4. Sosyo-Ekonomik Göstergelere Etkisi

Girişimcilik ve ona bağlı sektörlerin gelişimleri, devamlılıkları sosyo-ekonomik hayata etkisini anlatmak için istihdam, büyüme, refah düzeyi gibi istatistiklere bakmak yeterli olmasa da bizlere bir yol göstermeye çalışacaktır. İstihdam ve refaha katkısı ile sosyal hayata katkısı kadar; sosyal girişimcilik ve eko-girişimcilik örnekleri ile de sosyal hayatı destekleyen ve güzelleştirmeye, değerler sunup yararlandırmayı

amaçlayan yönleri vardır girişimciliğin. Tüm bunların yanında bireysel ve toplumsal gelişmişlik, teknoloji ve iletişim araçlarının kullanımı ile içselleştirme ve küresel sisteme uyum sağlama açısından da faydası bilinmektedir (Aktan ve Vural, 2016).

Girişimciler buldukları bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile doğrudan ilişkili birçok konuda etkileyici bir unsur olarak iktisadi ve sosyal hayatta yer edinmektedir. İktisadi hayatın ve kalkınmanın gelişmesine paralel olarak bu fonksiyonlarına ilave birçok yeni unsurlar eklenmektedir. Bu işlevlerden en önemli olanları;

- Üretimi artırma
- Ürün çeşitliliğini geliştirme
- İstihdamı artırma
- Yeni pazar arayışı ve yeni satış yöntemleri geliştirme
- Kâr sağlama ve sermaye artışı

2.1.5. Yenilikçilik ve Üretim Kültürü

Girişimciliğin günümüzde var oluş amacı, devamlılığı, rekabeti gibi birçok önemli konuda odak noktası yenilikçiliği baz alması, yeniyi bulmaya çalışması, yeni değerler ortaya koymaya çalışması ve yenilik ekseninde farklılıklar yaratarak sürdürülebilirliği ve rekabeti sağlamaya çabalamasıdır. Girişimci kendisine özgü fikirleriyle, yenilik sunan faktörleri de kullanarak teknolojiden daha fazla yararlanmayı ister. Bu sayede yenilikçi ve ileri teknoloji barındıran üretim kaynaklarından üst seviyede yararlanarak kullanmayı sağlamaya çalışır. Girişimciler, yenilikçi fikirler ve onları uygulayacak yeni yöntemlerle üretim kaynaklarının sürdürülebilirliğini ve verimliliğini artırarak sosyo-ekonomik faydayı en iyi şekilde sunmayı hedefler. Bundan dolayıdır ki girişimciler; toplumun sosyo-ekonomik yönden kalkınması için önemli bir misyon barındırır. Ekonominin, kalkınmanın devamlılığı girişimcilik ile mümkün olur (Gültekin ve Sönmez, 2017).

Schumpeter girişimcilik sürecinin; yeni bir mal veya hizmet ortaya koymasını veya yenilikçi olan veya olmayan bir ürün yada hizmetin daha iyi pazarlanması amacıyla tanıtımı, yeni bir pazarın meydana gelmesini, yeni üretim yöntemlerinin tanıtımı, üretim için mal teminine yönelik yeni bir kaynak bulunması, üretim ve tanıtımın yeni bir organizasyonun yürütülmesi şeklinde olduğunu vurgulamıştır.

Schumpeter'in ve diğerk profesyonellerin özellikle vurgu yaptığı nokta yeni, yenilik, yenileşimdir.

2.2. Girişimciliği Etkileyen Faktörler

Girişimciler yaşadıkları bölgenin, ülkenin sosyo-ekonomik yaşamının bir parçası ve yansımasıdır. Sosyo-ekonomik yaşamın dinamikleri, avantajları, dezavantajları, mevcut durumu girişimciliği etkileyen bir çok faktör barındırmaktadır. Girişimciliği etkileyen birçok faktör vardır. Alan yazın incelendiğinde, girişimciliğin aktivite düzeyi ile alakalı, belirlenen ekosistem, bölge veya ülkede, işlevleri hızlandıran veya yavaşlatan etkileri olan çeşitli faktörler bulunmuştur. Girişimciliğin ekonomik koşullardan, psikolojik, sosyolojik, kültürel ve politik alanlar ve düzenleyici çerçeveye kadar geniş bir yelpazede etki alanı ve etkilenen bir yapısı vardır. Psikoloji alanı olarak girişimcilik niyeti, motivasyonu, karakteristik özellikleri ile etkileyen bir yapıya sahiptir (Güven ve Kaygın, 2015). Girişimci rol modellerin yaygınlığı, sosyal ve kültürel faktörlerin de dâhil olduğu üzere yaklaşık olarak 41 çok yönlü ve çeşitli etkileyici unsurlar bulunmaktadır (Lundstrom ve Stevenson, 2005).

Dünya Girişimcilik Platformunun çalışmasına göre girişimciliği etkileyen faktörler iki boyutta ele alınmıştır. Birinci boyut ülkenin alt yapısı ve ülkenin girişimcilik alt yapısı olarak ortaya konulmaktadır. Ülke alt yapısı; ekonominin uluslararası hacmi, devletin ekonomik kalkınmada ki rolü, finans sektörünün hacmi, teknolojinin yoğunluğu, fiziki alt yapı, yönetsel beceriler, işgücü kaynakları, paydaş kurumlar, sosyal, politik ve kültürel durum ve büyüme, dikkate alınmaktadır. Girişimcilik alt yapısı; finansal durum ve yeterlilikler, girişimciliği destekleyen politikalar, destek programları, girişimciliğe etki eden eğitimler, ticari altyapı, teknoloji transferi, iç pazarın dışa açıklık hacmi, fiziksel alt yapı ve çeşitli kültürel kabuller dikkate alınmaktadır.

2.2.1. Ekonomik Faktörler

Girişimcilik hem iktisadi hayatın hem de sosyal hayatın etki ettiği ve aynı zamanda etkilediği bir kavram ve süreç. Girişimcilik sürecinin psikolojik, sosyo-ekonomik, çevresel birçok unsurdan etkilendiği bilinmektedir. Girişimciliğin yapısı itibariyle mali konular bağlamında kazanç, kar, maddi olanaklar elde etme, gelir elde etme, mali sürdürülebilirlik gibi mali çerçevede değerlendirilen birçok amacı vardır.

Girişimciyi amaca götüren araçları işi veya yenilikçi saydığı fikri sayılabilir. Kazanç bu amacı gerçekleştirirken elde ettiği bir doyum olarak kabul edilmektedir. Yeniliklerin, üretilen fikirlerin maddi anlamda amacın mali boyutlarına ulaşmada önemli bir yeri bulunmaktadır.

Girişimcilik potansiyeli barındıran bireylerin fikirlerini veya ürettiklerini, ortaya çıkardığı değerleri çalıştıkları yerlerde uygulama imkânı bulamazlarsa veya fikirlerini gerçekleştirmek için kurumları dışında veya bağımsız bir imkânı bulduklarında aynı zamanda maddi kazanım beklentisi içinde olmaktadırlar (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009).

2.2.1.1. Öz Sermaye

Girişimcilik niyeti kadar girişimcilik fikrinin hayata geçmesini sağlayacak maddi ve aynı gereksinimler bulunmaktadır. Girişimcilik her ne kadar doğrudan sermaye ile ilişkilendirilmese de girişimcilik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla belirli bir finans kaynağına ihtiyaç vardır. Bu finans kaynağı ya kendi öz sermayesi veya edinim yolu ile elde ettiği ve öz sermaye kapsamında değerlendirebileceği bir kaynaktır. Girişimcilik sürecinde iş fikrinin hayata geçirilmesi için yapılacak her türlü çalışma ve çaba için (ürün, hizmet, yazılım vs.) maddi bir gereksinim bulunmaktadır.

2.2.1.2. Mali Çevre

Girişimcilik fikrinin gerçekleştirilmesinde süreç içerisinde öz sermaye kadar girişimcinin yararlanacağı iktisadi kaynaklar, finansal yatırım olasılıkları, banka kredileri dahil olmak üzere amacı gerçekleştirmek üzere öz sermaye haricinde yararlanabileceği her türlü kaynakların kendisidir. Bu noktada mali çevre girişimciliğin her aşamasında farklı tür ve boyutlarda katkısı olan bir yapısal destek türüdür. Girişimin başlangıç aşamasında alabileceği tohum yatırımdan, banka kredisine, büyüme kaynaklı yatırımlara kadar geniş bir yelpazede yararlanabileceği kaynakların türüdür.

Mali altyapı, ürün maliyetlerine, kalite ve müşteri tatminini olumlu veya olumsuz etki yapar. İşletmeler için şeffaflık kadar mali sırlar da önemlidir. Mali sırların en iyi korunduğu yerler aile şirketleridir. Aile şirketlerinin olumlu yanları arasında, bürokrasiden ve hantal organizasyonlardan uzak çalışmalarıdır. Aile şirketlerinde bilginin korunması özellikle vurgulanmıştır. Kendi içinde, ürettikleri

know-howlarını rakiplerinden gizlerler. Dışarıdan çok fazla bilgi ve bileşen alınmamaktadır (İlter, 2001).

2.2.1.3. Teşvik ve Hibeler

Girişimcinin girişimcilik sürecinde girişim sonrasında itibaren çeşitli finansal kaynak ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu finansal kaynak ihtiyaçlarından hem kamusal hem de özel sermaye gruplarından elde edilebilir fonlarla yararlanabilirler. Tarımdan, imalat sektörüne, üretimden, pazarlamaya kadar geniş bir yelpazede sunulan hibelerden yararlanabilen girişimciler aynı zamanda üretim, dağıtım, Pazar genişletme gibi teşviklerden de ayrıca yararlanabilmektedirler. Ülkemizde teşviklere örnek vermek gerekirse teknoloji geliştirme bölgelerini özellikle kapsayan üretim teşvikleri, arge teşvikleri, vergi istisnaları gibi unsurlar vardır. Başta KOSGEB olmak üzere hem kamusal hem de özel fonlardan, vakıf, dernek, STK ve ticari kümelerden hibe ve fon elde edebilirler.

2.2.2. Sosyal Faktörler

Toplumsal bir olgu olarak girişimcilik aynı zamanda sosyal bir role ve kişiliğe sahiptir. Bu noktadan hareketle sosyal durumsallığın girişimciliğe bakışı her açıdan etkilemekte ve karar noktalarında sosyal yönün varlığı hissedilmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın girişimsel potansiyelinin gelişiminde ve girişimciliği hayata geçirme sürecinde sosyal yönü ve sosyal çevrenin varlığı yadsınamaz bir gerçektir.

Günümüzde toplumsal düzeyde girişimsel değerlerin kabul edilmesi ve onaylanması, girişimcilik sürecine dahil olacak potansiyeli olan insanların teşviki girişimciliği etkileyen sosyal faktörler arasındadır.

Sosyal faktörler, girişimciliğe etki eden birçok unsuru barındırmaktadır. Girişimciliğin hem çeşitli süreçlerine doğrudan katkısı ve aynı zamanda büyümesine yönelik faydası ile girişimcileri sosyal, psikolojik ve diğer alanlarda destekleyen bir yapısı vardır sosyal faktörlerin (Aldrich ve Cliff, 2003). Girişimciliği etkileyen ve aynı zamanda girişimciliği destekleyen faktörler arasında önemli bir işleve sahiptir sosyal faktörler. Bu işlev hem girişimciliğin şeklini, modelini belirlemede hem de girişimcilik faaliyetlerinin değer önerisinin, odak alanlarının oluşmasında ve modellemesinde de önemlidir. Sosyal faktörler başta girişimcilik niyetini, girişimciliğe dair motivasyonu da etkileyen bir yönü vardır. Aile, demografik faktörler, sosyal ve kültürel çevre,

girişimci kişilik özellikleri, kültürel farklılıklar gibi etmenler girişimcilik niyetini ve dolayısıyla girişimciliği etkileyen bir tür sosyal faktörler olarak değerlendirilebilir (Nişancı, Oğrak, Özmutaf, 2015).

2.2.2.1. Aile

Girişimciliğin bir kariyer olarak seçilmesinde rol model ve ilham unsurları önemli bir yere sahiptir. Kardeşler, ebeveynler veya akrabalar rol model olabilir. Yakın çevrede başarılı olan girişimciler her zaman göz önünde olur ve örnek alınır (Koh, 1995). Aile girişimcilik sürecinde hem motivasyon hem rol/model hem de girişim finansmanı sürecinde girişimciye destek olan yadsınmaz bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile faktörü aynı zamanda bir girişimcilik türü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi girişimci bir ailede yetişen bireylerin uygun ortam ve koşullarda benzer girişimcilik sürecine devam ettikleri veya aile şirketlerinden bağımsız girişimci olabildikleri gözlemlenmektedir (Tanubun, Maichal, 2016). Ailenin girişimci olma seçiminde önemli bir katkısı olduğunu ortaya koyan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Yakın çevre ve ailede başarılı bir girişimci örneği kadar, aile şirketleri içinde yetişenlerin girişimsel olaylara ve durumlara yakınlığı onların kariyer tercihlerini etkileyebilmektedir (Römer, 2009).

2.2.2.2. Eğitim

Girişimciliğin oluşmasında kişinin girişimcilik özelliklerinin ve potansiyelin gelişmesinde eğitimin önemli bir katkısı vardır. Hem sosyal hem de bireysel açıdan eğitimin birçok faydası vardır. Burada önemli husus, girişimcinin girişimcilik ile bütünleşik olarak değerlendirilebilecek hangi eğitimleri aldığı ve nasıl kazanımlar elde ettiğidir (Özdemir, vd., 2016).

Eğitimin bireylerin birçok yönden faydalı olduğu bilinmektedir. Gelişmiş ülkelerde yüksek eğitim düzeylerinin daha düşük seviyelere oranla fazla kazanımlar elde ettiği ve para kazandığı bir gerçektir. Eğitim, iş yaşamı dışında hem günlük hayatımızda hem de öz beceriler anlamında yeni kazanımlar elde edilmesini sağlamaktadır. Eğitim sosyo-ekonomik hayatın her alanında olduğu gibi hem bireysel hem de toplumsal katkı sağlama yönü ile kalkınma ve refah için önemli bir araçtır (Bulut ve Aslan, 2014).

Girişimcilik tercihlerinde ve süreçlerinde önemli bir unsurdur eğitim. Eğitimli bireylerin risk tutumları, yenilikçi düşünme, girişimsel fırsatları değerlendirme potansiyelleri diğerlerine nazaran yüksek orandadır. Ülkemizde Girişimciliğin gelişmesinde okuma-yazma oranının artması, toplumun eğitim seviyesinin gelişmesi, teknoloji ve iletişim kanallarının toplumun genelinde kabul görerek erişiminin kolaylaşmasına paralel olarak girişimcilik süreçleri belirginleşmiş ve buna bağlı olarak girişimci birey sayısında artış gözlemlenmiştir. Özellikle KOSGEB başta olmak üzere, Üniversiteler, STK ve Kalkınma Ajansları gibi kurumların desteklediği girişimcilik eğitimleri de ekosisteme büyük katkı sağlamaktadır (Uçar ve Başaran, 2019).

2.2.2.3. Yaş

Yaş, girişimcilik sürecinde etki eden en önemli demografik faktörlerden biridir. Genç nüfusa sahip toplumlarda fırsat algısı, ön görüş ve risk alma eğilimi artarken, eğitim ile girişimcilik donanımlarına sahip gençlerin girişimciliğin bir kariyer olarak hedeflemesi beklenilmektedir.

Yapılan çalışmalar yaşın ilerlemesine bağlı olarak kültürel faktörlerin ve ekonomik koşullarında etkisi ile bireylerin risk alma eğilimleri azalmaktadır. (Levesque ve Minniti 2006) tarafından yapılan çalışmada ilerleyen yaşlarda insanların girişim kurma niyetlerinin risk ve belirli etmenlerden dolayı etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Bir işte ücretli çalışan belirli bir yaş aralığında ki insanların, girişimcilik gibi belirsizlik ortamlarında süreci göze almadıkları belirlenmiştir (Gielnik, 2018).

2.2.2.4. Cinsiyet

Girişimcilik niyetini ve girişimsel süreçlerin önemli bir dayanak noktasında toplumsal yapı ve kültür itibariyle cinsiyettir. Küresel Girişimcilik Monitörü araştırmasına göre; ülkemizde erkek cinsiyetin girişimcilik oranı (erkek girişimcilerin yetişkin erkek nüfusuna oranı) %22,3; kadın cinsiyetin girişimcilik oranı ise %10 seviyesindedir. Girişimciliğe dair fırsat ve potansiyel oranlarına bakıldığında cinsiyetler arasında çok farkın olmadığı; erkeklerde %75,5 kadınlarda %72,9 seviyesinde olduğu görülmektedir. Ülkemizde son zamanlarda çeşitli açılımlar ve teşvikler ile kadın girişimci oranının arttırılmasına ve girişimciliğin toplumun tümüne yayılmasına yönelik politika ve stratejiler geliştirilmektedir (Kırççek ve Aytar, 2021).

2.2.2.5. Kültür

Kültürel doku ve yapı toplumsal kabullere, ilişkilerine, kurumlarına ve kurallarına, yapılarına yön vermeye çalışırken aynı zamanda insanların iş hayatında benimsedikleri çalışma yöntemi, disiplini, şeklini de etkilemektedir ülkelerin hem bölgesel hem ulusal oluşagelen kültürel yapısı, girişimcilik potansiyelini oluşturan girişimcilik ruhunu destekleyen önemli bir unsurdur. İnsanlar içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik yapının kültürel değerlerini bünyelerinde taşırlar. Dolayısıyla bu değerlere bağlılık nedeniyle kültürün etkisi yaşamında her alanında yer almaktadır. Toplumsal yapı hem girişimciyi hem de girişimi her açıdan etkileyen, geliştiren ve dönüştüren bir öneme sahiptir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toplumda girişimcilik kavramını değerlendirmek için toplumsal hafıza, kültürel değerler ve olumsuzluğa yol açacak kavramların mevcut durumları göz önüne alınarak planlamalar yapılmalıdır (Güney ve etin, 2003).

2.2.2.6. Kişisel zellikler

Sosyo-ekonomik olarak girişimciliğin oluşması ve gelişmesini etkileyen faktörlerin başında girişimcinin kişisel özellikleri gelmektedir. Girişimciliği etkileyen kişisel faktörler; başarı işteği, bağımsızlık, yenilikçi düşünce, liderlik, risk algısı, fırsatları görebilme gibi birçok faktörden meydana gelmektedir.

Kişilerin doğru ve hızlı algılama ve karar verebilme yetenekleri, zengin hayal gücü ve esneklik ile bütünleşmiş bir vizyon sahibi olmaları girişimci bir kişilik için dikkate alınacak nitelikler arasındadır. Girişimcide girişimsel tutum ve kişiliği oluşturan yapısal öğeler girişimci bireyi diğerlerinden ayıran temel niteliklerden sayılabilir (Mungan, 2013).

2.2.2.7. İş Tecrübesi

Günümüzde yeni iş kurmada gençler avantajlı olmalarına rağmen bazı dezavantajlara da sahiptir. Geçmiş girişim tecrübesine sahip olanların sosyal evre, gelişmiş iş çevresi ve finansman ile geniş pazarlara ulaşabilme açısından avantajlıdır. Bazı araştırmalarda girişimcilikte yüksek başarı seviyesinin orta yaş ve üstünde olduğu bilinmektedir (Reynolds, vd. 2015). Proaktif yaşam, yenilik yaratma işteği ve dinamizm gençler için önemli bir avantaj olsa da ilerleyen yaşlarda elde edilen deneyim, sosyal gelişim ve ağlara dahil olma ve sermaye çeşitliliği gibi olanaklardan

ne yazık ki yoksun olmaktadırlar. Genç girişimciler için olumsuz bir durum olarak iş tecrübesi önemli bir yere sahiptir (Azoulay vd., 2020).

Yapılan çeşitli çalışmalarda bireylerin geçmiş iş tecrübesinin düşünme ve karar alma şekillerini etkilediği belirtilmektedir (McStay, 2008). Geçmiş iş tecrübesine sahip bireylerin sektör ve piyasa bilgisi ile girişimsel süreçlere daha hazır oldukları gösterilmektedir (Vrontis, vd. 2021). Aynı sektör ya da alandaki iş tecrübeleri yenilikçi düşünce ve yeni oluşabilecek fırsatlar için bir avantaj sağlayabilir (Vivarelli, 2012). Bir araştırmada öğrenciler arasından iş yaşamına dair tecrübesi olanların girişimcilik eğilimlerinin diğerlerine nazaran fazla olduğu görülmüştür (Fatoki, 2014). Geçmiş iş deneyimleri kişiler için hem iyi bir yol gösterici hem de iyi bir rol model olabilmektedir. Geçmiş iş tecrübesi özellikle sosyo-ekonomik yönden güçlü ağ kurmaları noktasında önemli katkılar sağlar.

3. GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİ ve MODELLERİ

3.1. Girişimcilik Ekosistemi

Girişimcilik hem bireysel hem toplumsal bir süreç rolü kazanması nedeniyle birbirini besleyen, girişimciyi ve girişimcilik sürecini etkileyen çeşitli faktörler, etkenler vardır. Girişimci sürece atılacağı uygun şartlar ve finansman dahil olmak üzere çeşitli faktörleri bir araya getirdiğinde iş planı dahilinde adımlarını atarak ve girişimci olma yolunu seçmiş olacaktır. Girişimciliği tanımlayabilmek, anlamlandırabilmek için tüm etkenlerin ve bu etkenlerin oluşturduğu, bir araya geldiği ve birbirinden beslenerek etkilediği bir ekosistemin iyi ve kolay anlaşılması gerekmektedir.

Yerel, bölgesel girişimcilik ortamında yer alan ve birbirine çeşitli yollarla bağlı aktörleri, kurum ve kuruluşları (girişim sermayedarları, firmalar, bankalar, iş melekleri, finansal kuruluşlar, üniversiteler, kamu kurumları,) ve süreçleri (erken aşama, yatırım alma, şirketleşme, büyüme, yatırım alan, exit sağlayan, hisse dağıtan şirketleri gösteren sayısı, seri girişimci sayısı vb.) içine alan bir çerçeve olarak gösterilebilir (OECD, 2014). 93'te Harvard Business Review'de yayınlanan makalesinde ilk kez James Moore tarafından kullanılan girişimcilik ekosistemi kavramı, yerel, bölgesel ölçekte ve ayrıca ulusal ve uluslararası girişimciliği etkileyen sosyo-ekonomik aktörleri olan çevredir. Bu ekosistem, birbirleriyle uyum içinde bireyler ve unsurlar, aktörler kümesinden meydana gelir (Mason ve Brown, 2014).

Kalkınmada önemli bir faktör yenilikçilik ve girişimciliğin önemini gören ülkeler, iki faktörü önemli bir ekonomik kazanç ve yatırım fırsatı olarak değerlendirmişlerdir. Bundan dolayı başarılı girişimcilik ekosistemi modelleri ve örnekleri araştırılmaya ve örneklendirilmeye çalışılmıştır. Girişimcilik ekosistemi alan yazınında konunun önemine binaen bilimsel araştırmaların sayısının arttığı görülmektedir. Bu bilimsel araştırmaların odak noktaları hem girişimcileri hem de işletmeleri, şirketleri başarıya kavuşturan etmenlerden, bütünsel bir perspektif ile bilgi, beceri, çevre, teknoloji ve diğer unsurların da katılımıyla bir araya gelen ekosistemleri incelemeye ve açıklamaya yönelik çalışmalar haline gelmiştir (Schwarzkopf, 2016).

Spigel girişimcilik ekosistemini, yenilikçi ve fırsat algısı yüksek girişimcilerin ve onların ortaya koydukları yenilikçi ve planlı girişimlerin gelişmelerini destekleyen

ve onların çeşitli yöntem ve destekler ile büyümesini amaçlayan yapılar olarak görmektedir. Bir bölgedeki sosyo-ekonomik başta olmak üzere girişimi hayata geçirecek ve devamlılığını sağlayacak tüm unsurların ve devletin rolünün birleşimi şeklinde ifade etmeye çalışmıştır. İktisadi anlamda girişimcilik ekosistemleri, bölgesel, ulusal kalkınma ve sosyo-ekonomik yapıların önemli bileşenlerinin nasıl bir araya geldiklerini ve ne amaçla girişimcilik süreci ile bütünleştirildiklerini vurgulamaya çalışmaktadır (Wurth, Stam, Spigel, 2021). Girişimcilerin ve sağladıkları istihdam unsurlarının, yatırımcıların ve destek mekanizmalarının, mentorların varlığını; düzenleyici yönü ile devlet politikalarını; katalizör üniversitelerini ve diğer yenilikçi bilgi kaynaklarını; ulusal ve uluslararası pazarlarda müşterilerinin mevcudiyetlerini ve risk almayı teşvik eden bütünleşik girişimcilik kültürünü oluşturan amaçlar kümesi girişimcilik ekosistemidir (Cao ve Shi, 2021). Ekosistem unsurları, bileşenleri ile girişimcilik hayatına adım atmayı planlayan yenilikçi girişimci adaylarının yönetim, mentörlük, finansal destek ve nitelikli işgücü gibi önemli kaynaklara hem erişmelerini sağlar hem de aracılık eder (Spigel, 2017).

Girişimcilik ekosistemi kavramı ve yaklaşımları, ulusal stratejiler, yerel ve bölgesel kalkınma yazınına dayanmaktadır. Girişimcilik ekosistemi tıpkı ulusal stratejiler ve kalkınma alanında olduğu gibi çeşitli aktörler ve etkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan ve girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla ortaya çıkan girişimcilik odaklı olduğu görülmektedir (Acs vd., 2017).

Ekosistemleri kendi içlerinde; dinamik yapıda, girişimciye özgü girişimcilik odaklı davranışları ve kurumsal bağlantılarla güçlendirilen bir etkileşimin olduğu birçok çalışmada ifade edilmeye çalışılmıştır. Ekosistem girişimci aday bireylerin becerileri ve davranışsal yeterliliklerine bağlı, yenilik ve yeni girişimlerin yaratılması ve işletilmesi yoluyla yerel, bölgesel kalkınmayı destekleyen sistemler şeklinde tanımlamaktadır (Acs vd., 2014). Yine aynı şekilde girişimciliğin sadece bir meslek tercihi olarak değil aynı zamanda kalkınma için ve yenilik için bir araç olarak teşvik edilmesinin, kırsal, ulusal ekonomik kalkınmanın temel bir unsuru olması ile bir ülkenin ana ekonomik kalkınma modeli olarak girişimciliğin geliştirilmesi girişimcilik ekosisteminin oluşturulmasıyla mümkün olabilecektir (Isenberg, 2014).

3.2. Girişimcilik Ekosistemi Modelleri

Girişimcilik ekosistemi girişimciliğin gelişmesi, kalkınma ve sosyo-ekonomik alanlarda etkisini göstermesi yönü ile ülkelerin üzerine birçok araştırma yapıp geliştirilmesine ve sürdürülebilirliğine dair birçok yöntem belirlemesine çalışmalarından dolayı küresel bir öneme sahiptir. Girişimcilik ekosisteminin bölgesel, ulusal ve küresel ölçekte öneminden ve bazı raporların düzenleyici çerçeve ve girişimciliğin geliştirilmesinde politika geliştirme aracı olmasından dolayı birçok araştırmacı tarafından farklılıklar içeren unsurlara odaklı ekosistem modelleri ortaya çıkmıştır (Alan, 2019). Modellerin birçoğunda ana paydaşların rolü ve sorumluluk alanında ki faaliyetleri ve bu rollerin diğer boyut ve bileşenler ile nasıl etkileşimde olduğu kapsamlı bir şekilde tanımlanmamıştır. Bu nedenle genel bir model geliştirmesine dair ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Isenberg, her ülke tarafından belirlenen roller çerçevesinde sürdürülebilir bir girişimci ekosisteminin olamayacağını savunmaktadır.

Dinamik ve birbiri ile iletişim, etkileşim halinde olan bir iş veya araştırma ekosisteminde yer alan firmalar, diğerlerine göre hızlı ve farklı bir büyüme, istihdam sağlama ve sağlanan perspektif ile daha yenilikçi olma ve avantajına erişmiş sayılırlar (Mason ve Brown, 2014).

Kimi araştırmacılara göre ekosistem coğrafi eksenli bir ekosistemi başarısı elde edildiğini savunurken (Mason ve Brown, 2014; Spigel, 2017; Malecki, 2018) kimi araştırmacılara göre ise potansiyel, fırsatların değerlendirilmesi ve kapsayıcı çerçeve koşulları ile elde edilen bir başarıdan söz edilmektedir. (Isenberg, 2010; Stam, 2015; Acs vd., (2017). Coğrafi eksenli ekosistem kavramını (Stam ve Spigel, 2016) şu sözlerle anlatmaya çalışmışlardır. “Girişimcilik ekosistemi belirli bir bölge içinde oluşturulan ortaklık kültürü, paydaş ve partner kurumlar ve ağlara odaklanır. Bölge ve coğrafya eksenli bu görüşü günümüzde teknoloji geliştirme bölgeleri veya arge-iş odaklı kümelenme modellerinde görebilmekteyiz”. Girişimcilik ekosistemi, lokal girişimcilik unsularının birbirleriyle etkileşim içinde olan girişimcilik ekosistemi aktörlerini belirli organizasyonlar dahilinde yerel kurumları ve girişimciliğe dair süreçleri formal ve informal şekilde; bir araya getirerek etkin bir işbirliği ve ortaklık kültürü inşa ederek meydana gelen sistem olarak tanımlamaktadır (Cansız, Kurnaz, Yavan, 2018).

Araştırmacıların görüş ve değerlendirmeleri işığında literatürde sıklıkla yer alan daha açıklayıcı, kavramsal ve daha spesifik modeller ve özellikleri ile aşağıda çeşitli ekosistem modelleri tanıtılmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Startup Ekosistemleri

Çoğu kez birbirinin yerine kullanılan startup 4. inovasyon ve girişimcilik ekosistemleri arasında ayırım yapmak oldukça zordur. Örneğin, Feld (2012)'in kitabının adının “Startup communities: Building an entrepreneurial ecosystem in your city” 5 olması, içerisinde hem başlangıç hem de girişimcilik terimlerinin bulunması, bu kavramlar arasındaki ayırımın oldukça zor olduğunu göstermektedir. Dahası, bu ekosistem türleri arasındaki kavramsal farklılıklara dair literatür oldukça dardır. Bu ekosistemlerin, yani yeni girişimlerin, girişimciliğin ve inovasyonun sonuçlarının tanımları, bu konunun ne kadar karmaşık olduğunun iyi bir göstergesidir (Wiele, 2017). Avnimelech ve Teubal (2006), startupları ana faaliyetleri ilk satış aşaması için yoğun AR-GE yapan, genç (genellikle yaşları 1 ile 5 arasında değişen) ve ileri teknoloji şirketleri olarak tanımlamışlardır. Startuplar, aşırı belirsizlik koşullarında yeni ürünler geliştiren kuruluşlardır. Yaratıcılık, yenilikçilik ve meydan okumanın kabulü gibi girişimci özelliklerinin, startupların başarısı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Mazdeh vd., 2011). Startupların, yeni, genç ve büyüyen şirketler olarak, iş yaratma potansiyelinin toplum için hayati öneme sahip olması, araştırmacıları, bir topluluğun girişimci destek ağının (“ekosistemi” oluşturan kurum ve kuruluşların) nasıl kurulabileceği üzerine çalışma yapmaya itmektedir. Yeni bir girişimcilik ekosisteminin kurulması aşamasında ihtiyaç duyulan ortamın gelişmesi, evrimleşmesini ve böylelikle bir girişimcilik ekosistemine evrilmesini çalışmalarının odak noktasına almışlardır (Motoyama ve Watkins (2014). Buradan hareketle, startupların gelişimi için gerekli olan startup ekosisteminin, girişimcilik ekosisteminin de başlangıç aşaması olduğu kabul edilebilir.

3.2.2. Girişimci Kişilik Modeli

Valdez'e (1988) göre startup kavramı yenilikçi ve yaratıcılığı yüksek girişimciler, yakın çevrelerinin ve mevcut piyasa koşullarının bir araya gelmesidir. Yenilikçi ve teknoloji tabanlı bir girişimci, eğitimli, alternatifleri bulmaya risk almaya ve seçeneklerle hızlı karar almaya istekli, finansal kaynaklardan ve fırsatlardan yararlanan bir kişiliktir. Bu yönü ile girişimcilik süreci, girişimcilik kararını etkileyen

birçok koşula ve etkenlere sahip olmaktadır. Bu modelde ön plana çıkan unsur girişimcinin kendisidir. Girişimci etrafında şekillenen ve ona destek sağlamaya çalışan ekosistem aktörlerinin bir araya geldiği bir modeldir.

3.2.3. Girişimcilik Süreci Modeli

(1994) (Entrepreneurial Process Model) Gnyawali ve Fogel (1994) tarafından beş boyutta sınıflandırılan bir modeldir. Girişimciliğin bir başlangıcının olduğu görüşünden hareketle; girişimcilik fırsatının oluşması veya verilmesi ve daha sonra fırsatı değerlendiren ve girişimcilik sürecine başlayan girişimcinin bilgi ve yeteneklerini ortaya koyarak işini yürütmesi ve yönetmesidir şeklinde ifade etmeye çalışmıştır. Ona göre girişimcilik süreci;

- Başlangıç süreci
- Politika ve prosedürleri,
- Sosyo-ekonomik koşullar,
- Girişimcilik ve iş becerileri,
- Finansal veya finansal olmayan destek gibi faktörlerle desteklenmeli ve devamlılığı sağlanmalıdır.

3.2.4. Isenberg Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Isenberg (2011) Babson College Girişimcilik Ekosistem Projesi'nde de (*Babson Entrepreneurship Ecosystem Project*) ifade edilen şekliyle girişimcilik ekosisteminin temel altı alandan oluştuğunu savunmaktadır. Isenberg'e göre girişimciliği teşvik eden bir kültür, düzenleyici çerçeve ve politikalar, finansal destek varlığı, nitelikli insan kaynağı, erişilebilir pazarlar ve kurumsal altyapı desteği önemli alanlardır. Isenberg'e göre, ekosistemler her ne kadar birbirinden farklı olsalar da genel itibarıyla ekosistem sosyo-ekonomik ve kültürel alanı da içeren genel faktörlerden ve girişimciliği destekleyen mekanizmalardan meydana gelmektedir. Isenberg yaklaşımına göre; bir araya gelmeyi sağlayan kümelenme stratejileri, inovasyon mekanizmaları, bilgiye dayalı değer ekonomisi ve sürdürülebilirlik açısından önemli rekabet etme araçları gibi etkin ve sonuç odaklı bir uygulama biçimi tercih edilebilir (Isenberg, 2011). Bu yaklaşıma göre ekosistem için altı ana unsur belirlenmiştir;

1. Kültür

2. Girişimci dostu politika ve belgeler
3. Finansman
4. Nitelikli İnsan kaynağı
5. Girişimci dostu erişilebilir pazarlar
6. Dzenleyici çerçeve ve destekler

3.2.5. Üniversite Odaklı Girişimcilik Ekosistemi Modeli

(2010) (University-based Entrepreneurial Ecosystems) Üniversite merkezli oluşturulacak ekosistemin ana aktörleri başta üniversite olmak üzere teknoloji geliştirme bölgeleri veya teknoloji transfer ofisleri veya üniversite-sanayi işbirliğine dayalı teknoloji ve iş geliştirme merkezleridir (Greene, Rice ve Fetters 2010). Araştırma, bilgi ve teknoloji üretimi ve transferi yolu ile sistemi ekosistemi oluşturan çeşitli ana aktörlerdir şeklinde tanımlanmaktadır. Üniversitelerin öncelikli olarak eğitim ile girişimci ve yenilikçi düşüncüyü teşvik etmenin yanı sıra çeşitli ağlar ile bilgi ekosistemini desteklemeye ve onun girişimsel potansiyelini artırarak işlemeye yönelik çeşitli çalışmalar ile girişimsel faaliyetlerde bulunmaları beklenilmektedir.

3.2.6. Koltai Girişimcilik Ekosistemi Modeli

(Koltai's Entrepreneurship Ecosystem Model) Küresel Girişimcilik Programını hazırlayan ve yöneten Steven Koltai tarafından geliştirilen bir modeldir. Koltai'nin bu modeli, ekosistemin zayıf ve güçlü alanlarını nicel ve nitel açılardan ifade etmek için tanımlanmıştır (Aspen, 2013). Bu modelde altı boyut ve altı bileşenden oluşmaktadır;

- Ağlar
- Eğitim,
- Fonlama,
- Politika,
- Rol Modeller
- Tespit ve Fırsat

Ekosistem faaliyetinde yer alan ve destekleyici rollere de sahip aktörler;

- Akademi,
- STK'lar
- Medya ve Görünürlük

- Yatırımcılar
- Devlet
- Şirketler

3.2.7. Sekiz Boyutlu Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Girişimcilik faaliyetlerinin yürütülmesi ve geliştirilmesinde sekiz faktörü baz alan bir yapıda organize edilen sistemlerdir. Bu sistem yine Dünya Ekonomik Forumu ve İsenberg modeline benzer şekilde boyutlar ve onu etkileyen bileşenlerden oluşmaktadır (Alan, 2019). Bunlar;

- Erişilebilir Pazar,
- Finansal Kaynaklar,
- Devlet ve Düzenleyici Çerçeve,
- Katalizör Üniversiteler,
- İnsan Kaynağı,
- Destek Sistemleri,
- Eğitim,
- Kültür

Bu modelde ekosistemi hem oluşturan hem geliştiren hem de destekleyen unsurlar bir arada yer almaktadır. Bu modelde girişimcinin girişimsel potansiyelinin eğitim ile güçlendirilerek artırılması, bunu destek sistemleri ile yerine getirmesini, yenilikçilik ve girişimcilik kültürünü geliştirmesini, finansman sağlayarak pazarlara erişimini kolaylaştırmasını ve tüm bunları katalizör üniversitelerin yardımı ve devletin destekleri ile yerine getirmesini ön gören bir model ortaya koyulmak istenilmiştir (Hale Alan).

3.2.8. Stam Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Bu model kendinden önceki modellerin dinamiklerini ve sorunlarını inceleyip ortaya koyarak sorunlardan arındırılmış gelişmiş bir model ortaya koymaya çalışmıştır. Bu model birbirini etkileyen ve destekleyen

- Çerçeve Koşulları
- Sistemik Koşullar
- Çıktılar

- Sonuçlar

gibi dört katmandan meydana gelmiştir. Bu geliştirilmiş olarak ifade edilen modelin en önemli özelliği boyutlar arası ilişki ve neden sonuç yani eylem ve etki odaklılığıdır. Çerçeve koşullarının oluşturularak onu ve girişimcilik süreçlerini destekleyecek sistemsel koşulların organize edilmesi ile çıktılar elde edilerek belirlenen sonuçlara ulaşılması olarak ifade edilebilir.

Şekil 2: Stam Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Kaynak: (Cansız vd., 2018).

3.2.9. Büyüme Odaklı Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Girişim politikaları odak noktası kalkınmada katalizör olarak görülen yüksek büyüme potansiyeline sahip girişimlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesine yönelik adımlar atmaya çalışmaktadır. Bu türde yer alan girişimlerin verimliliği artırdığı, yeni ve kalıcı istihdam yarattığı, teknoloji içermesi ve dolayısıyla yenilikçiliği artırdığı yönü ile odaklanılmış bir ekosistem türü ortaya konulmak istenilmiştir (Brown, Mason ve Mawson, 2014).

Yüksek büyüme aynı bölgedeki rakip olsun veya olmasın diğer firmaların büyümesini, gelişmesini ve rekabet etmesini teşvik edici bir unsurdur (Du, Gong ve Temouri, 2013). Yüksek büyüme potansiyelli girişimlerin uluslararasılık tarafı sürdürülebilir bir verimlilik ve rekabet edebilir bir inovasyon kimliğine sahip olması

ile büyük bir ihracat potansiyeline sahiptir (Parsley ve Halabisky, 2008). Bu modelde odak alan mevcut girişimlerdir. Onların desteklenmesi, güçlenmesi ve büyümeleri yolu ile kalkınma, istihdam, ihracat ve uluslararasılaşma ile yenilikçi ve rekabetçi yönü farklı mecralara taşıyarak değer yaratmaya odaklanılmasıdır (De Horoz, vd., 2021).

3.3. Girişimcilik Ekosisteminin Dinamikleri

Girişimcilik ekosistemi, bölgesel ve yerel girişimcilik ortamında birbirini çeşitli etkenler neticesinde etkileyen ve çeşitli açılardan birbirini besleyen ve birbirinin gelişmesine bağlı aktörleri, kurumları (işletmeler, girişim sermayesi, iş meleği, bankalar vb.), çeşitli kuruluşları (kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, finansal kuruluşlar) ve süreçleri (erken aşama, yeni doğan işletme oranı, büyüyen firma ve seri girişimci sayısı vb.) içeren bir çerçeve olarak ifade edilebilir (Mason ve Brown, 2014). Altı ana boyuttan oluşan Isenberg modeli aşağıda bileşenleriyle gösterilmektedir.

Tablo 6: Isenberg Girişimcilik Ekosistemi Modeli

Erişilebilir Pazarlar	İnsan Kapital / İşgücü
<ul style="list-style-type: none"> • İç Pazar- Müşteri olan Büyük Firmalar • İç Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar • İç Pazar- Müşteri olan Devlet Firmaları • Dış Pazar- Müşteri olan Büyük Firmalar • Dış Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar • Dış Pazar - Müşteri olan Devlet Firmalar 	<ul style="list-style-type: none"> • Yönetimsel Beceri • Teknik Beceri • Girişimci Firma Deneyimi • Dış Kaynak Kullanım Durumu • Geçici İşgücü Temini
Yatırımlar ve Finansman	Destek Sistemleri
<ul style="list-style-type: none"> • Arkadaşlar ve Aile • Melek Yatırımcılar • Özel Sermaye • Girişim Sermayesi • Borca Erişim 	<ul style="list-style-type: none"> • Mentörler / Danışmanlar • Profesyonel Hizmetler (muhasabe, insan kaynakları ve hukuki, mali, idari destekler) • Kuluçkalar / Hızlandırıcılar • Girişimci Eşler Ağı
Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	Eğitim ve Öğretim
<ul style="list-style-type: none"> • İş Kurmanın Kolaylığı (İş dostu mevzuat/politikalar) • Vergi Teşvikleri • Temel Altyapıya Erişim (örneğin su, elektrik) • Telekomünikasyona / Geniş Bantlara Erişim • Ulaşım Erişim (Lojistik, kara, hava, demiryolları) 	<ul style="list-style-type: none"> • Üniversite Öncesi Eğitimde Mevcut İş Gücü • Üniversite Eğitimi Alan Mevcut İş Gücü • Girişimciye Özel Eğitim

Katalizörler	Kültürel Destek
<ul style="list-style-type: none"> • Girişimcilik Kültürünü Teşvik Eden Büyük Üniversiteler • "Yeni Şirketler için Fikir Oluşumunda • Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler" • "Yeni Şirketler için Mezunların Temin Edilmesi • Konusunda Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler" 	<ul style="list-style-type: none"> • Risk ve Başarısızlık Toleransı • Serbest Meslek Tercihleri • Başarı Hikâyeleri / Rol Modelleri • Araştırma Kültürü • Girişimciliğin Olumlu İmajı • İnovasyonun Kutlanması

Kaynak: (İsenberg, 2011: WEF, 2014).

Isenberg modelinde ekosistem, ana boyutları ve boyutları oluşturan, etkileyen alt bileşenlerinden oluşmaktadır. Isenberg daha kolay anlaşılabilir olması adına tüm unsurları altı ana grupta toplamıştır. Bu modelde girişimciliği teşvik eden politikalar, finansman, kültür, destek ve altyapı mekanizmaları, nitelikli beşerî sermayesi ve girişimcilerin kolay erişilebileceği pazarlardır (Yatmaz, 2020).

Isenberg modelinde bölge, ülke veya aktörlerin girişimcilik ekosisteminin kendine has kaynakları olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu genellik durumu bir ülkenin girişimcilik ekosistemi tanımlaması için temel gereksinimleri sunması yönü ile önemlidir. Her ne kadar her ülkenin kendi dinamikleri sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları olsa da bu modelde ekosisteminde yer alan unsurların birbirleriyle etkileşimi açısından bir çerçeve oluşturmaktadır. Her ülkenin yapısı ve gelişmişlik düzeyi ve tetikleyicileri farklıdır. Örneğin İsrail’de girişimciliğin 1970’lerden itibaren askeri gerekliliklerden doğduğu varsayılmaktadır. Estonya’nın dijitalleşme ve yazılım alanında kendi ulusal ekosistemi yanında çeşitli teşvik ve uygulamalar ile hem dijital vatandaşlık hem de dijital iş geliştirme destekleri ile girişimcilik ekosisteminin geliştirmeye çalışması çok geçmişe dayanmayan konjonktürel ve teknoloji olgunluk düzeyinin yakalanması ile elde edilmiş bir başarı sayılabilir. Çin dünyanın büyüyen dev gücü hem üretim hem pazarlara erişim ile kendisini göstermeye başlaması ekosistemin de gelişmesini tetiklemiştir. Çin ekosistemi, bölgesel ölçekli politika ve devletin destek ve istemesi ile büyüyerek gelişmektedir. Bu gelişme bölge yatay ekseninde değil aynı zamanda finansal güç ile ve iş gücü temininin kolay ve ucuz olması ile dikey olarak uluslararası pazarlara genişleme olarak da gelişmektedir

Her ekosistemde ülkelere göre farklı aktörler ve tetikleyici etkenler ve aktörlerin birbirleriyle ilişkisi farklılık göstermektedir (Isenberg, 2011). Vogel (2013)

bu unsurları iki ana aktör olarak ifade etmeye çalışmıştır. Ona göre hükümet ve yasal çerçeve, altyapı, erişilebilir pazarlar, inovasyon gibi unsurlardan oluşan genel dış çevre olarak kabul etmiş; eğitim, finansman, kültür, ağlar, başlangıç desteği gibi girişimciliğin temel oluşturan bileşenler ve destekleyici çerçeve olarak oluştuğunu ifade etmeye çalışmıştır.

Ülkemizde ekosistem kurma çalışması 2015-2018 dönemini kapsayacak şekilde planlanan ve ülkemizde girişimciliğin geliştirilmesine, desteklenmesine yönelik “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” ile kendisine yer bulmuştur. Zira plan çerçevesinde ülkemizde; girişimcilik desteklerinin planlanması, çeşitli mevzuatlarda kolaylıklar sağlanması, prosedürlerin azaltılması, akademisyenlerin girişimciliğe dair teşvik edilmesi, üniversitelerde ve teknoloji geliştirme bölgelerinde kuluçkaların kurulması, kadın girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi girişimcilik kültürünün geliştirilmesi için stratejiler uygulanması için her türlü mekanizmanın oluşturulmasına karar verilmiştir. Buradan da görüleceği üzere Girişimcilik Ekosistemi kavramı artık ulusal bir strateji olarak kabul edilmektedir.

Yine önemli bir örnek vermek gerekirse ülkemizin 11. Kalkınma Planı’nda da güçlü bir şekilde dile getirilen ekosistemin kurulması gerekliliği ve girişimciliğin geliştirilmesine dair bir önceki 10. Planda da “girişimcilik eğitiminin güçlendirilmesi ve niteliğinin artırılması, girişimcilik kültürünün geliştirilmesi, girişimcilik ekosisteminde hizmet ve destek sağlayan kurum ve kuruluşların kurumsal kapasiteleri ve işbirliği düzeylerinin artırılması yönünde hedefler ortaya koyan Onuncu Kalkınma Planı kadınların, gençlerin girişimciliğine ve sosyal girişimciliğe önem vermektedir.” Şeklinde kendisine yer bulmuştur. Buradan yol çıkarak artık devletin yani her anlamda kamusal alanın bir refleks geliştirildiğini ve ekosistemi kurgularken profesyonel manada bir eylem tarzı belirlendiğini görmekteyiz.

Küresel ölçekte ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve buldukları konum, demografik yapıları ve çeşitli etmenlerden dolayı ekosistemin unsurları düzenleyici kuruluşlar ve çeşitli araştırmacılar tarafından farklı boyutlarda ele alınmaya çalışılmıştır. Girişimcilik ekosistemi kavramının öneminin belirgin şekilde artmasıyla ülke ve bölgeler özelinde farklı ekonomik ve kalkınma modelleri ortaya çıkmıştır. Aspen (2013) Literatürde dokuz ayrı modelin olduğunu belirtmekle beraber bu noktada GEM, GEDI, OECD gibi örnekler ekosistemi kapsayıcı şekilde ifade etmeye

ve raporları ile açıklık getirmeye çalışmıştır. Bu bilgiler ışığında Isenberg'in öncü olduğu ve Girişimci Ekosistemler ve Büyüme Odaklı Girişimcilik Raporu (OECD 2014...) ve Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum, WEF) tarafından yayınlanan "Dünya ve Firma Büyüme Dinamikleri Etrafında Girişim Ekosistemi" raporunda girişimcilik ekosistemini oluşturan boyutlar ve/veya unsurlar;

1. Ulaşılabilir pazarlar
2. İnsan Sermayesi
3. Finansman
4. Destek
5. Düzenleyici çerçeve ve hukuki altyapı
6. Eğitim
7. Üniversiteler
8. Kültür

olmak üzere sekiz başlıktan meydana gelmektedir.

Girişimcilik ekosistemi ve dinamiklerini inceleyen, araştıran programların daha iyi anlaşılması ve odak noktalarının görülebilmesi adına aşağıda Tablo 7'de Küresel Girişimcilik Monitörü ve Dünya Ekonomik Forumu Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 7: Küresel Girişimcilik Monitörü ve Dünya Ekonomik Forumu Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri Karşılaştırma

KÜRESEL GİRİŞİMCİLİK MONİTÖRÜ	ORTAK EKOSİSTEM DİNAMİKLERİ	DÜNYA EKONOMİK FORUMU
İç Pazar Dinamikleri	Eşdeğer	Erişilebilir Pazarlar
Araştırma Geliştirme Çalışmaları	<i>İnsan Kaynakları GEM'de alt bileşen Olarak Yer Alır</i>	İnsan Sermayesi
Finansal Destek	Eşdeğer	Finansman
<i>Gem Girişimcilik Çerçeve Koşullarını Yoğunlukla Ele Aldığından Destek Mekanizmaları Doğrudan Bir Boyut veya dinamik olarak yer almaz</i>		Destek Mekanizmaları
Hükümet Politikaları	Eşdeğer	Düzenleyici Çerçeve ve Hukuki Altyapı

Girişimciliği Destekleyen Eğitim ve Öğretim	Eşdeğer	Eğitim
<i>GEM Girişimcilik Çerçeve Koşullarında Kapsam Olarak Katalizörler Yer Almaz.</i>		Katalizör Üniversiteler
Ulusal Kültür	Eşdeğer	Kültür

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

3.3.1. Erişilebilir Pazarlar

WEF ve GEM raporlarında yer alan ekosistem unsurlarından biridir. İç pazarda ulusal piyasalarda yer alan potansiyel müşteri olabilecek büyük firmalar, orta ölçekli ve devlet firmaları veya iştirakleri olarak alt gruplar olarak ifade edilmektedir. Girişimcinin erişebileceği hem ulusal hem de uluslararası pazarları ifade eden bu unsur; WEF'in araştırmasına göre beşerî sermaye, finans ve erken aşama girişimcilerin büyümesine yönelik önemli katkılar ortaya koyan ekosistemin en önemli üç unsuru olarak görülmektedir (WEF, 2014). WEF 2014 raporu erişilebilir pazarları iç pazar ve dış pazar olarak ikiye ayırmış ve onları oluşturan alt bileşenlerini aşağıda ki gibi belirtmiştir:

- İç Pazar
 - Küçük ve orta ölçekli şirketler
 - Büyük ölçekli şirketler
 - Devlet Şirketleri
- Uluslararası Pazar
 - Küçük ve orta ölçekli şirketler
 - Büyük ölçekli şirketler
 - Devlet Şirketleri

Girişimcilerin pazara erişimi, pazara giriş şartlarının kolaylaştırılması, hukuki ve mali düzenlemeleri de içeren pazar boyutu girişimcilerin ürün veya hizmetlerini sunabileceği yani girişimi hayata geçirebilecekleri ana yerlerdir. Bu pazar aynı zamanda günümüzde e-Pazar formunda da olabilir. (e-ticaret, sanal girişimcilik vb.) Özellikle genç girişimciler açısından yeni faaliyetlerine başlayan firmaların ve küçük ölçekli firmaların, yerel ölçek firmaların ayakta kalması, gelişmesi ve büyümesi için açık pazarların ve serbest pazarlama faaliyetlerinin önemine birçok raporda

değinilmektedir (Stokes, 2006). Girişimciler için salt ulusal Pazar değil aynı zamanda kendi ülkelerinde pazarı olsun veya olmasın uluslararası pazarlara erişimlerinin de kolay olması gerekmektedir. Girişimciler için uluslararası pazarlara erişim aynı zamanda büyüme içinde önem taşımaktadır.

3.3.2. İnsan Kaynağı/İş Gücü

Uzmanların görüşlerine göre insan kaynağı hem girişimi ortaya çıkaracak potansiyel girişimci adayları açısından hem girişimin yaratacağı istihdam ve kalkınma açısından hem de girişimciliğin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. İnsan kaynakları girişimcilik altyapısını hem iş yapıcı rolü hem de girişimcilik potansiyelini barındırması, girişimcilik ile doğrudan ilişkili görünmese de çeşitli eğitimler ile nitelikli istihdamın bir kaynağı olarak görmek lazım gelmektedir. Melek yatırımcı ve risk sermayedarları girişimlere yatırım aşamasında girişimci ve ekibinin girişimci kişilik özelliklerine, yeteneklerine ve girişim motivasyonuna odaklanırlar (Duran, 2016). Eğitimli iş gücü hem toplumsal hem iktisadi kalkınma için önem taşımaktadır. WEF'e göre (2014) beşerî sermayeyi oluşturan unsurlar şunlardır:

- Teknik yetenek
- Tecrübe
- Yönetim yeteneği
- Göçmen işgücüne erişim
- Dış kaynak kullanım durumu

3.3.3. Yatırım ve Finansman

Girişimciler iş fikrini, projelerini uygulayabilmek için gerekli finansmanın sağlanması girişimin hayata geçmesi için çok önemli bir unsurdur. Bir girişimin finansmana erişimi için çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Girişimci iş fikrine başlangıçta öz sermaye ile başlayabilirken hem öz sermaye ediniminde hem de girişimin devamlılığında aile, arkadaş gibi yakın çevreden de destek alabilmektedir. Girişimi daha profesyonel olarak hayata geçirmek için çeşitli finansman kaynakları bulunmaktadır. Bunlar;

- Banka kredileri
- Melek fonlaması (angel fund),
- Kitlesele fonlama (crowd funding),

- Risk yatırımı (venture capital),

gibi seçenekler girişime yatırımların gelmesini sağlayan finansal kaynaklar arasında yer almaktadır. Girişimcilik ekosisteminde yer alan finansal bileşenler WEF modeline göre aşağıda ki gibidir:

- Borçlanma
- Özel Sermaye
- Arkadaşlar ve Aile,
- Girişim (Risk) Sermayesi
- Melek Yatırımcılar
- Kitlese Fonlama

Ülkemizde kitlese fonlama henüz yaygın olmamasından bahisle girişimciler için en yaygın beş ana sermaye finansmanı kaynağı bulunmaktadır:

- Bireysel yatırımcı olarak tohum aşamasında sıklıkla kullanılan ve melek yatırımcılar başta olmak üzere bağlantılar yolu ile elde edilen bir finansman şekli
- Girişim sermayesi büyüme aşamasında veya büyüme odaklı girişimlerde kurumsal olarak yapılan bir yatırım türüdür.
- Kamu destekleri devletin yatırım fonları, hibe veya çeşitli teşvikler yoluyla girişimlerin kritik zamanlarda ve evrelerde ihtiyaç duyduğu bir fonlama çeşididir. Bu fonlama çeşidine hem erken aşamada hem de büyüme aşamasında görebilmekteyiz. Ülkemizde örnek olarak TÜBİTAK 1512 fonu erken aşama girişimler için çok önemli bir finansman kaynağı olarak yer alır. Büyüme aşamasında da yine devlet hem 1514 gibi fonlar hem de sanayi destekli ARGE ve teşvik fonları ile 1505-1507 gibi fonlar ile girişimlere destek olmaya çalışır.
- (CVC) aracılığıyla kurumsal inovasyon amacıyla yapılan yatırımlardır.
- Halka arzın yapılması ile sermaye artırımı (OC&C Strategy, 2018).

3.3.4. Destek Sistemleri

Girişim ekosisteminin hem zamansal hem de kritik aşamalarında yer alan önemli bir unsurdur. Mentorlar ve danışmanları da içine alan çeşitli profesyonel

hizmetler sunan bunu kuluçka ve hızlandırıcılar, girişimci ağları gibi mekanizmalar ile sunan önemli bir unsurdur. Bir ekosistem girişimcilerin nitelik açısından geliştirilmesi, sayısının artırılmasında profesyonel destek hizmetlerinin büyük payı vardır. Bir bölgede girişimciliğin geliştirilmesi isteniliyorsa destek sistemlerinin iyi kurgulanması gerekir. Destek sistemleri iş fikrinin geliştirilmesinden büyümeye kadar olan süreçte girişimcilere hem bilgi hem teknik ve idari destek hem de network sağlayabilir. Destek sistemlerinin bileşenleri aşağıda yer aldığı gibidir:

- Mentorlar/ Danışmanlar
- Hızlandırıcılar
- Kuluçka merkezleri
- Girişimci ağları

3.3.5. Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı

Girişimler kamusal otoriteler tarafından düzenlenen ve desteklenen bir ekosistem içerisinde faaliyet gösterirler. Bu düzenleyici rolün hem girişimciye hem de girişime doğrudan ve dolaylı katkıları vardır. Düzenleyici çerçeve içerisine hukuki düzenlemelerden teşvik uygulamalarına, vergi düzenlemelerinden girişimciliği geliştirecek politikalara kadar ekosistemi kuşatan bir yapısı vardır. Düzenleyici çerçeve ekosistem ile ne kadar uyumlu ve aynı zamanda hızlı, şeffaf, adil ve etkin ise girişimciler ve girişimler aynı derece güçlü olacaktır. Düzenleyici çerçeve ve hukuki altyapının unsurları (WEF, 2014) raporuna göre şöyledir:

- Girişimci dostu politika ve belgeler
- İş kurma kolaylığı,
- Temel Altyapı
- Vergi ve teşvikler
- Telekomünikasyona erişim
- Lojistik

3.3.6. Eğitim

Girişimcilik eğitimi ekosistemin en önemli üç unsurundan biri olarak görülmektedir. Girişimci bireylerin geliştirilmesi, girişimci kişisel özelliklerine katkı sağlanması salt girişimsel odaklı olmayıp beşerî sermaye eksenin işi gücü yani nitelikli

insan kaynağı yaratarak da sosyo-ekonomik hayata, girişimciliğe ve kalkınmaya doğrudan katkı sağlayan bir rolü vardır girişimcilik eğitiminin (Iwu, vd., 2021). Eğitim girişimci potansiyeline sahip adayların iş fikri geliştirmelerini, bilgi ve çeşitli yeteneklere ve donanımlara sahip olmalarını sağlayan bir unsurdur. Girişimcilik eğitimi bireylerin girişimcilik potansiyeline sahip olması ve risk alma gibi niteliklere sahip olmaları yönünden destekler ve farkındalıklarının artırılmasını sağlar. Girişimcilik eğitiminde amaç düşünme potansiyelini ortaya çıkarma, yaratıcı düşünebilme girişimcilik potansiyeline yönelik özelliklerin, niyetin ortaya çıkmasına ve fikirlerin hayat bulmasına olanak sağlamaktır (Özarpa ve Şengül, 2020). Girişimcilik eğitimi oluşturan üç temel unsur bulunmaktadır. Bunlar;

- Üniversite öncesi verilen girişimcilik odaklı eğitim
- Üniversitede verilen girişimcilik odaklı eğitim
- Girişimciye özgü nitelikli eğitim

Girişimcilik eğitimiyle bireylerin girişimsel potansiyellerine katkı sağlanmış olur. Girişimsel fırsatların ve yenilikçi düşüncenin merkezde olduğu bireyin; girişimciliği bir meslek alternatifi olarak değerlendirmeleri sağlanarak girişimsel davranış göstermeleri sağlanabilir. İşletmeler ve teknoloji, inovasyon bağlamında kilit rol oynayan şirketlerin hem çalışanları hem de yönetici takımının da girişimcilik başta olmak üzere çeşitli disiplinlerde ve sosyal açıdan da ilgili olan hayat boyu öğrenme sistemini içermeleri küreselleşme ile artık yeni dönemin bir gerekliliğidir (Rothwell ve Kazanas, 2003).

GEM eğitim değerlendirmelerinde girişimcilik üzerinde doğrudan etkisi potansiyeli arttıran ve geliştiren bir faktör olarak üniversite öncesi ve sonrası şeklinde ikiye ayrılan bir durum söz konusudur. Okul öncesinden üniversite ve sonrası kapsayan bir süreçten bahsedilmektedir. Girişimcilik eğitimi aynı zamanda öğrenme süreci içinde salt öğrenci eksenli bir anlayış sergilememekte ve işletmelerin hem kurum içi hem teknik yönden kendilerini geliştirme için önemli bir araç olan eğitim ve öğrenim sürecini benimsemelerini belirtmektedirler (Bischoff, Volkmann ve Audretsch, 2018).

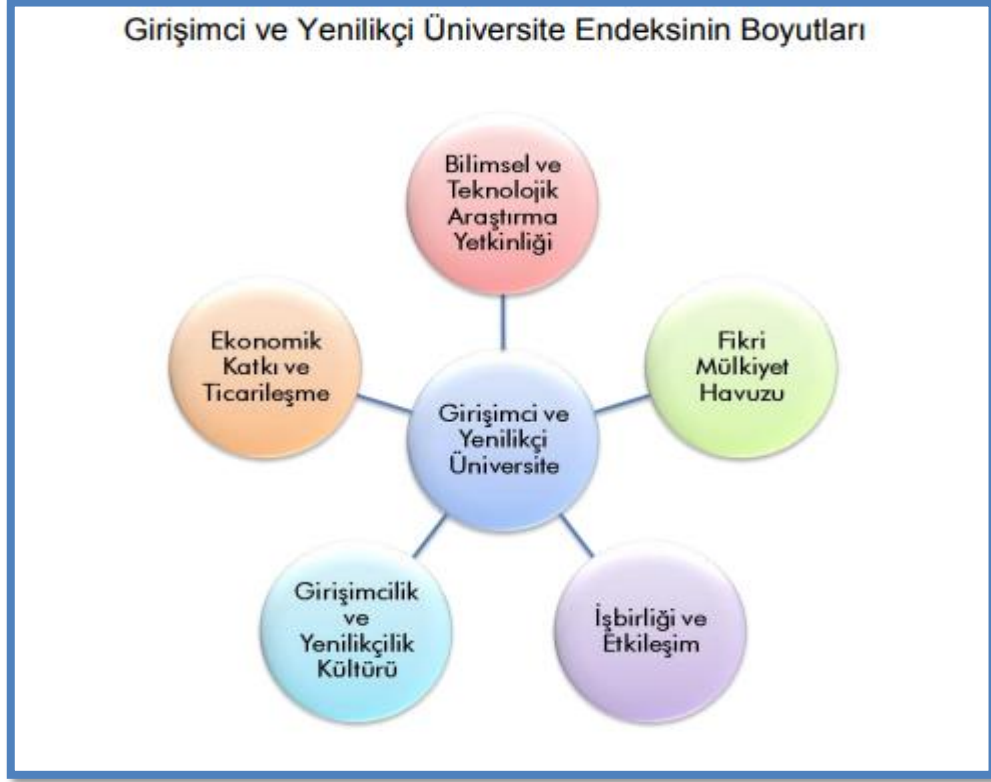
3.3.7. Katalizör Üniversiteler

Toplumda öğrenmenin önemli ve çok verim beklenen bir aşaması olan yükseköğrenim basamağı bir ülkenin hem eğitim yönü ile hem de nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi yönü ile sunduğu katkı çok önemlidir. Küreselleşme ile değişen teknoloji ve kalkınma hızlarının ve her alanda yaşanan yoğun rekabet ortamının bir gerekliliği olarak bu dönüşüm isteği yükseköğretim kurumları tarafından da algılanarak çeşitli alanlarda altyapı kurma çalışmaları ve farklı programlar ile pozisyon almaya çalışmaları hız kazanmıştır. Eğitim kurumları kendi misyonları yanında artan ve etkisi hissedilen ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara, sorunlara ve tehditlere cevap vermek, çözüm üretmek bağlamında katkı sağlamaları beklenilmektedir. İşte bu noktada ilgili yaş gruplarının farkındalık ve algı düzeyleri de bir etken faktörü olarak eğitim sistemi yükseköğretim aşamasında girişimcilik eğitimini ve yönelimlerini destekleme yoluna gitmiştir.

Üniversiteler bilginin doğduğu, geliştiği ve uygulanabilirliğinin sağlandığı yegâne kurumlardan biridir. Üniversiteler, insan kaynağı geliştirilmesinde salt eğitim boyutuyla değil çeşitli yöntemler ve uygulamalar ile öğretim yönüyle de alana katkı sağlamaktadır. Üniversiteler yenilikçi fikir ve projelerin, beşerî sermayenin geliştirilmesi yanında günümüzde büyük bir dönüşüm sağlayarak girişimciliğin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Teknoloji geliştirme bölgelerinin üniversite eksenli olması ve giderek gelişen bilgi ekosistemi çerçevesinde TTO ve çeşitli arayüzler vasıtasıyla etkin bir üniversite-sanayi işbirliğinin de gelişmesiyle ekosisteme büyük katkı sağlamaktadır (Shah ve Pahnke, 2014). Üniversitelerin (ve diğer araştırma kuruluşlarının) yeni bilgi yaratmadaki öncü rolü ve özellikle girişimcilik faaliyeti ve ekonomik büyümeyi teşvik etmedeki katkıları birçok yaklaşıma ilham vermektedir (Acs, Audretsch, vd., 2013; Acs, Braunerhjelm, vd., 2009).

Girişimcilik ekosisteminin gelişmesinde yükseköğretim kurumları hem uygulayıcı rolü ile hem de yenilikçilik ve girişimcilik süreçlerinin örnek teşkil edilmesi ve düzenleyici kilit rolü ile çok büyük önem taşımaktadır (Shah ve Pahnke, 2014:). Ülkemizde bu rolün bir yansıması olarak son yıllarda TÜBİTAK tarafından girişimci ve yenilikçi üniversite sıralamaları yapılmaya başlanılmıştır. Yine bu endeks kapsamında yapılan araştırmanın odak noktasından biri de girişimci ve yenilikçi olma

kapasitesidir. Bu kapasitenin ölçülmesi amacıyla aşağıda Şekil 3’de belirtilen 5 boyut ve 23 göstergede üniversiteler incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Şekil 3: TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Boyutları

Kaynak: (TÜBİTAK / GYUE Gösterge Seti)

Endeks kapsamında girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesinin ölçümü ile ilgili aşağıda belirtilen göstergelerde incelenme ve değerlendirmeler yapılmaya başlanılmıştır.

- Lisans ve lisansüstü eğitim-öğretim kapsamında girişimcilik, inovasyon yönetimi, teknoloji yönetimi ders sayısı
- TEKMER’ler, teknopark, İŞGEM, Teknoloji Transfer Ofisi, ABİGEM, kuluçka merkezlerinde çalışan kişi sayısı
- Teknoloji Transfer Ofisi veya benzeri bir yapının mevcut durumu

Ülkemizde üniversitelerde son yıllarda yapılan çalışmalar ile girişimcilik ile ilgili programların ve derslerin sayısının artmaya başladığı ve bunun bir yansıması olarak teknoloji ve inovasyon yönetimi başta olmak üzere verilen eğitimler ile kuluçka

merkezlerinin de bu organizasyon sürecine dahil olduğu görülmektedir. Üniversitelerde teknoparklar, teknoloji transfer ofisleri kurulara bünyelerinde girişimcilik ve şirketleşme ile ilgili hızlandırma ve kuluçka programları düzenlenmeye çalışılmaktadır. Girişimcilik farkındalığı ve bilgisinin oluşması, yaygınlaşmasının sağlanması, yenilikçi ve teknoloji tabanlı büyüme potansiyeli yüksek girişimlerin geliştirilmesinde artık üniversiteler büyük rol oynamaktadır.

WEF'e (2014) göre girişimcilik ekosisteminde üniversitelerin en önemli katkıları şunlardır:

- Girişimcilik kültürünün hem yerleşik bölgelerinde hem de bölge dışında geliştirilmesi ve yenilikçi düşüncenin yaygınlaştırılması
- Genç girişimciler tarafından dinamik yenilikçi şirketlerin kurulmasına destek olmak (teknoloji ve akademik girişimciliği teşvik)
- Yeni kurulan veya mevcutta yer alan firmalara nitelikli mezun öğrenci ile istihdam desteği sağlama.

3.3.8. Kültür

Girişimciliğin doğmasında, gelişmesinde ve destek görmesinde ekosistemin gelişmesine önemli katkıları vardır. Girişimcilik kültürü, girişimcilere yeni bir vizyon ve misyon kazandıran, çalışmalarının ve harcamalarının karşılığını almayı hedefleyen girişimci tipinin yetişmesini sağlayacak bir kültürdür (Tekin, 2005). WEF'e göre (2014) girişimcilik kültürünün oluşmasında etkili altı ana unsur şunlardır:

- Meslek Tercihleri ve Serbest Meslek olgusu
- Girişimciliğin olumlu imajı
- Risk alma ve başarısızlığın toleransı
- Araştırma, geliştirme, üretme kültürü
- Başarı öyküleri / rol modelleri
- Yeniliklerin kutlanmasıdır

Her bir unsurun birbirini besleyen ve birbirleri arasında bir etkileşim olduğu bilmek gerekmektedir. Nasıl ki ekosistemin unsurları birbirini besleyen, destekleyen faktörler olarak yer alıyorsa aynı şekilde her bir unsurun alt bileşenlerinin de birbirini destekleyen bağları vardır. Destek sistemleri gibi girişimcileri hem eğiten hem güçlendiren yönü ile ortaya koyduğu etkinin her bir unsura karşılığı olduğu gibi

kültüründe girişimcilik sürecinin tercih edilmesinde çeşitli etkileri ve katkıları vardır. Her unsur kendisini oluşturan veya etki faktörü olan boyutları nazarında ve diğer unsurları ve ona bağlı bileşenleri üzerinde girişimcilik faaliyetlerinin düzenlenmesini ve yürütülmesini etkilemektedir (Onuncu Kalkınma Planı, 2014).

3.4. Küresel Girişimcilik Endeksi Raporları

Girişimciliğin sosyo-ekonomik yönlerinin ortaya koyulması, toplumsal refah düzeyine etkisi başta istihdam olmak üzere kalkınma ve büyüme gibi ülkelerin ekonomik modeline doğrudan etki eden yapısı sebebiyle bu etkinin boyutlarının ortaya koyulmasına yönelik bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Dünyada girişimciliğin mevcut durumunu ölçen ve raporlayan birçok araştırma ve rapor bulunmaktadır. Bu raporlar birçok benzer boyut ve bileşenlerden oluşmaktadır. Dünya genelinde sıklıkla kullanılan üç rapor Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEI), Dünya Ekonomik Forumu ve Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) tarafından oluşturulan İsenberg modeli ekseninde ortaya çıkan model bulunmaktadır. Ayrıca coğrafi sınır ölçeğinde Küresel İnovasyon Endeksi (GII), küresel inovasyon trendlerini inceleyen ender çalışmalardan biridir.

3.4.1. Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi

WIPO yani Dünya Fikri Mülkiyet Hizmetleri Birleşmiş Milletler tarafından finanse edilen bir ajans olarak yer alır. Fikri mülkiyet (IP) hizmetleri, politikası, bilgi ve işbirliği için küresel bir forumdur. 193 üye ülkenin yer aldığı herkesin yararına yenilik ve yaratıcılığı mümkün kılan dengeli ve etkili bir uluslararası IP sisteminin geliştirilmesine öncülük etmeye çalışan bir kuruluştur. Bu kuruluş dünya fikri mülkiyet ve araştırma altyapılarını ve olgunluklarını incelerken günümüzde küresel inovasyon olgunluklarının belirlenmesine yönelik çalışmalar ile girişimcilik ekosistemine katkı sunmaya çalışmaktadır (Taş, 2017). Her yıl dünya çapındaki ekonomik modellerin inovasyon ekosistemi üzerine etki ve sonuçlarını sıralarken, endekse konu ekonomilerin güçlü ve zayıf yönlerini ve inovasyon ve girişimcilik ölçütlerindeki spesifik özelliklerini vurgulamaya çalışmaktadır. Her yıl yayınlanan GII'nin özü, performans ölçümleri sağlar ve 132 ekonomiyi inovasyon ve girişimcilik ekosistemi içinde sıralar. Endeks, inovasyonun tanımını genişlediğinden beri geleneksel inovasyon ölçütlerinin ötesine geçen aynı zamanda girişimciliğe dair farklı, spesifik bilgi ve

zengin bir veri seti (uluslararası kamu ve özel kaynaklardan alınan 81 göstergenin toplanması) ile 8 indikatör 21 Unsurlar ve 81 Alt bileşen üzerine inşa edilmiştir. Endeks kapsamında yararlanılan indikatörler ve alt bileşenler aşağıda Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8: Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi

İNDİKATÖRLER	BİLEŞENLER	BİLEŞENLERE AİT DEĞİŞKENLER	
KURUMSAL ALTYAPI	1. Politik Durum	1.1 Siyasi ve operasyonel istikrar	
		1.2 Hükümet etkinliği	
	2. Düzenleyici Çerçeve	2.1 Yasal Durum ve Etkinlikleri	
		2.2 Hukuk Kuralları ve Etkinlikleri	
		2.3 İşten Çıkarma ve Ayrılma Usulleri	
	3. İş Yaşamı ve Çevre	3.1 İş Kurma Kolaylığı	
		3.2 İş kapatma ve İflas Kolaylıkları	
	İNSAN KAYNAKLARI VE ARAŞTIRMA ALTYAPILARI	4. İnsan Kaynakları ve Eğitim	4.1 Eğitim harcamaları, % GSYİH
			4.2 Eğitimde Devlet Finansmanı ve Kaynakları % GSYİH
4.3 PISA Ölçekleri			
4.4 Öğrenci / Öğretmen Oranları			
4.5 Okul Yaşamı ve Kazanımlar			
5. Yükseköğretim ve Tamamlayıcı Eğitim		5.1 Yükseköğretim Kitleleri Oranları	
		5.2 Fen ve Mühendislik Mezunları Oranı	
		5.3 Yurtdışı Eğitim Oranları	
6. Araştırma ve geliştirme (Ar-Ge)		6.1 Araştırmacı Oranları (Nüfus, bölge, GSMH)	
		6.2 Arge Harcamalarının Oranları	
		6.3 ARGE Yatırımcıları ve Yatırım İstatistikleri	
		6.4 Üniversitelerin Teknik ve Sınıfsal Sıralamaları	
TEKNOLOJİK ALTYAPI		7. Bilgi ve İletişim Teknolojiler (BİT'ler)	7.1 Bilgi ve İletişim Teknolojileri Altyapısı
	7.2 Bilgi ve İletişim Teknolojileri Erişimi Oranları		
	7.3 E-Bilgi, E-Erişim, Çevrimiçi Hizmetler ve Kamusal Dizinler		
	7.4 Bilgi ve İletişim Teknolojilerine Katılım Oranları		

ENERJİ VE LOJİSTİK ALTYAPI	8. Fiziki ve Teknik Altyapı	8.1 Enerji Erişim Oranları	
		8.2 Dağıtım Ağı, Lojistik ve Gümrük	
		8.3 Mevcut Yerel Para Birimindeki Toplam Yatırımın GSYİH'ye Oranı	
	9. Ekolojik Sürdürülebilirlik	9.1 GSYİH/Enerji Kullanım Oranı	
		9.2 Çevre Sağlığı ve Ekosistem Durumu	
		9.3 Çevre Yönetimi ve Politika, Belgeler	
PAZAR/PIYASA	10. Kredi ve İş Kurma	10.1 Kredi Alma Kolaylığı	
		10.2 Özel Sektöre Verilen Yurt İçi Kredi, % GSYİH Oranı	
		10.3 Mikro Finans ve % GSYİH Oranı	
	11. Yatırım ve Finansman	11.1 Yatırım ve Yatırımcıyı Koruma Programları	
		11.2 Borsada İşlem Gören Yerli Şirketlerin Piyasa Değeri % GSYİH	
		11.3 Girişim Sermayesi Yatırımları ve Yatırım Yapılan Risk Sermayeleri Sayısı	
		11.4 Yatırım Yapılan Alt Sektörler ve Oranları	
	12. Ticaret ve Pazar Ölçekleri	12.1 Ürün, Emtia Grupları ve İthalat Ağırlıkları	
		12.2 Endüstriyel Çeşitlilik ve Sektörlerin Oranları	
		12.3 İç Pazar Büyüklüğü ve Ölçekleri	
	İŞ GELİŞTİRME	13. Bilgi ve Teknoloji Yoğun Sektörel Durum	13.1 Bilgi Yoğun Nitelikli İstihdam
			13.2 Firmaların Kurumiçi Eğitim Oranları
13.3 Firmaların Temel Bilim ve Teknoloji Göstergeleri			
13.4 İşletmeler Tarafından Finanse Edilen Ar-Ge Harcamaları			
13.5 Nitelikli İstihdam ve Nitelikli Kadın İstihdamı Oranı			
14. İnovasyon Durumu ve Ağlar		14.1 Üniversite-Sanayi İşbirliği	
		14.2 İş Geliştirme Kümeleri ve Sektörel Kümeler	
		14.3 Firmaların Yurtdışı Finansman Oranları	
		14.4 Ortak Girişimler ve Stratejik Kümeler	
		14.5 Birey ve Firmaya Göre Fikri Mülkiyet ve Patent İstatistikleri	
15. Bilgi Erişim ve Kullanımı		15.1 Fikri Mülkiyet Harcamalarının Oranı	
		15.2 Yüksek Teknoloji İthalatı, Toplam Ticarete Oranı	
		15.3 Telekomünikasyon, Bilgisayar ve Bilgi Hizmet İthalatı ve Toplam Ticarete Oranı	
		15.4 Doğrudan Yabancı Yatırım (Son Üç Yıllık Net Giriş)	
		15.5 İşletme Başına Düşen Araştırmacı Sayısı ve İşletmelerin Araştırmacı Sayısı	
BİLGİ VE TEKNOLOJİ ÇIKTILARI	16. Bilgi Üretimi	16.1 Yerleşik Patent Başvurularının Sayısı	
		16.2 Uluslararası Patent Başvurularının Sayısı	
		16.3 Yapılan Yerleşik Faydalı Model Başvuru Sayısı	
		16.4 Bilimsel ve Teknik Dergi Makalesi Sayısı	
		16.5 H-İndeksi Dergi ve Makale Sayısı	

YARATICILIK VE YENİLİKÇİLİK	17. Bilgi Ekonomisi	17.1 Çalışan Kişi Başına Reel GSYİH Büyüme Oranı,
		17.2 GSYİH / 1.000 Kişi Başına Yeni Tescil Edilen Şirket Sayısı
		17.3 Yazılım Harcamaları Oranları
		17.4 ISO 9001 Kalite Sertifikaları Sayı ve Oranları
		17.5 Yüksek Teknoloji ve Orta İleri Teknoloji Toplam Üretime Yüzdesi
	18. Bilgi ve Teknolojinin Yayılımı	18.1 Fikri Mülkiyet Gelirleri ve Toplam Ticarete Yüzdesi
		18.2 Ekonomik Karmaşıklık Endeksi
		18.3 Yüksek Teknoloji İhracatı, Toplam Ticarete Yüzdesi
		18.4 BİT Hizmetleri İhracatı, Toplam Ticarete Yüzdesi
	YARATICILIK VE YENİLİKÇİLİK	19. Maddi Olmayan Duran Varlıklar
19.2 En Büyük 5.000 Markanın Global Marka Değeri		
19.3 Yerleşik Sanayide Yer Alan Tasarım Sayısı		
19.4 BİT'ler Yeni Organizasyonlara Sağladığı Olanaklar (Uzaktan Bağlantı, Çevrimiçi Hizmetler)		
20. Yaratıcı mal ve hizmetler		20.1 Kültürel ve Yaratıcı Hizmetler İhracatı
		20.2 Yaratıcı Kültür Endüstrileri Sayısı
		20.3 Küresel Eğlence ve Medya Görünümü
		*(analizleri ve beş yıllık tüketici tahminleri ve farklı bölgelerdeki reklam harcamaları ve eğlence ve medya segmentleri
		20.4 Basım Yayınları ve Diğer Medya Çıktıları
		20.5 Yaratıcı Kültür Endüstrileri İhracatı
YARATICILIK VE YENİLİKÇİLİK	21. Çevrimiçi Yaratıcılık	21.1 Kişi Başına Düşen Alan Adı Sayıları (.com,.info, .net ve .org)
		21.2 Alan Adlarının 15-69 Yaş Arası Dağılımı
		21.3 Ülkeye Göre Wikipedia Yıllık Düzenlemeleri (15-69 yaş arası)
		21.4 Oluşturulan ve İndirilen Mobil Uygulamaların Sayısı ve Oranları

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi 2021 değerlendirmeleri neticesinde ülkemiz aşağıda Şekil 4’de yer aldığı üzere 38,3 değerlendirme puanı ile 41. Sırada yer almıştır. Gelişmiş ekonomi düzeylerinden ve bölgesel konum ölçeklerinden arındırılmış şekilde yapılan genel sıralamada Avrupa ülkelerinin ilk beş sıralamada yer

aldığı Güney Asya ekosistemi içerisinde kendisinden söz ettiren Singapur'un sıralamada yükselen ekonomik güçlerden biri Çin'i geride bırakarak ilk on içerisinde yer alması oldukça dikkate değer bir değerlendirmedir.

Global Innovation Index 2021 rankings				
GII rank	Economy	Score	Income group rank	Region rank
1	Switzerland	65.5	1	1
2	Sweden	63.1	2	2
3	United States of America	61.3	3	1
4	United Kingdom	59.8	4	3
5	Republic of Korea	59.3	5	1
6	Netherlands	58.6	6	4
7	Finland	58.4	7	5
8	Singapore	57.8	8	2
9	Denmark	57.3	9	6
10	Germany	57.3	10	7
11	France	55.0	11	8
12	China	54.8	1	3
13	Japan	54.5	12	4
14	Hong Kong, China	53.7	13	5
15	Israel	53.4	14	1
16	Canada	53.1	15	2
17	Iceland	51.8	16	9
18	Austria	50.9	17	10
19	Ireland	50.7	18	11
20	Norway	50.4	19	12
21	Estonia	49.9	20	13
22	Belgium	49.2	21	14
23	Luxembourg	49.0	22	15
24	Czech Republic	49.0	23	16
25	Australia	48.3	24	6
26	New Zealand	47.5	25	7
27	Malta	47.1	26	17
28	Cyprus	46.7	27	2
29	Italy	45.7	28	18
30	Spain	45.4	29	19
31	Portugal	44.2	30	20
32	Slovenia	44.1	31	21
33	United Arab Emirates	43.0	32	3
34	Hungary	42.7	33	22
35	Bulgaria	42.4	2	23
36	Malaysia	41.9	3	8
37	Slovakia	40.2	34	24
38	Latvia	40.0	35	25
39	Lithuania	39.9	36	26
40	Poland	39.9	37	27
41	Turkey	38.3	4	4
42	Croatia	37.3	38	28

Şekil 4: Küresel İnovasyon Endeksi Ülke Sıralamaları

Kaynak: (GII 2021 report).

En iyi ekonomiler sıralamasında orta yüksek gelirli yani gelişmekte olan ülkeler sınıflandırması içinde ki konumu aşağıda Şekil 5'de gösterilmektedir. Ülkemiz gelişmekte olan ülkeler sıralamasında 4. sırada yer almaktadır. Gelişmekte olan ekonomiler sıralamasında Asya, Avrupa ve Amerika Bloklarından ülkeler arasında oldukça iyi bir girişimcilik görünümüne sahiptir.

10 best-ranked economies by income group					
Rank	Global Innovation Index 2021		Rank	Global Innovation Index 2021	
High-income economies (51 in total)			Upper middle-income economies (34 in total)		
1	Switzerland (1)		1	China (12)	
2	Sweden (2)		2	Bulgaria (35)	
3	United States (3)		3	Malaysia (36)	
4	United Kingdom (4)		4	Turkey (41)	
5	Republic of Korea (5)		5	Thailand (43)	
6	Netherlands (6)		6	Russian Federation (45)	
7	Finland (7)		7	Montenegro (50)	
8	Singapore (8)		8	Serbia (54)	
9	Denmark (9)		9	Mexico (55)	
10	Germany (10)		10	Costa Rica (56)	
Lower middle-income economies (34 in total)			Low-income economies (13 in total)		
1	Viet Nam (44)		1	Rwanda (102)	
2	India (46)		2	Tajikistan (103)	
3	Ukraine (49)		3	Malawi (107)	
4	Philippines (51)		4	Madagascar (110)	
5	Mongolia (58)		5	Burkina Faso (115)	
6	Republic of Moldova (64)		6	Uganda (119)	
7	Tunisia (71)		7	Mozambique (122)	
8	Morocco (77)		8	Mali (124)	
9	Kenya (85)		9	Togo (125)	
10	Uzbekistan (86)		10	Ethiopia (126)	

Şekil 5: Küresel İnovasyon Endeksi Gelişmiş Ekonomiler Sınıflandırma ve Sıralamaları

Kaynak: (GII 2021 report).

Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi 2021 değerlendirmeleri neticesinde elde edilen sıralamalarda ülkeler aşağıda yer verilen şekilde de görüleceği üzere benzer ülke puanları kapsamında kümelenme modelinde gösterilmiştir. Kümelenme kapsamında ülkemiz bölgesel konum itibarıyla Kuzey Afrika-Ortadoğu Ekseni içinde İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri ile yer almaktadır.

Şekil 6: Küresel İnovasyon Endeksi Küme Sınıflandırması

Kaynak: (GII 2021 report).

3.4.2. Global Girişimcilik Endeksi

Global Girişimcilik ve Gelişim Enstitüsü (Global Entrepreneurship Development Institute, GEDI) tarafından hazırlanarak hem bölgesel ölçekte hem de küresel ölçekte ülkelerin girişimcilik ekosistemlerinin mevcut durumunu ve konumlarını belirli metriklerle ölçmeyi amaç edinen bir göstergedir. Global Girişimcilik Endeksi (Global Entrepreneurship Index, GEI) GEDI, kalkınma, ekonomik gelişme, refah ve girişimcilik arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma kuruluşudur.

Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDI) ülkelerin girişimciliği teşvik etmesi ve ayrıca girişimciliği hem lokal hem ulusal anlamda geliştirmek amacıyla neler sunduğunu, kaynakların nasıl kullanıldığını incelenmektedir (Altıntaş, 2021). GEI Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) tarafından elde edilen verileri ve

göstergelerini de kullanarak oluşturulan veri setlerini inceler ve araştırır. Bu yönü ile Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDİ) ile Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) kapsamında incelenen ülkeler çeşitli kriterler ile incelenerek değerlendirilmekte ve akabinde hem ülke bazında hem de diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak raporlar sunulmaktadır (Konak, 2019). Diğer endeks ve çalışmalara nazaran örneğin Küresel İnovasyon Endeksi çok kapsamlı araştırmalara ve bir ülkenin topyekûn ekonomik, iktisadi, kültürel, hacim gibi çeşitli boyutlarda analizler yaparken GEI ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde oluşan ve kalkınma için önem arz eden girişimcilik ekosistemlerinin kalitesini ve dinamiklerini ölçmede kullanılmaya çalışılmıştır. GEI endeksinde kullanılan metodoloji, çeşitli ve kapsamlı akademik değerlendirmelerden geçmiş genel kabul görmüş bir endeks olarak sayılmaktadır.

GEI ortaya koyulurken farklı kaynaklardan yararlanmaktadır. En önemli veri kaynağı ise GEM'dir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve Dünya Ekonomik Forumu gibi uluslararası kuruluşların kaynaklarından da yararlanılmaktadır (Ács, Szerb, Lloyd, 2018). GEDİ hem girişimciliğin ortaya koyduğu kalite ve değeri hem de girişimciliği desteklemeye çalışan ekosistemin kapsam alanını ve derinliğini izlemek ve ölçmeye çalışmaktadır. Küresel anlamda girişimcilik ekosisteminde çeşitli girişimsel süreçleri ve gelişmeleri değerlendirmeye fayda sağlayan Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDİ) yeni hayata geçen özellikle erken aşama girişim veya işletme istatistiklerinden çok bu girişimlerin hayata geçmesinde katkı sağlayan kurumlar, kuruluş, aktör ve süreçlere odaklanmıştır (Acs, Szerb, Autio, 2013). GEDİ ayrıca bireysel ve kurumsal değişken ve etkilerini incelemekte ve bu değişkenler arasındaki kapsamlı ilişkileri etkileşimli değişkenler olarak değerlendirmektedir. Bu yönü ile değişkenlerin birbirlerine karşı tutumlarını, engelleri, iyileştirilebilir veya eksik yanları diğer değişkenlere etki oranları göz önüne alarak değerlendirmek suretiyle girişimciliğin geliştirilmesinde ortaya konulacak fikirlerin kolaylıkla oluşmasına imkân vermektedir (Karadağ, 2017). GEI çeşitli kişisel bilgi, beceri yönlü verileri (beceri, fırsat tanıma, risk alma gibi); kurumsal veriler ile (altyapı, eğitim ve ekonomik özgürlük için finans) birleştirilerek ülkenin hem girişimci potansiyelini hem de girişimcilik altyapısı durumunu yani bütünleşik ekosistemini ölçer.

Bu ölçümlerin en önemli katkılarından biri kendi işini kurma, geleneksel girişim modelleri içinde yer alan girişimleri hem ulusal hem de uluslararası göstergelere etki edecek ülke kalkınması adına değer ortaya koyacak, ekonomik büyümeye etki eden yenilikçi, teknoloji tabanlı ve üretken olarak hızla büyüyen girişimlerden ayırmaya yardımcı olur. Yani endeks geleneksel girişim ve durağan ekonomik modelleri ile ülke kalkınmasına katkıda bulunan yenilikçi ve büyümeyi amaç edinen girişimsel modelleri birbirinden ayırarak ölçeklendirilmiş bir veri sunup değerlendirme gerçekleştirmektedir. Bu amaçla girişimcilik ekosisteminin mevcut durumunu açıklayacağı yönünde araştırmacılar tarafından kararlaştırılan on dört (14) bileşen oluşturulmuştur. Bu on dört bileşen için çeşitli açıklayıcı performans ve göstergeler belirlenmiş ve veriler ışığında ülkeler için üç farklı alanda değerlendirme puanları hesaplanmıştır. Bu değerlendirme puanları, GEI puanı, bireyler ve kurumlar için puanlar ve her bir bileşenin kalitesini ölçen bileşen puanlarıdır (The Global Entrepreneurship Index 2018).

Tablo 9: Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDI)

GİRİŞİMSEL TUTUMLAR ALT DİZİNİ	BİREYSEL KURUMSAL DEĞİŞKEN
<u>KÜLTÜREL DESTEK</u>	Kariyer durumu
	Yolsuzluk
<u>AĞ KURMA</u>	*Girişimcileri Tanıma
	*İnternet Kullanımı
<u>RİSK ALMA</u>	*Risk Kabulü
	*İş Riski
<u>GİRİŞİM BECERİLERİ</u>	*Beceri Algısı
	*Yüksek Öğrenim
GİRİŞİMSEL YETENEKLER ALT DİZİNİ	
<u>REKABET</u>	*Rakipler
	*Pazar Hâkimiyeti
<u>İNSAN KAYNAKLARI KALİTESİ</u>	*Eğitimsel Düzey
	*Personel Eğitimi
<u>TEKNOLOJİ / EMİLİM</u>	*Teknoloji Düzeyi

	*Teknoloji Eğilimi
<u>FIRSAT GİRİŞİMİ</u>	*Fırsat Motivasyonu
	*Ekonomik Özgürlük
GİRİŞİMSEL AMAÇLAR ALT DİZİNİ	
<u>RİSK SERMAYESİ</u>	*Kayıt Dışı Yatırım
	*Girişim Sermayesi
<u>ULUSLARARASILASMA</u>	*İhracat
	*Küreselleşme
<u>YÜKSEK BÜYÜME</u>	*Sıçrama
	*İş Stratejisi
<u>SÜREÇ YENİLİKÇİLİĞİ</u>	*Yeni Teknolojiler
	*ARGE/GSMH İçindeki Payı
<u>ÜRÜN YENİLİKÇİLİĞİ</u>	*Yeni Ürün
	*Teknoloji transferi

Kaynak: (GEI 2021 report).

GEDI girişimciliği ulusal baz da incelerken boyut ve bileşenlerin bağlı olduğu ana eksenleri de açıklama gereği duymuştur.

- Girişimsel tutumlar
- Girişimsel yetenekler
- Girişimsel amaçlar

olmak üzere değerlendirmeyi bu üç ana eksenle ele aldığı görülmektedir. Bu eksenlerden biri girişimsel tutumlar, girişimcilik ile ilgili 4 alanda 8 alt bileşenle toplumun genel algısını ölçmek istemiştir. Girişimsel yetenek eksenini ile ülkelerin insan kaynaklarının mevcut durumunu, girişimsel bilgi ve teknoloji üretebilecek yeteneklerini belirlemeye çalışmıştır. Bu belirleme neticesinde yeni girişimlerin kurulması ve devamlılığı, rekabet edebilirliği konusundaki potansiyeli ve yeterliliği ölçerek sınıflandırmak istemiştir. Girişimsel amaçlar eksenini de ürün ve süreç yeniliğini ele alarak girişimleri destekleyecek başta finansal olmak üzere ürün geliştirme yeteneklerine katkı sağlayacak teknik destek ile büyümeleri için gerekli amaçlar dizininin oluşturulmasını ve seviyesini ölçmeye çalışmıştır (Rarick ve Han, 2015).

Girişimciliğin başlangıcı olarak görülen ve endeksin başlangıç parametlerini oluşturan girişimsel tutumlar ekseninde belirleyici olan risk alma, fırsat algısı, kültürel destek, girişim becerileri ve ağ kurma olmak üzere beş unsur ve bunlara bağlı on bireysel ve kurumsal bileşenden oluşmaktadır. Girişimsel yetenekler eksenini başta insan kaynakları olmak üzere onların teknoloji üretkenliğini, toplumun teknolojiyi içermeye biçimi ve oranını, görebilmek amacıyla beşerî sermaye, teknoloji ve fırsatlardan yararlanma potansiyeli, rekabet şeklinde olmak üzere dört unsurdan ve bunlara bağlı sekiz alt bileşenden oluşmuştur. Girişimsel amaçlar eksenini, uluslararasılaşma, büyüme, yüksek büyüme, risk sermayesi, süreç ve ürün yenilikçiliği şeklinde beş unsurdan ve on bireysel ve kurumsal alt bileşenden oluşmaktadır. Bu noktada GEDI'nin bir önemli fonksiyonuna değinmek gerekmektedir. Bireysel ve kurumsal olarak iki statüden değişkenleri her bir ülke ölçeğinde inceleyerek unsur, bileşen ve değişkenler arasındaki bağlantıları “etkileşim içindeki değişkenler” şeklinde ele alarak girişimciliğin tüm etki noktaları ile değerlendirme fırsatını sunarak ve zorlukları ve engelleri görme imkanını sunmaktadır (Karadağ, 2017). Bu bilgiler ışığında Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDI) geleneksel ekonomik ve girişimsel modellerden gelişmiş ve yüksek büyüme potansiyelli modellere geçiş ve önerileri dikkatlere sunarak ülkelerin girişimcilik ekosistemi yapısının hangi seviyede olduğunu ve bu ülkelerdeki toplumsal girişimcilik algısının ne düzeyde olduğunu ölçme amacına odaklanmaktadır. Girişimsel yetenekler ekseninde girişimciliğe elverişli ve yüksek büyüme potansiyelli ekonomilerdeki etkenler ayrıntılarıyla incelenmekte ve hem sosyo-ekonomik açıdan hem de toplumsal açıdan verimlilik süreçlerine odaklanmaktadır. Girişimsel amaçlar ekseninde ise ülkelerin üretim altyapısı ve teknolojik yeteneklerinin kapasitesi ile bütünlük olarak girişimcilerin ve girişimlerin bireysel, kurumsal ve ortaklık becerilerinin geliştirilmesine yönelik performansı ölçmeye odaklanmıştır.

3.4.3. Dünya Ekonomik Forumu Küresel Girişimcilik Endeksi

Foster ve arkadaşları (2013) yaptıkları, dünya çapındaki 1000'den fazla girişimciyi sorgulayan, World Economic Forum (DEF) tarafından yaptırılan bir araştırmanın sonuçları, Boulder Country üzerine Neck vd. (2004) ve Feld (2012) tarafından yapılan nitel çalışmalarda tespit edilmiş sekiz bileşen ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Foster vd. (2013), bir bölgeden diğerine girişimcilik ekosistemlerinde

büyük farklılıklar bulunduğunu, kendi ülkelerinin veya bölgelerinin ötesinde genişleme fırsatlarını değerlendirirken, girişimciler ile hükümetler arasında, hükümetlerin girişimcilik ekosistemi politikalarında, odağa güçlü bir şekilde ülkesel / bölgesel politikaları yerleştirmesinin bir uyum sorununa sebep olduğunu vurgulamışlardır. Bununla beraber, Foster vd. (2013), girişimciler tarafından, pazar, insan sermayesi ve finansman gibi girişimcilik ekosisteminin üç alanına özellikle değer verilmekte olduğunu raporlamışlardır. Tablo 10’da bu çalışmada ortaya koyulan 8 ana kategori ile bunların altında bulunan alt bileşenler bulunmaktadır.

Dünya Ekonomik Forumunda araştırmacı ve değerlendirici olarak yer alan Isenberg’in modeli çerçevesinde WEF 2013 zirvesinde girişim ekosisteminin unsurları geliştirilmeye başlanılmıştır. Bu model günümüzde sıklıkla kullanılan ve raporlamalarına ve değerlendirmelerine devam edilen bir modeldir. Tablo 10’da WEF 2013 raporunda yer alan girişim ekosisteminin unsurlarının bileşenleri yer almaktadır (WEF, 2013).

Tablo 10: Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri

Erişilebilir Pazarlar	İnsan Kapital / İşgücü
<ul style="list-style-type: none"> • İç Pazar - Müşteri olan Büyük Firmalar • İç Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar • İç Pazar - Müşteri olan Devlet Firmaları • Dış Pazar - Müşteri olan Büyük Firmalar • Dış Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar • Dış Pazar - Müşteri olan Devlet Firmalar 	<ul style="list-style-type: none"> • Yönetimsel Beceri • Teknik Beceri • Girişimci Firma Deneyimi • Dış Kaynak Kullanım Durumu • Geçici İşgücü Temini
Yatırımlar ve Finansman	Destek Sistemleri
<ul style="list-style-type: none"> • Arkadaşlar ve Aile • Melek Yatırımcılar • Özel Sermaye • Girişim Sermayesi • Borca Erişim 	<ul style="list-style-type: none"> • Mentörler / Danışmanlar • Profesyonel Hizmetler (muhasabe, insan kaynakları ve hukuki, mali, idari destekler) • Kuluçkalar / Hızlandırıcılar • Girişimci Eşler Ağı
Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	Eğitim ve Öğretim
<ul style="list-style-type: none"> • İş Kurmanın Kolaylığı (İş dostu mevzuat/politikalar) • Vergi Teşvikleri • Temel Altyapıya Erişim (örneğin su, 	<ul style="list-style-type: none"> • Üniversite Öncesi Eğitimde Mevcut İş Gücü • Üniversite Eğitimi Alan Mevcut İş Gücü

<ul style="list-style-type: none"> elektrik) • Telekomünikasyona / Geniş Bantlara Erişim • Ulaşıma Erişim (Lojistik, kara, hava, demiryolları) 	<ul style="list-style-type: none"> • Girişimciye Özel Eğitim
Katalizörler	Kültürel Destek
<ul style="list-style-type: none"> • Girişimcilik Kültürünü Teşvik Eden Büyük Üniversiteler • "Yeni Şirketler için Fikir Oluşumunda • Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler" • "Yeni Şirketler için Mezunların Temin Edilmesi • Konusunda Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler" 	<ul style="list-style-type: none"> • Risk ve Başarısızlık Toleransı • Serbest Meslek Tercihleri • Başarı Hikâyeleri / Rol Modelleri • Araştırma Kültürü • Girişimciliğin Olumlu İmajı • İnovasyonun Kutlanması

Kaynak: (WEF, 2013).

3.4.4. Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM)

Küresel Girişimcilik Monitörü (Global Entrepreneurship Monitor) yani kısaca GEM London Busines School ve Babson College işbirliği ile Michael Hay ve Bill Bygrave tarafından başlatılan tüm dünya ülkelerini kapsama amacıyla ortaya çıkan bir projedir (Karadeniz, 2017). Özellikle küresel bir yayın olması, ülkeler özelinde ve girişimciliğe has konuları kapsayan yıllık raporlarıyla önemli bir kaynak haline gelerek akademik camiada raporlar ve değerlendirmeler ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir (Bilginer, 2016).

On katılımcı ülkenin gayretleriyle başlayan proje; ilk çalışmalarını 99 yılında yaparak yayınlama çalışmıştır. Araştırmada odak nokta ülkelerin birbirlerine oranla ne kadar girişimci ve yenilikçi bir altyapıya sahip olduklarını, diğer ülkelere oranla nasıl daha yenilikçi ve girişimci bir ekonomik model ortaya koyduklarını ifade etmeye çalışmışlardır. 2016 yılından itibaren farklı kalkınma düzeylerinde yüz ülke çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen ülkeler, hemen hemen dünya nüfusunun %75'ne GSYH'nın ise %90'ına tekabül etmektedir. Orta ve Güneydoğu Asya, Batı ve Orta Afrika ülkelerinden bazı istisnalar haricinde dünya geneline yayılan bu çalışma, girişimcilik ekosistemi ve girişimler ilgili kapsayıcı ve uzun soluklu veri toplayan, analiz eden, sınıflandıran ve sıralayan küresel bir programdır (Acs, Desai, Klapper, 2008). GEM girişimcilik birçok çalışmadan farklıdır. Çünkü GEM salt iktisadi işletmeleri değil, demografik ekseninde yer alan 18-64 yaş arası bireyleri de incelemektedir. Ayrıca GEM, girişimcilerin niteliklerini, tutum, algı ve yaklaşımlarını

ve girişimcilik modellerini de ele almaktadır. Bu özellikleriyle GEM, bireylerin potansiyel girişimci olma seviyelerini, girişimcilik niyetlerini ve buna bağlı olarak iş fikrini hayata geçiren veya iş modelini büyüten yani büyüme potansiyelli girişimci olabilme süreçlerini ölçüp anlamlandırmak adına çok önemlidir.

GEM araştırması diğer analiz yöntemlerinden ve endeks yaklaşımlarından farklı olarak yeni, küçük ve inovatif girişimlerin önemini vurgulamış, yenilikçi girişimciliğin farkındalığına katkı sağlamıştır. GEM, girişimcilik faaliyetlerini içeren girişimcilik sürecini ve ekonomik gelişmeler ve tetikleyici unsurlar arasındaki ilişkinin anlaşılmasına odaklanmıştır. GEM verileri birçok ülkede birçok araştırmada kullanılarak, girişimcilik paradigmasının oluşmasına katkı sağlamıştır (Torun, 2019).

GEM girişimciliği “Birey veya bireylerin veya işletmelerin yeni iş ya da yeni girişim yaratması, kendi işini kurması veya var olan işi genişletme faaliyetinde bulunması olarak tanımlamıştır” (Reynolds, vd., 1999). Mevcut ekonomik gelişmeler ile girişimcilik ekosistemi arasında oluşan ilişki ve etki düzeyinin anlaşılması açısından GEM’in amaçları aşağıda yer aldığı gibi ifade edilebilir.

- Ülkelerin girişimcilik ile ilgili faaliyetlerini ölçmek ve değerlendirmeleri karşılaştırmalı olarak ele almak
- Girişimciliğin ülkelerin kalkınma ve büyümesine ne oranda katkı sağladığını ve hangi göstergeleri etkilediğini incelemek
- Girişimciliğin ortaya çıkmasında, gelişmesinde ve büyümesinde tüm süreçleri içererek girişimciliği teşvik eden veya doğmasına, ilerlemesine engel olan konuları belirlemek.

GEM’in ortaya çıkarılmasında etkin olan görüş ve cevap aradığı sorular aşağıda örneklendirilmeye çalışılmıştır.

- Girişimciliğin etkinliği ve seviyesi ülkelere göre nasıl farklılık gösterir.
- Önemli bir farklılık var ise hangi ölçüdedir?
- Girişimciliğin kalkınma ve ekonomik model içindeki etkinliği büyümeyi ve refah hızını nasıl ve hangi ölçüde etkiler?
- Bir ülkeyi girişimci ve yenilikçi yapan unsurlar nelerdir?
- Girişimciliği etkileyen faktörler nelerdir?

Yukarıda sıralanan soru ve yaklaşımı göre GEM işletmeler kadar onların kurucuları girişimcilerin girişimcilik tutum, algı ve yaklaşımlarını küresel olarak analiz ederek ülkeler arası girişimcilik alanındaki farklılıkları ortaya koymaya ve ülkelerin girişimcilik alanında ki örnek veya yeni gelişmelerini duyurmaya yönelik önemli katkılarda bulunmuştur. GEM'in bir diğer uluslararası boyutu ise WEF, BM, Dünya Bankası, OECD gibi önemli küresel kuruluşlar için girişimcilik ile ilgili kapsayıcı ve doğrulanabilir bir kaynak olup adı hem ülkelere hem de küresel kuruluşlara veri ve raporlamalar sunmaktadır. GEM'in en önemli pozitif katkısı alanında uzmanların görüşlerini ve saptamalarını içermesidir (Altıntaş, 2021).

Bu küresel kuruluşlar, GEM'in derlenmiş verilerinden, özel olarak sınanmış yöntemlerinden ve işbirliği konsepti ile yerel uzmanlarla yaptığı görüşmeler ve raporlar ile geliştirilen işbirliğinden önemli ölçüde faydalanmaktadır. GEM; son 20 yıl verilerini, 200,000 binden fazla görüşmeyi, sayısı 100'ü aşan ülkenin ekonomik modellerini ve verilerini, 500'ün üzerinde girişimcilik ile ilgili araştırma uzmanını, 300'ün üzerinde akademik ve araştırma kurumunu ve 200'den fazla hem kurumsal hem özel finans kurumlarını içeren geniş bir bilgi ve network ağına sahiptir. GEM ülke ekonomilerinde iki unsura özellikle eğilmektedir. Girişimci davranış ve tutumları ve ayrıca girişimcilik ekosistemini etkileyen, çevreleyen ulusal şartlar ve yarattığı etkidir. Derlenen bilgiler, bölgesel GEM araştırmacıları tarafından çeşitli tekniklerle yapılan analizlerle girişimcilik durumuna ilişkin derinlemesine bir yaklaşım ile incelenerek önemli ve kaynak bilgiler sağlamaktadır. (<https://www.gemconsortium.org>).

Küresel girişimcilik monitörü yedi unsur ve yedi alt bileşen ile ilişkili yirmi yedi etken ve değişkenden oluşmaktadır.

Tablo 11: Küresel Girişimcilik Monitörü Bileşenler ve Bileşenlere Ait Değişkenler

BİLEŞENLER	BİLEŞENLERE AİT DEĞİŞKENLER
1. GİRİŞİMCİLİK HAKKINDA KİŞİSEL ALGILAR	1.1 Algılanan Fırsatlar
	1.2 Algılanan Yetenekler
	1.3 Başarısızlık Korkusu
	1.4 Girişimcilik Niyetleri
2. ETKİNLİK/FAALİYET ENDEKSİ	2.1 Toplam Erken Dönem Girişimcilik Etkinliği

	2.2 Kurulan İşletme Sahipliği Oranı
	2.3 Girişimci Çalışan Faaliyeti
3. MOTİVASYON ENDEKSİ	3.1 İyileştirme Fırsatı ve Motivasyonu
4. CİNSİYET EŞİTLİĞİ	4.1 Kadın/Erkek Toplam Erken Dönem Girişimcilik Etkinliği
	4.2 Kadın/Erkek Fırsat Oranı
5. GİRİŞİMCİLİK ETKİSİ	5.1 İş Beklentileri
	5.2 İnovasyon/Yenilik
	5.3 Sanayi
6. GİRİŞİMCİLİĞE TOPLUMSAL BAKIŞ	6.1 Girişimcilere Yüksek Seviyede Mevkii
	6.2 İyi Girişimcilik Kariyeri
7. GİRİŞİMSSEL YAPI KOŞULLARI	7.1 Girişimcilik Finansmanı
	7.2 Devlet İlgisi ve Desteği
	7.3 Devlet Vergi ve Bürokrasi Politikası
	7.4 Devlet Girişimcilik Planı
	7.5 Eğitim Yerlerinde Girişimcilik Eğitimi
	7.6 Okul Sonrası Girişimcilik Eğitimi
	7.7 AR-GE Transferi
	7.8 Hukuki ve Ticari Altyapı
	7.9 İç Pazar Hareketliliği
	7.10 Girişi Düzenlemesi veya İç Piyasa Ağırlığı
	7.11 Fiziksel Altyapılar
	7.12 Sosyal ve Kültürel Normlar

Kaynak: (GEM, 2018).

“GEM girişimcilik ile ilgili kişisel algılar, etkinlik/faaliyet endeksi, girişimciliğe toplumsal bakış ve girişimcilik endeksi yüzde değer olarak, girişimsel yapı koşulları, motivasyon endeksi ile cinsiyet eşitliği oransal değişkenleri ise 1 ile 9 puan aralığındaki (1 ve 9 dahil) değerlere göre nicelik değeri almaktadır (Torun, 2019; Bosma ve Kelley, 2019).”

GEM ülkeleri incelerken iki temel unsuru dikkate almaktadır. Girişimci davranış ve tutumları ve ülkedeki eğitim ve teknoloji üretme potansiyeli ile onu destekleyecek kültürel uygunluk, erişilebilir pazarların durumu ve açıklığı gibi (Bayart vd., 2019).

GEM modelinde başlangıç girişimleri ve yüksek potansiyelli girişimleri değerlendirmede ele alma biçiminde bazı farklılıklar ve değişkenler vardır. Büyüme potansiyelli girişimlerin etkilendikleri alanlar, ürettiği performans ve göstergeler ve ayrıca etkilendiği değişkenler ile yerleşik firmaları etkileyen göstergeler ve performans

verileri birbirinden farklıdır. Fiziki, hukuki ve ticari altyapı, istikrar, eğitim, piyasaların etkinlik ve erişilebilirliği, nitelikli insan kaynağı, mali piyasalar, devlet destekleri ulusal şartları meydana getirmektedir. Bu şart ve/veya değişkenler büyüme potansiyelli ve büyük işletmeleri derinden etkileyen şartlardır. Bir girişimin büyümesinden, piyasalarda genişlemesine, devlet desteklerinin organizasyonundan uluslararasılaşmaya kadar etkili ve girişimin devamlılığını, büyümesini, üretkenliğini etkileyecek göstergelerdir.

Girişimciliğe elverişli sayılabilecek tüm altyapı enstrümanları ile girişimcilik şartları da girişimciliğin doğmasını ve seyrini etkilemektedir. Girişimciliği etkileyen değişkenler ve etkenler; girişimcilik politikalarının varlığı ve işlerliğinden kamusal girişimcilik programları, finansal destek, eğitim, ARGE faaliyetleri ve destekleri, piyasa koşulları ve kültürdür. GEM girişimciliğe elverişli ulusal koşullar, girişimcilik ile ilgili şart ve düzenlemeler, toplumsal sosyo-ekonomik koşullarına durumuna ve gelişmişliğine bağlıdır (Karadeniz, 2014). Çalışma kapsamında hem WEF hem GEM verilerinden yararlanılmıştır. Ağırlıklı olarak GEM verilerinin ve raporlarının incelenmesinde diğer küresel raporların GEM'in geniş veri yelpazesinden yararlanması hem de GEM verileri özelinde ülkemiz değerlendirmelerinin ayrıca elde edilmesi etkili olmuştur.

GEI'de özellikle inovasyon ve rekabeti ölçmeye ve girişimcilik odağından farklı alanlarında yer alması nedeniyle GEM modeli girişimcilik ekosisteminin tahlilinde ve değerlendirmelerinde kullanılacak başat programlardan biridir. Örneğin GEI 2018 endeksini üretebilmek için 2015-2016 yıllarını içeren GEM verisini kullanmaktadır (Ács, Szerb, Lloyd, 2018).

4. ANALİZ ve BULGULAR

Araştırmada ilk olarak girişimcilik endeksi kapsamında ülkelerin performans verilerinin değerlerini oluşturan boyutlara bağlı bileşenlerin önem sıralarının incelenmesi için AHP yöntemi uygulanmıştır. Yöntemin uygulanması akabinde uzman değerlendirmeleri ile boyutların önemliliklerine göre sıralanması sağlanmıştır. Isenberg'in modeli ile geliştirilen ve aşağıda Tablo 12'de verilen girişim ekosisteminin unsurlarının bileşenleri yer almaktadır.

Tablo 12: Girişimcilik Ekosistemi Modeli

ERİŞİLEBİLİR PAZARLAR	İNSAN KAPİTAL / İŞGÜCÜ
<ul style="list-style-type: none">• İç Pazar- Müşteri olan Büyük Firmalar• İç Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar• İç Pazar- Müşteri olan Devlet Firmaları• Dış Pazar- Müşteri olan Büyük Firmalar• Dış Pazar- Müşteri olan Orta Ölçekli Firmalar• Dış Pazar- Müşteri olan Devlet Firmalar	<ul style="list-style-type: none">• Yönetimsel Beceri• Teknik Beceri• Girişimci Firma Deneyimi• Dış Kaynak Kullanım Durumu• Geçici İşgücü Temini
YATIRIMLAR VE FİNANSMAN	DESTEK SİSTEMLERİ
<ul style="list-style-type: none">• Arkadaşlar ve Aile• Melek Yatırımcılar• Özel Sermaye• Girişim Sermayesi• Borca Erişim	<ul style="list-style-type: none">• Mentörler / Danışmanlar• Profesyonel Hizmetler (Muhasebe, insan kaynakları ve hukuki, mali, idari destekler)• Kuluçkalar / Hızlandırıcılar• Girişimci Eşler Ağı
DÜZENLEYİCİ ÇERÇEVE VE ALTYAPI	EĞİTİM VE ÖĞRETİM
<ul style="list-style-type: none">• İş Kurmanın Kolaylığı (İş dostu mevzuat/politikalar)• Vergi Teşvikleri• Temel Altyapıya Erişim (örneğin su, elektrik)• Telekomünikasyona / Geniş Bantlara Erişim• Ulaşıma Erişim	<ul style="list-style-type: none">• Üniversite Öncesi Eğitimde Mevcut İş Gücü• Üniversite Eğitimi Alan Mevcut İş Gücü• Girişimciye Özel Eğitim
KATALİZÖRLER	KÜLTÜREL DESTEK
<ul style="list-style-type: none">• Girişimcilik Kültürünü Teşvik Eden Büyük Üniversiteler• "Yeni Şirketler için Fikir Oluşumunda Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler"• "Yeni Şirketler için Mezunların Temin Edilmesi Konusunda Önemli Bir Rol Oynayan Büyük Üniversiteler"	<ul style="list-style-type: none">• Risk ve Başarısızlık Toleransı• Serbest Meslek Tercihleri• Başarı Hikâyeleri / Rol Modelleri• Araştırma Kültürü• Girişimciliğin Olumlu İmajı• İnovasyonun Kutlanması

Kaynak: (Isenberg, 2011; WEF, 2014).

4.1. Küresel Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Önemliliğinin Belirlenmesi

Küresel Girişimcilik Endeksi boyutları her ülkenin baz alacağı ülke ekosistemi için rehber olabilecek, ekosistemin aktörlerini kapsayan ve onları doğrudan ilgilendiren, sosyo-ekonomik yapıyı etkileyen dinamiklere sahiptir. BM, Dünya Ekonomik Forumu, Dünya Kalkınma Bankası, Ekonomik İşbirliği Teşkilatları gibi uluslararası kurum ve kuruluşlara özel veriler sunan, raporlar düzenleyen, ölçümler gerçekleştiren her bir bölgenin uzmanları ile güvenilir bir kaynak olarak kabul edilir. Çalışma kapsamında Küresel Girişimcilik Endeksi'nin baz aldığı ekosistemin boyut/dinamiklerinin önemlilik sıralamaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespit ve yöntem ile ekosistemde öne çıkan, öncelikli değerlendirilmesi gereken konular önemlilik seviyelerine göre öncelikler açısından eşleştirilebilir değerler ortaya koyabilmesi yönü ile önemlidir.

Çalışma kapsamında Dünya Ekonomik Forumu tarafından belirlenen kapsayıcı girişim ekosisteminin unsurlarının yer aldığı aşağıda ki Şekil 7'de ki gibi oluşturulmuştur. Şekil 7'de belirlenen araştırma yöntemi kapsamında dikey sütunda yer alan boyutların (**Erişilebilir Pazarlar, İşgücü, Yatırımlar ve Finansman, Destek Sistemleri Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı**) kendi kendisi ile eşleşen sütunu hariç olmak üzere yatay sütunda birbirleri ile eşleşmeleri sağlanarak her bir unsurun birbirine karşı ne kadar önemli olduğunun tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

WEF'14 KÜRESEL GİRİŞİMCİLİK ENDEKSİ BOYUTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ								
WEF'14 Boyutlar KPIs	Erişilebilir Pazarlar	İşgücü	Yatırımlar ve Finansman	Destek Sistemleri	Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	Eğitim ve Öğretim	Katalizörler	Kültürel Destek
Erişilebilir Pazarlar	1							
İşgücü	X	1						
Yatırımlar ve Finansman	X	X	1					
Destek Sistemleri	X	X	X	1				
Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	X	X	X	X	1			
Eğitim ve Öğretim	X	X	X	X	X	1		
Katalizörler	X	X	X	X	X	X	1	
Kültürel Destek	X	X	X	X	X	X	X	1
Toplam	X	X	X	X	X	X	X	100,000

Şekil 7: Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Değerlendirilmesi Şablonu

Alanında uzmanlar tarafından yapılan ölçümler neticesinde aşağıda Tablo13’ de ki verilere göre, ülkelerin total girişimcilik performanslarını belirleyen, etkileyen unsur veya boyutların önemlilik dereceleri belirlenmiştir. Aşağıda boyutların birbirlerine karşı önemlilik durumları ve oranları verilmektedir. Uzmanların değerlendirmelerine göre gelişmiş bir ülkede ve gelişmiş bir girişimcilik ekosisteminde girişimlerin kolaylıkla yer alabileceği pazarların var olması ve piyasa şartlarının yeni ve büyüme odaklı girişimleri koruyup güçlenmelerine olanak sağlamaları açısından önemli bulunmaktadır. Piyasalara erişim kadar girişimleri ortaya koyan akıl olan ve ülke kalkınmasının ana unsuru ve ayrılmaz bir parçası olan insan kaynakları ikinci sırada önemlilik derecesine sahiptir. Girişimlerin belirli aşamalarda ihtiyaç duydukları özellikle büyüme potansiyelli girişimlerin can damarı sayılan finansal destek ve yatırımlar üçüncü sırada yer almaktadır. Değerlendirmelerde bariz bir şekilde ortaya çıkan görüntü girişimlerin erişilebilir pazarlara ulaşması ve kolaylıkları ön plandadır.

Tablo 13: Girişimcilik Ekosistemi Önemlilik Analizi Değerlendirme Puanları

Boyutlar/Dinamikler	Önem Ağırlıkları (%)
Erişilebilir Pazarlar	32,6
İnsan Kaynakları / İşgücü	17,97
Yatırım ve Finansman	14,6
Destek Sistemleri	11,64
Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı	8,05
Eğitim ve Öğretim	7,94
Katalizörler	4,63
Kültürel Destek	2,56
Toplam	100

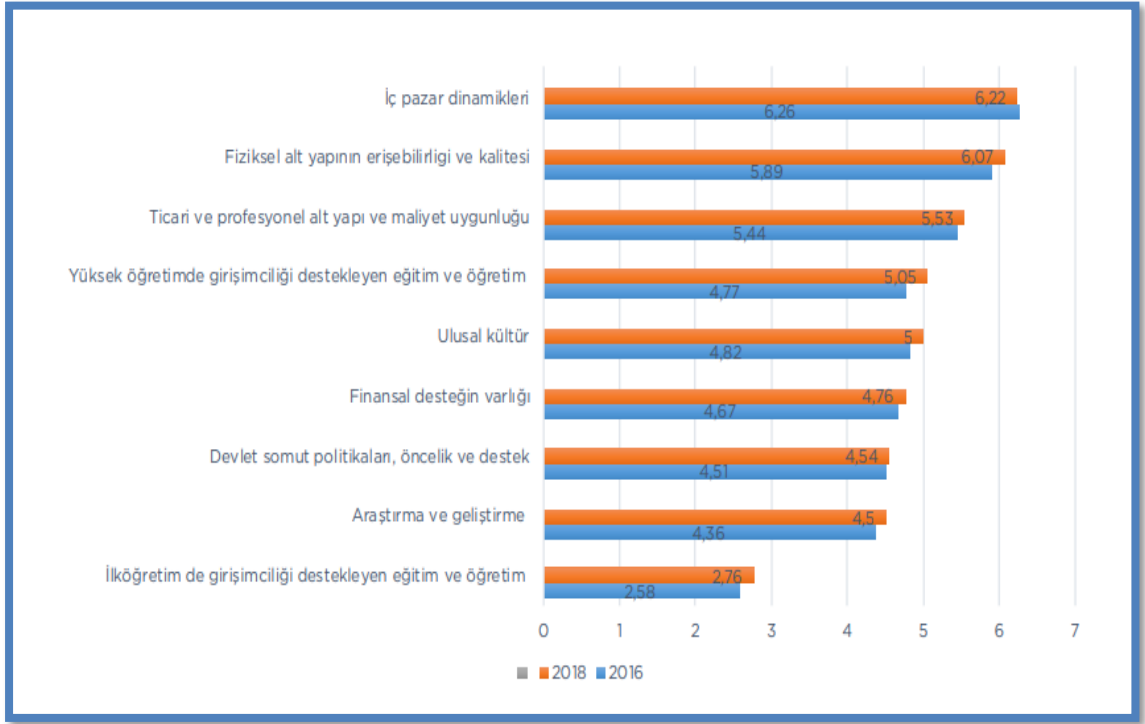
1) **Erişilebilir Pazarlar:** Önemlilik sırasında Erişilebilir Pazarlar boyutunun diğer boyutlara oranla öne çıktığı görülmektedir. Erişilebilir Pazarlar (32,59) değeri ile diğer boyutlardan pozitif şekilde ayrılmıştır. GEM 2018 yılı raporunda yer alan değerlendirmelerde ülkemizin pazar yapısının dinamik, gelişen, büyüyen yapıda olması yönü ile uzmanlar 9 üzerinden 6,22 puan alabilmiştir.

Ülkeler	İç pazar dinamikleri
Polonya	6,71
Rusya	6,40
Türkiye	6,22
İsveç	5,82
Slovenya	5,33
Hollanda	5,31
Hırvatistan	5,13
Almanya	5,07
İtalya	5,01
Birleşik Krallık	4,91
İspanya	4,83
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4,82
Bulgaristan	4,67
Yunanistan	4,49
Avusturya	4,49
İsviçre	4,48
Letonya	4,30
Fransa	4,29
Slovak Cumhuriyeti	4,29
İrlanda	4,24
Lüksemburg	3,89
GEM Ortalaması	5,27
AVRUPA Ortalaması	4,99
Brezilya	5,80
Çin	6,67
ABD	5,49

Şekil 8: GEM 2018- Erişilebilir Pazar Ülke Sıralamaları

Kaynak: (GEM, 2018 Report).

Çalışmamız kapsamında yapılan uzmanların değerlendirmelerinden de görüleceği üzere ülkemiz girişimcilik ekosistemi gelişen ve girişimciliği destekleyen bir yapıya kavuşmaya çalışmaktadır. Bu isteği 2016-2018 GEM raporlarının karşılaştırmalarında da görebilmekteyiz.

Şekil 9: İç Pazar Dinamikleri 2016-2018 Grafikselsel Durum

Kaynak: (GEM, 2018 Report).

Erişilebilir pazarlar salt erişim ve kolaylık açısından değil aynı zamanda yeni kurulan girişimlerin pazara girişleri, tutunmaları, yatırım almaları, büyümeleri yönü ile de önemlidir. Aşağıda Şekil 8’de GEM 2018 endeks verilerinde ülkemizin pazar yapısının diğer ülkelere oranla puanını görebilmekteyiz.

Erişilebilir pazarlar, erken aşama ve yatırım alan girişimlerin büyümesinde kritik roledir. (WEF, 2013). Şekil 10’da bir girişimin büyümesinde yer alan etmenler paylaşılmaktadır. Ülke, bölge, küme sınıfına göre farklılıklar her bir konunun bölgesel dinamiklerine ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

	ABD Silikon Vadisi	ABD Diğer Şehirler	Kuzey Amerika	Avrupa	Aus/NZ	Asya	MEA	Güney / Merkez Amerika ve Meksika	Ortalama Skor
Erişebilir Marketler	44%	59%	53%	59%	74%	65%	68%	57%	60%
İnsan Kapital İşgücü	63%	70%	67%	64%	41%	67%	59%	63%	62%
Yatırım ve Finans	64%	62%	63%	49%	55%	56%	55%	63%	59%
Mentorlar	35%	24%	29%	23%	33%	27%	14%	22%	26%
Düzenleyici Yapı	10%	11%	11%	21%	19%	27%	14%	33%	18%
Eğitim	10%	14%	12%	17%	15%	23%	18%	9%	15%
Katalizör Üniversiteler	17%	9%	13%	9%	7%	5%	5%	0	8%
Kültürel Destek	31%	19%	24%	10%	7%	11%	32%	11%	18%

Şekil 10: Girişimin Büyümesinde Yer Alan Etmenler

Kaynak: (WEF,2013)

2) İnsan Kaynakları/İş Gücü: Beşerî Sermaye kaynaklarının (Üniversite öncesi eğitim alanlar, üniversite eğitimi alanlar vd.) listemizin ikinci sırasında (17,97) puanla yer alarak girişimciliğin ilk aktörlerinden biri olan girişimci, girişimci potansiyeli taşıyan insan faktörünün ön plana çıkması yadsınamaz bir gerçekliktir. İnsan kaynaklarına yönelik birçok raporda ülkemiz nüfus oranı ile ön planda yer alırken GEM 2018 yılında raporda yer alan “Türkiye’de niyetli girişimcilerin oranı %35,54 olup, araştırmaya katılan Avrupa Ülkeleri (%14,2), Brezilya (%26,23), Çin (%17,56) ve Amerika Birleşik Devletleri (%17,28) oranından oldukça yüksektir. Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında birinci sıradadır” görüşleri bizleri destekler niteliktedir (Karadeniz, 2019).

Değerlendirmeye katılan uzmanların kalkınmanın, iktisadi hayatın, girişimciliğin sürdürülebilirliği için yeterli ve donanımlı insan kaynağına dikkat çekmeleri boyutların önemlilik analizinde de kendisini göstermektedir. GEM 2016 ve GEM 2018 raporlarının değerlendirmelerinde yer alan uzman görüşleri ve

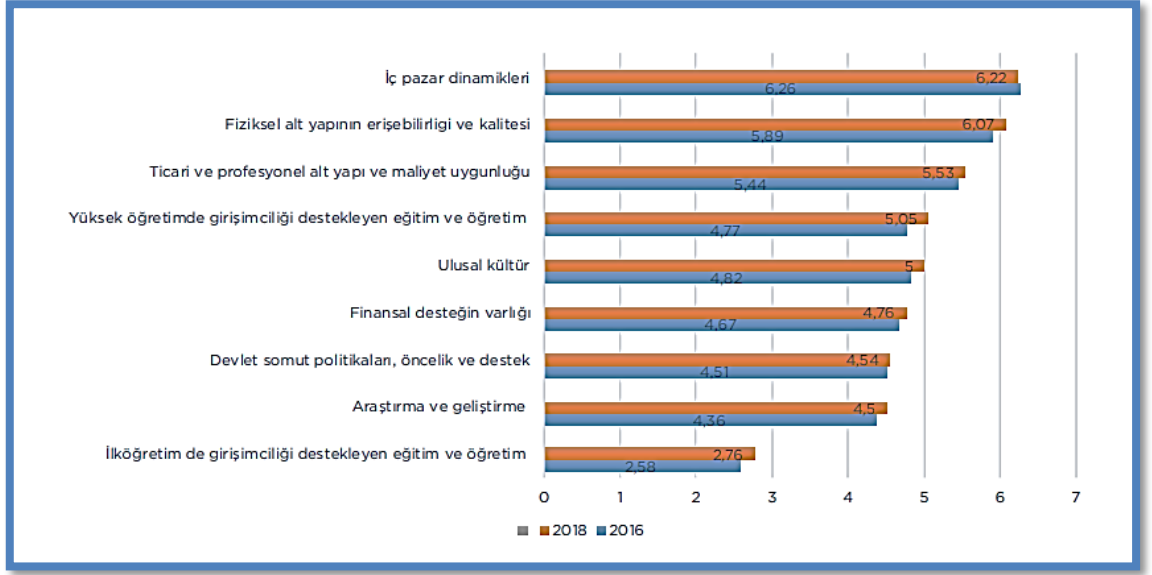
puanlamalarında insan kaynaklarının eğitim ve insan kaynağının geliştirilmesi bakımından geri planda kaldığı; girişimciliğin yükseköğretim öncesi seviyede yeterli destekleyici politika ve çerçevelerin sunulmadığı görüşleri belirtilmiştir. Çalışmamız kapsamında uzmanların insan kaynaklarını merkeze alarak puanlaması ile ikinci sırada yer almasının nedenlerini aşağıda Şekil 11’de görebilmekteyiz.

Ülkeler	18-24	Ülkeler	25-34	Ülkeler	35-44	Ülkeler	45-64	Ülkeler	55-64
Yunanistan	29,14	Rusya	44,38	Polonya	36,75	İsviçre	32,01	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	18,72
Türkiye	24,75	Polonya	44,15	Lüksemburg	31,64	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	30,28	Birleşik Krallık	16,26
İsveç	20,94	Hırvatistan	42,23	İspanya	30,24	İspanya	28,63	Yunanistan	14,60
Hollanda	18,12	Slovenya	41,41	Fransa	28,85	Birleşik Krallık	24,21	Fransa	13,95
Avusturya	17,06	Birleşik Krallık	33,49	İtalya	27,81	Almanya	23,28	İrlanda	13,86
Hırvatistan	15,80	İsviçre	30,57	İrlanda	26,25	Fransa	23,14	İspanya	13,62
Almanya	13,84	Lüksemburg	30,27	Hırvatistan	24,90	İsveç	22,58	İsveç	11,77
Rusya	13,60	Türkiye	30,26	Avusturya	24,83	Avusturya	22,52	Almanya	11,52
İtalya	11,81	İrlanda	30,07	Türkiye	24,25	İtalya	22,35	Hollanda	11,39
İrlanda	9,40	Avusturya	29,28	Almanya	24,02	Lüksemburg	21,48	İsviçre	10,97
Fransa	7,18	Hollanda	28,52	Slovenya	23,59	Hollanda	21,44	Lüksemburg	10,89
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	6,32	İtalya	27,57	İsviçre	22,66	İrlanda	20,41	İtalya	10,45
Birleşik Krallık	5,78	İsveç	27,44	Rusya	22,57	Slovenya	19,67	Slovenya	10,15
Lüksemburg	5,72	Almanya	27,33	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	20,82	Yunanistan	14,79	Polonya	9,07
İspanya	5,35	Yunanistan	27,03	Hollanda	20,53	Türkiye	13,42	Rusya	7,59
Slovenya	5,18	Fransa	26,89	Birleşik Krallık	20,25	Rusya	11,86	Türkiye	7,32
İsviçre	3,79	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	23,87	İsveç	17,27	Hırvatistan	11,79	Avusturya	6,32
Polonya	2,86	İspanya	22,16	Yunanistan	14,44	Polonya	7,16	Hırvatistan	5,27
Avrupa Ortalaması	12,04	Avrupa Ortalaması	31,50	Avrupa Ortalaması	24,54	Avrupa Ortalaması	20,61	Avrupa Ortalaması	11,32
Brezilya	22,21	Brezilya	28,31	Brezilya	25,49	Brezilya	16,24	Brezilya	7,75
Çin	15,68	Çin	24,67	Çin	27,19	Çin	22,31	Çin	10,15
ABD	15,59	ABD	24,60	ABD	26,80	ABD	24,14	ABD	8,87

Şekil 11: İnsan Kaynakları Mevcut Durum ve Yaş Aralıkları

Kaynak: (GEM, 2018 Report).

2016-2018 GEM raporu değerlendirmelerinde oransal ve gelişim hızı olarak son sırada yer alan ilköğretimde girişimciliği destekleyen eğitim ve öğretim ve araştırma-geliştirme klasmanlarının beşerî sermayeye yönelik durum tespiti yapması açısından önemlidir.

Şekil 12: GEM 2016-2018 Kategorilere Göre Gelişim Grafiği

Kaynak: (GEM, 2018 Report).

3) Yatırım ve Finansman: Girişimciler için fikirlerini, projelerini hayata geçirmelerinde kritik bir öneme sahip olan ve 5 faktör ile (Arkadaşlar ve Aile, Melek Yatırımcılar, Özel Sermaye, Girişim Sermayesi, Borca Erişim) ülkemizde destek bulmaya çalışan yönü ile yatırım ve finansman (14,60) değerlendirme oranıyla üçüncü sırada yer almıştır. Bu dinamik özellikle girişimlerin hem başlangıç hem de büyüme ve sonrasını da içeren bir destek rolü edinmektedir.

Aşağıda yer alan istatistiklere göre yatırım ve finansman alanında üst sıralamada yer almasa da ortalama bir değerle geçmiş yıllara oranla gelişme kaydetmiştir. GEM 2016 yılı raporunda 2,6 bir değere sahip olan ülkemiz yapılan düzenlemeler ve ekosistemin gelişmesine bağlı olarak ivme kaydetmiştir.

Ölkeler	Finansal desteğin varlığı
Hollanda	5,85
Polonya	5,24
Bulgaristan	5,24
İrlanda	5,23
Avusturya	4,99
Birleşik Krallık	4,98
Slovenya	4,97
Slovak Cumhuriyeti	4,79
İsveç	4,78
Letonya	4,78
Türkiye	4,76
Almanya	4,75
Fransa	4,68
İtalya	4,62
İsviçre	4,59
İspanya	4,46
Lüksemburg	4,15
Yunanistan	3,99
Hırvatistan	3,97
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	3,77
Rusya	3,30
GEM Ortalaması	4,29
AVRUPA Ortalaması	4,66
Brezilya	4,80
Çin	4,60
ABD	5,95

Şekil 13: Finansal Destek Sıralaması

Kaynak: (GEM, 2018 Report).

4,66 Avrupa ve 4,29 GEM ortalamasına sahip finansal desteğin en yüksek olduğu ülke 5,95 ile pazar yapısının büyüklüğü bakımından dünyada ABD, Avrupa’da ise Hollanda ilk sıralarda yer almıştır. Ülkemiz finans kaynaklarının mevcut durumu, çeşitliliği, hacmi bakımından Avrupa ve GEM ülkeleri ortalamasının üstünde bir değer ile araştırmaya katılan AB ülkeleri arasında 11. sıraya yükselmiştir. Melek yatırımcı akreditasyon düzenlemesi, fonların fonu kaynağının oluşturulması, teknoparkların ve

TTO'ların profesyonelleşmesi, TÜBİTAK destek programlarının istekler ve gelişmeler doğrultusunda güncellenmesi bu alanda yapılan önemli gelişmelerdir. Girişimcileri destekleyen finansal (öz kaynak temini, hisse senedi ve tahvil fonlaması, sübvansiyonlar, melek yatırımcılar, risk sermayesi gibi) kaynakların varlığı ve ulaşılabilirliği girişimcileri ve dolayısıyla kalkınma modelini etkilemektedir.

4) Destek Sistemleri: Girişimcilik ekosisteminin hem düzenleyici hem aktör hem de uygulayıcı olma yönü ile girişimciliğin oluşması, gelişmesi, engellerin kaldırılması, kolaylaştırıcı yönü ile büyük öneme sahiptir. Destek sistemleri kuluçkalar, mentörler, girişim ağlarıyla ekosistemin gelişmesine, girişimcilerin temel hizmetlerden yararlandırılmasına yönelik eylemleriyle uzmanların değerlendirmelerine göre (11,63) bir puan ile dördüncü sırada yer almaktadır.

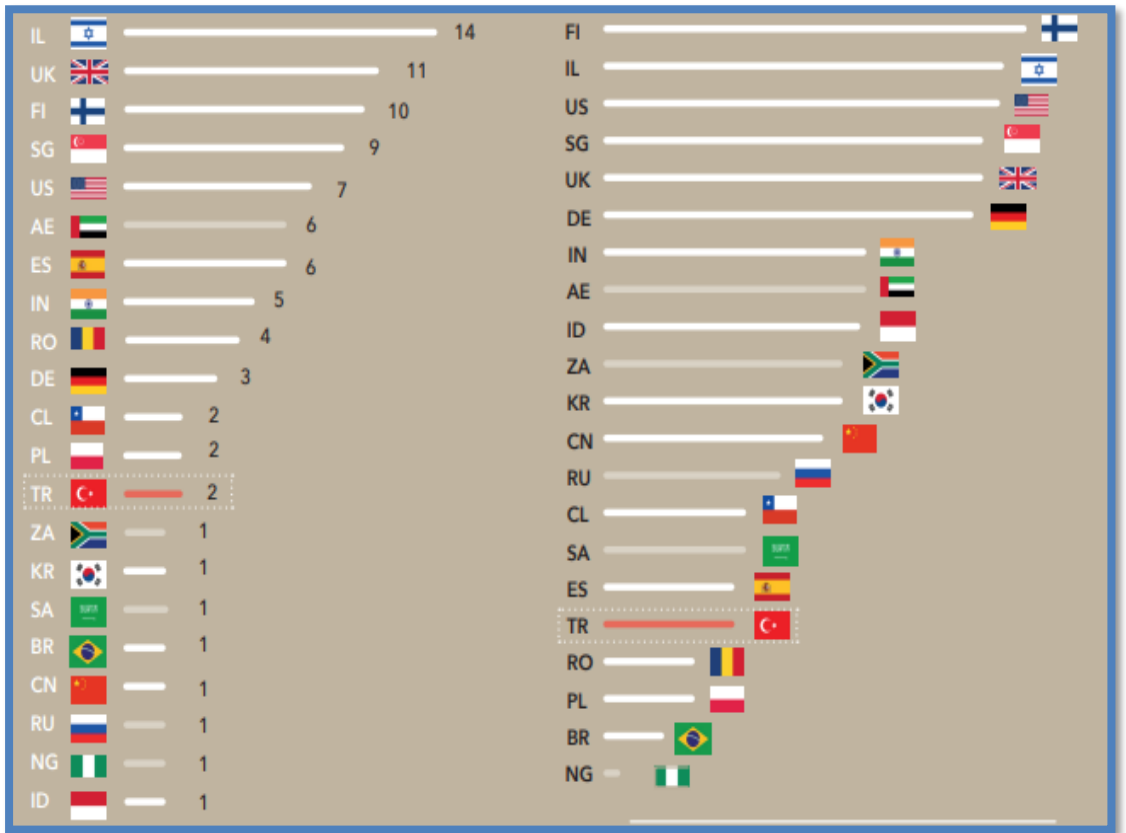
Ülkeler	Devlet somut politikaları, öncelik ve destek
Fransa	5,86
Lüksemburg	5,47
Hollanda	5,38
Polonya	4,88
İrlanda	4,83
İspanya	4,71
Avusturya	4,66
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4,66
İsviçre	4,60
Türkiye	4,54
Slovenya	4,39
Almanya	4,28
Letonya	4,18
İtalya	4,00
İsveç	3,95
Rusya	3,74
Birleşik Krallık	3,39
Yunanistan	3,30
Bulgaristan	3,16
Hırvatistan	2,82
Slovak Cumhuriyeti	2,41
GEM Ortalaması	4,37
AVRUPA Ortalaması	4,25
Brezilya	2,77
Çin	4,79
ABD	4,17

Şekil 14: Destek Sistemleri Sıralaması

Kaynak: (GEM 2018 Report)

Bu alanda kurumsal sorumluluk ve misyonların daha çok Üniversite ve TGB ekseninde şekillendiği görülmektedir. Destek sistemleri arasında bulunan;

- Mentörler / Danışmanlar
- Profesyonel Hizmetler
- Kuluçkalar / Hızlandırıcılar
- Girişimci Eşler Ağı gibi aktörlerin çoğunun yükseköğretim seviyesi ve yükseköğretim merkezli oluşu toplumun tabanına yayılma etkisini göstermediğini görebilmekteyiz.

Şekil 15: OC&C Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu Destek Sistemleri Sıralaması

Kaynak: (OC&C 2018 Report)

Şekil 15’de sol sütunda hızlandırma merkezlerinin yoğunluk oranı ile sağ sütunda üniversite-sanayi işbirliği ile ARGE altyapısı yoğunluğu verilmektedir. OC&C tarafından yayınlanan Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu’nda destek sistemleri arasında önemli bir rolü olan hızlandırıcı ve üniversite-sanayi araştırma işbirliği programlarında ortalamanın altında yer aldığını görmekteyiz (O&OC Strategy Consultants, 2018).

Destek sistemleri ile ilgili ülkemiz son zamanlarda büyük çıkışlar yapmaya çalışmış Teknoparklar ekseninde gerçekleştirilen ve desteklenen girişimcilik altyapısı ve faaliyetleri giderek TTO, TEKMER gibi yapılarla daha yayılcı ve daha kapsayıcı olmasına çalışılmıştır.

Girişimcilik altyapısı ve faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik kurulan bu yapıların üniversite ekseninde yer almaması, girişimcilik destekleri ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla ortaklık ilişkisinin kurulamaması sorununu aynı zamanda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2015-2018 GİSEP Eylem Planı'nda ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın "Sanayi ve Teknoloji Stratejisi" planlarında görebilmekteyiz. Uzmanların çalışmamız kapsamında yaptığı değerlendirmelerde dördüncü sırada yer alan destek sistemleri açısından ülkemizin yeterli görüldüğü düşünülmektedir.

5) Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı: Girişim fikrinin gelişmesi akabinde potansiyelin değerlendirilmesine yönelik temel hizmetlerin sunulacağı fiziki altyapı, girişimcilik ile ilgili hukuki, idari, mali düzenlemeleri ele alması, girişimcilerin iş kurmasını kolaylaştıran düzenlemelerin yapıldığı, teşvik ve muafiyetler ile girişimciliğin daha işler ve kolay hale gelmesini sağlayan bir kapsamı bulunan düzenleyici çerçeve ve altyapı boyutu (8,04) puanı ile beşinci sırada yer almıştır.

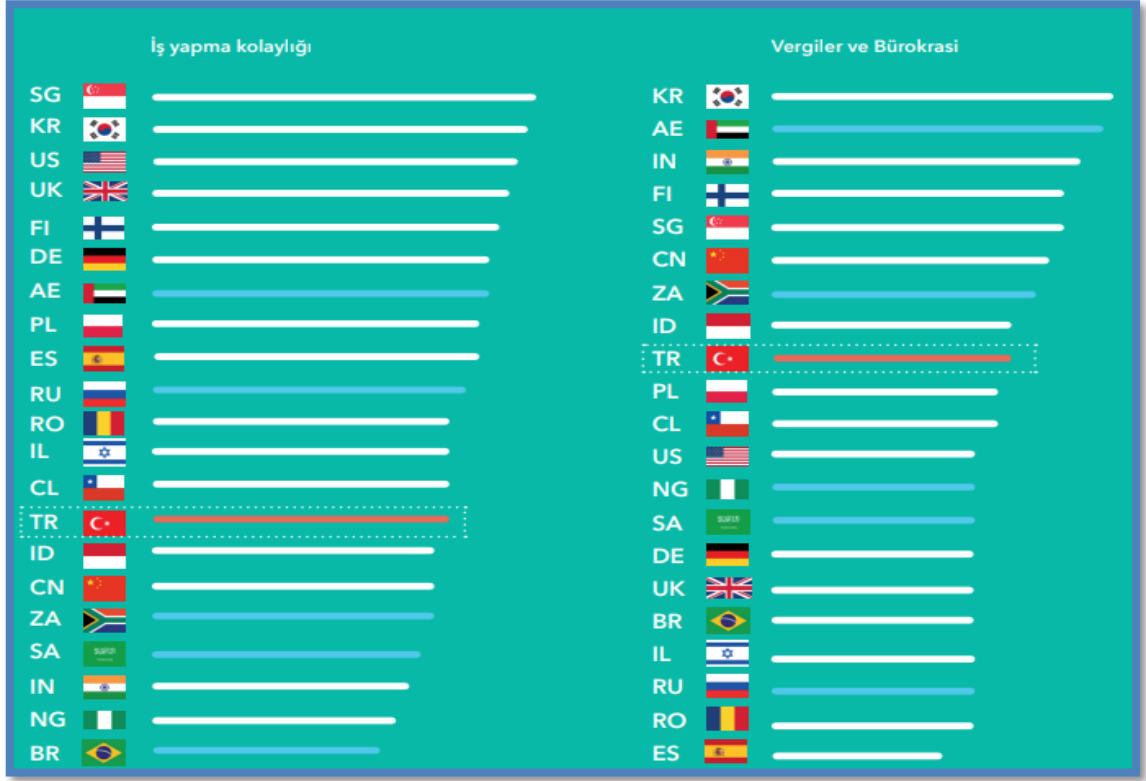
GEM 2018 raporu Türkiye değerlendirmesinde belirtildiği üzere genel altyapı, hukuki ve profesyonel ticari altyapı kapsamında ülkemizde önceki yıllara nazaran yükselişler sağlanmıştır. 2016 yılında düzenleyici çerçeve kapsamında 5,44 gibi bir puana sahipken 2018'de bu puanı 5,53'e yükseltmiştir. (Karadeniz, 2019)

Ülkeler	Devlet somut politikaları, öncelik ve destek
Fransa	5,86
Lüksemburg	5,47
Hollanda	5,38
Polonya	4,88
İrlanda	4,83
İspanya	4,71
Avusturya	4,66
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4,66
İsviçre	4,60
Türkiye	4,54
Slovenya	4,39
Almanya	4,28
Letonya	4,18
İtalya	4,00
İsveç	3,95
Rusya	3,74
Birleşik Krallık	3,39
Yunanistan	3,30
Bulgaristan	3,16
Hırvatistan	2,82
Slovak Cumhuriyeti	2,41
GEM Ortalaması	4,37
AVRUPA Ortalaması	4,25
Brezilya	2,77
Çin	4,79
ABD	4,17

Şekil 16: GEM 2018 Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı Sıralaması

Kaynak: (GEM, 2018 Report)

Düzenleyici çerçeve kapsamında yine bir değerlendirme ölçüğü olarak yer alan OC&C tarafından yayınlanan Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu'nda ülkemiz iş yapma kolaylığı aşağıda Şekil 17'de gösterilmektedir.

Şekil 17: OC&C Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu İş Yapma Kolaylığı Sıralaması

Kaynak: (OC&C 2018 Report)

Gelişim hızı açısından önceki yıllara benzerlik göstermesine rağmen henüz yayınlanmamış raporlarda yer alacak veriler umut verici niteliktedir.

6) Eğitim ve Öğretim Girişimcilik eğitimi, girişimciliğin teşvik edilmesi, özendirilmesi, farkındalığı ve gelişmesinde önemli temel araçlardan biridir. GEM eğitimin girişimcilik üzerindeki etkisini değerlendirirken, üniversite öncesi ve sonrası diye iki bölüme ayırmıştır. Bundan dolayı girişimcilik eğitimi, okul öncesi olarak ikiye ayırır (Karadeniz, 2019). Yapılan analiz neticesinde eğitim %7,94 bir değerlemeye sahip olarak dördüncü sırada yer almıştır. Uzman değerlendirmelerinde eğitim rolü açısından ülkemizin yeterli ve gelişmeye açık bir alanda görüldüğü üzeredir.

Salt GEM raporlarında değil çeşitli ekosistem değerlendirmelerinde ve hatta ilgili Bakanlığın GİSEP adlı eylem planlarında da görüldüğü üzere ilköğretim ve ortaöğretim aşamalarında yenilikçilik ve girişimcilik bağlamında aktif bir rolün ve sistemin eksikliğinden bahsedilmektedir. Bu yönde en önemli görüş yine bir GEM raporu 2018 değerlendirmesinde de kendisine yer bularak uzmanlar tarafından

ekosistemin en zayıf ve geliştirilmesi gereken yönü olarak belirtilmektedir. Genel bir değerlendirme olarak uzmanların görüşü birçok ülkede ilköğretim ve ortaöğretim aşamalarında sunulan eğitim ve öğrenme programlarının yenilikçilik ve girişimcilik potansiyeline katkı sağlama noktasında yetersiz olduğunu ve eksikliklerin olduğunu düşünmektedirler. 2016 yılına göre 2018 yılından itibaren ülkemizde eğitim yönünün geliştiğini ve bu gelişmenin özellikle yükseköğretimde girişimcilik farkındalığı oluşturma çabaları ve kuluçkaların yaygınlaşmasına bağlı olduğunu belirtmektedirler. Ancak aynı gelişim yönünün yükseköğretim öncesinde olmadığını ülkemizin 2,76 puan ile Avrupa ve GEM ortalaması altında kaldığını görebilmekteyiz.

Ülkeler	İlköğretim de Girişimciliği destekleyen eğitim ve öğretim	Ülkeler	Yüksek öğretimde Girişimciliği destekleyen eğitim ve öğretim
Hollanda	5,40	Hollanda	6,18
Letonya	4,13	Lüksemburg	5,65
Lüksemburg	4,04	Fransa	5,64
İsveç	3,93	Güney Kıbrıs Rum Kesimi	5,30
İrlanda	3,76	İspanya	5,28
İspanya	3,51	İsviçre	5,26
İsviçre	3,40	Avusturya	5,23
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	3,25	Türkiye	5,05
Slovenya	3,12	İrlanda	5,00
Almanya	3,03	Rusya	4,77
Birleşik Krallık	2,95	Slovenya	4,77
Rusya	2,89	Letonya	4,76
Fransa	2,88	İsveç	4,57
Bulgaristan	2,83	Almanya	4,55
Yunanistan	2,76	İtalya	4,46
Türkiye	2,76	Birleşik Krallık	4,35
Polonya	2,73	Bulgaristan	4,05
Slovak Cumhuriyeti	2,68	Polonya	4,03
İtalya	2,65	Yunanistan	3,99
Avusturya	2,62	Slovak Cumhuriyeti	3,90
Hırvatistan	2,45	Hırvatistan	3,71
GEM Ortalaması	3,14	GEM Ortalaması	4,79
AVRUPA Ortalaması	3,23	AVRUPA Ortalaması	4,79
Brezilya	2,22	Brezilya	4,07
Çin	3,38	Çin	5,27
ABD	4,33	ABD	5,49

Şekil 18: GEM 2018 Girişimciliği Destekleyen Eğitim Modülü Ülke Sıralaması

Kaynak: (GEM 2018 Report).

7) **Katalizör Üniversiteler** GEM üniversiteleri hem bilgi sağlayıcı hem bilgi çoğaltıcı ve aynı zamanda teknoloji transferi sağlayan kilit bir rolde değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeler ışığında bilimsel ve teknik bilgi birikimini sağlaması yönü ve bilgi, deneyim ve kilit rolün etkisiyle bilgi ve teknolojiye ticarileştirme, lisanslama kaynakları başta olmak üzere kazanç sağlayıcı değer ortaya koyan fırsatlar yaratmasını kapsayan bir etkinliği ölçmeye çalışmaktadır. Uzmanların değerlendirmelerine göre 4,63 puanlık bir değerlendirme ile yedinci sırada yer alan bir faktördür. GEM 2018 raporunda da görüleceği üzere ülkemizde Ar-Ge harcamalarının payının artmasına paralel olarak üniversite ve sanayi işbirliğini etkinleştirmeye ve çıktısı odaklı bir altyapı kurmaya çalışmasının da etkisi vardır. Bunun bir yansıması olarak ülkemiz bilgi üreten, yaygınlaştıran ve transfer eden yapısı ile çeşitli AB ülkelerinin ortalamasının üzerine çıkmıştır.

Ülkeler	Araştırma ve geliştirme
İsviçre	5,42
Hollanda	5,30
Lüksemburg	5,16
Fransa	4,79
İspanya	4,63
İrlanda	4,60
Almanya	4,57
Türkiye	4,50
Avusturya	4,47
Slovenya	4,29
Birleşik Krallık	4,18
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4,17
İsveç	4,14
İtalya	4,05
Letonya	3,98
Yunanistan	3,94
Polonya	3,77
Bulgaristan	3,35
Slovak Cumhuriyeti	3,28
Hırvatistan	2,97
Rusya	2,69
GEM Ortalaması	3,95
AVRUPA Ortalaması	4,20
Brezilya	3,40
Çin	4,04
ABD	4,39

Şekil 19: AB Ülkeleri ve Türkiye ARGE Harcamaları Sıralaması

Kaynak: (GEM 2018 Report)

Geçmiş raporlar ve değerlendirmeler incelendiğinde 2006 yılında erken aşama girişimcilerin %1.32'si yenilikçi teknolojilere erişim sağlayıp kullanırlarken bu oran 2016 yılında %9,44'e yükselmiştir. 2016 ortalaması 2,63 olan ülkemizin araştırma, geliştirme ve bilginin, teknolojinin yayılımı bağlamında elde ettiği büyüme 2018 yılında 4,50 ortalama ile yakaladığı dinamizmi ortaya koymaktadır. Bu dinamizmde kuşkusuz ARGE-tasarım merkezlerinin varlığı, çeşitli devlet teşvikleri ve düzenlemeler, üniversitelerin ve teknoloji geliştirme bölgelerinin aktif katılımları etkili olmaktadır.

8) Kültür Doğrudan girişimcilik ile ilişkilendirilmiş olan yenilikçilik ve girişimcilik kültürü toplumun girişimciliği kabul ve destek yönünü ortaya koymaktadır. Bir bölgede bir iş fikrinden yola çıkarak girişimcilik süreçlerinin takibi ile iş kurmanın ne kadar kolay ve yaygın olabildiği ve ayrıca girişimciliğin bir tercih sebebi olarak kariyer seçiminde hatırı sayılır bir yer alması o ülkenin, o bölgenin başarılı girişimcilerin değerlendirme derecesi ile ölçülebilmektedir (Pilková, A., Holienka, M., Munk, M., 2013).

Yapılan analiz çalışmaları neticesinde uzmanların kültürü oluşturan parametrelere verdiği değerlerin ortalaması 2,56 puan ile son sırada yer alırken; 2018 yılında GEM ortalaması 5 iken bu oran 2016 yılında 4,82 olarak yer almıştır. Ülkemizin girişimciliği ve yenilikçiliği destekleyen bir kültür yapısı olduğunu düşünen uzmanlar önemlilik sıralamasında kültüre öncelik vermemişlerdir.

Ülkeler	Ulusal kültür
Hollanda	6,17
İrlanda	5,35
İspanya	5,07
Türkiye	5,00
İsveç	4,89
Polonya	4,84
Lüksemburg	4,84
Birleşik Krallık	4,82
Letonya	4,74
Fransa	4,71
Rusya	4,67
İsviçre	4,58
Almanya	4,45
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	4,33
Yunanistan	4,19
Avusturya	3,88
Slovenya	3,72
İtalya	3,50
Bulgaristan	3,49
Slovak Cumhuriyeti	2,85
Hırvatistan	2,74
GEM Ortalaması	4,84

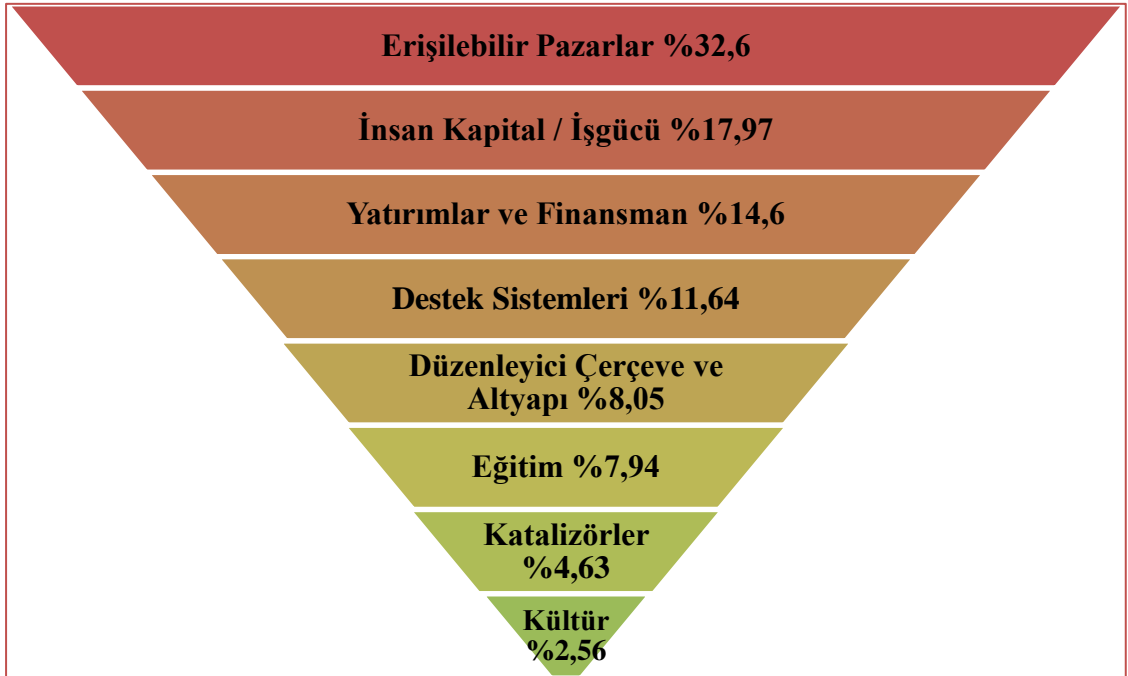
Şekil 20: AB Ülkeleri ve Türkiye Girişimciliğe Kültür Desteği Ortalamaları

Kaynak: (GEM 2018 Report)

Girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün bir bölgede oluşması ve yaygınlaşması ve bunun hem toplum hem kurum ve kuruluşlar bağlamında etkin bir farkındalık ve aktif bir işbirliği geliştirilmesi şeklinde değişimi kolay ve hızlı olmamaktadır. Ülkemizin son yıllarda yaptığı çalışmalar neticesinde değerlendirmelere göre, özellikle girişimcilik alanında çaba ve başarının desteklendiği belirtilmektedir. Uluslararası karşılaştırmada, ulusal kültürün girişimciliği desteklemesi bakımından uzmanların verdiği puan 5 olup, GEM ortalamasından (4,84) ve Avrupa ortalamasından (4,42)

daha yüksektir (Karadeniz, 2019). 2019 yılında yayınlanan rapora göre 54 ülke arasında 24. sırada yer alan bir gelişim görülmektedir. Girişim niyetleri ölçeğinde 48 ülke arasında 14, başarısızlık ve risk dezavantajı bağlamında 49 ülke arasında 42. sırada yer almaktadır. Kariyer tercihi olarak seçilmesi bakımından 47 ülke arasında 5. sırada, girişimcilerin statüsü bakımından kıyaslandığında 47 ülke arasında 35. sırada yer almaktadır (Alper, 2020).

Aşağıda şekil 21’de girişimcilik ekosistemi dinamiklerinin önemlilik sıralaması hem ısı haritası hem de hiyerarşik piramit düzeninde verilmektedir.

Şekil 21: Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri Önemlilik Puan ve Sıralamaları

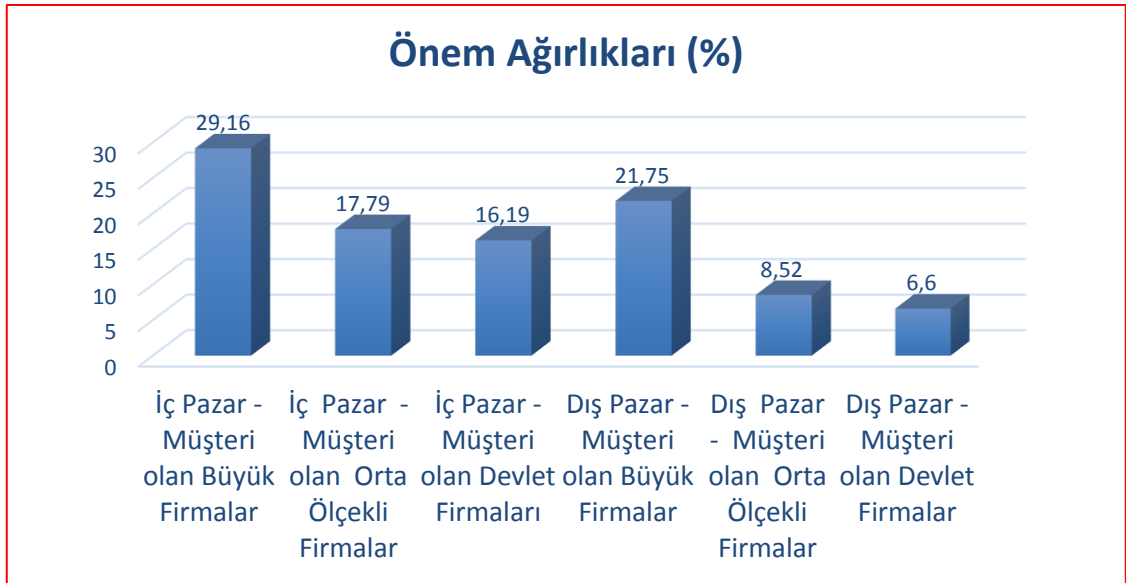
Bu değerlendirmelere bakıldığında ekosistem dinamiklerinin öncelik alanı olarak hacim ve sirkülasyon açısından erişilebilir pazarlar ön planda yer alırken, girişimi ortaya koyan insan kaynağı ikinci, girişimcilere ve girişimlere finansal destek sunan yatırımcılar üçüncü sırada ve bu üç dinamiği çevreleyen ve onlarla etkin bir bağa sahip destek sistemleri ise dördüncü sırada yer almaktadır. Düzenleyici çerçeve ve altyapı (%8) ile eğitimin (%7,94) birbirine yaklaşık değerler elde edilerek sıralandığı görülmektedir. Girişimcilerin yetiştiği, teknoloji geliştirme bölgeleri ile çeşitli destek varlıklarının özellikle yer aldığı katalizör üniversiteler %4'lük bir değerlendirmeye

sahipken kültür tüm dinamikler açısından yüzde 2,5'lik bir değerlendirme ile en sonda yer aldığı bir önemlilik sıralaması oluşmuştur. GEM Türkiye Ekosistemi değerlendirmelerinde yer alan ve çeşitli dinamikler açısından puanlandığı rapor ile analizimizde ki değerlerin örtüşmesi doğru bir tespitlerin yapılması adına önemlidir.

4.2. Küresel Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Alt Bileşenlerinin Önemliliğinin Belirlenmesi

Ülkelerin gelişimi, kalkınma ve sosyo-ekonomik hayatın sürdürülebilir bir modele sahip olmaları girişimcilik ekosisteminin dinamiklerine, işlerliğine, aktörlerinin işbirliği ve gücüne bağlıdır. Küresel girişimcilik endeksi boyutlarını etkileyen bileşenleri uzmanların görüşleri ve ülkelerin girişimcilik ekosistemlerinde mevcut durumları göz önüne alınarak belirlenmeye çalışılmış ve GEM tarafından boyutlar altında her bir boyutun etki faktörü olarak yer almıştır.

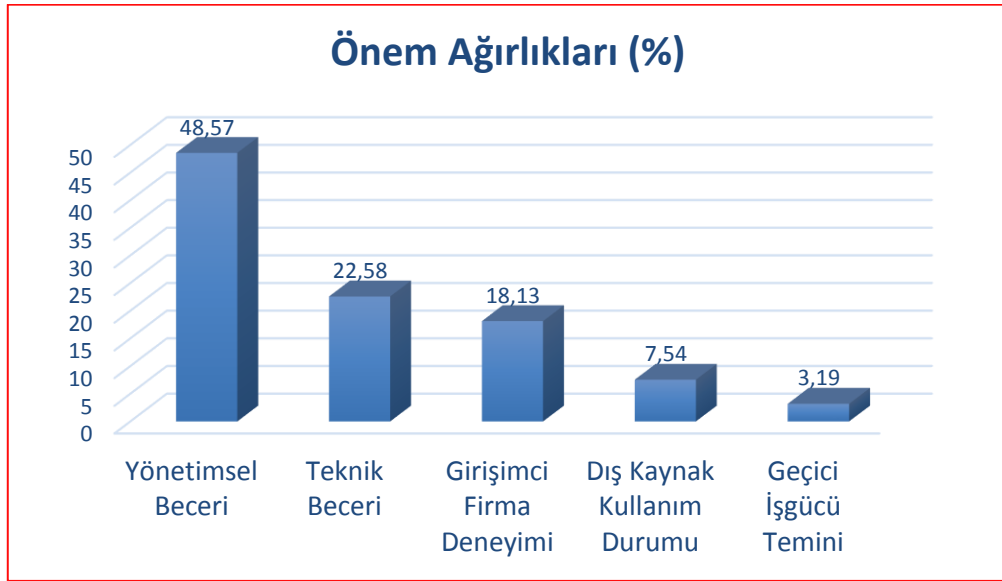
1) **Erişilebilir Pazarlar:** Girişimcilik ekosistemi dinamikleri arasında en yüksek değerlendirme puanı ile önemlilik derecesine sahip erişilebilir pazarları oluşturan alt bileşenlerin kendi içinde önemlilik dağılımları yukarıda şekilde gösterilmektedir. Erişilebilir pazarlar içinde özellikle ilk açılım noktası ulusal açık Pazar yani iç Pazarda müşterisi olacak büyük firmaların olması kurumsal yatırım açısından da değerli görülmektedir. Bu önemlilik belirlemelerine ilişkin analiz aşağıda Şekil 22'de verilmektedir.

Şekil 22: Girişimcilik Ekosistemi Erişilebilir Pazarlar Altbileşenleri Önemlilik Sıralaması

Bu noktada dikkat çekici husus ülkemizde gelişmekte olan girişimcilik ekosistemi artık geleneksel girişim modellerinden farklı olarak yenilikçi ve teknoloji tabanlı yönlü olmaları sebebiyle kurumsal ve büyük yatırım alabilecekleri, büyük firmalara, büyük pazarlara hizmet ve ürün sunabilecekleri bir görünüm elde etmişlerdir. GEM 2018 Türkiye Raporu'nda da görüleceği üzere ülkemiz erişilebilir pazarlarının gelişen, büyüyen bir yapıda olması ile Avrupa Ekosistemi içerisinde 9 üzerinden 6,22 puan olarak ilk beş ülke arasında yer almaktadır. Pazar yapısı ve pazarın dinamikliği ile ülkemiz; Avrupa ve ABD ortalamasının üstünde yer alarak kaydettiği gelişmeyi ortaya koymuştur.

2) **İnsan Kaynakları / İş Gücü:** İnsan kaynağı girişimi ortaya çıkaran, sürdürülebilirliğini, teknoloji ve rekabet üretme potansiyelini ortaya koyan bir dinamik olma yapısıyla hem girişimcinin yaratacağı istihdam ve kalkınma açısından hem de ülkenin veya bölgenin nitelikli beşerî sermaye kaynaklarına sahip olması açısından önemlidir. Bu önemi Şekil 23'de yapılan değerlendirmede de görebilmekteyiz.

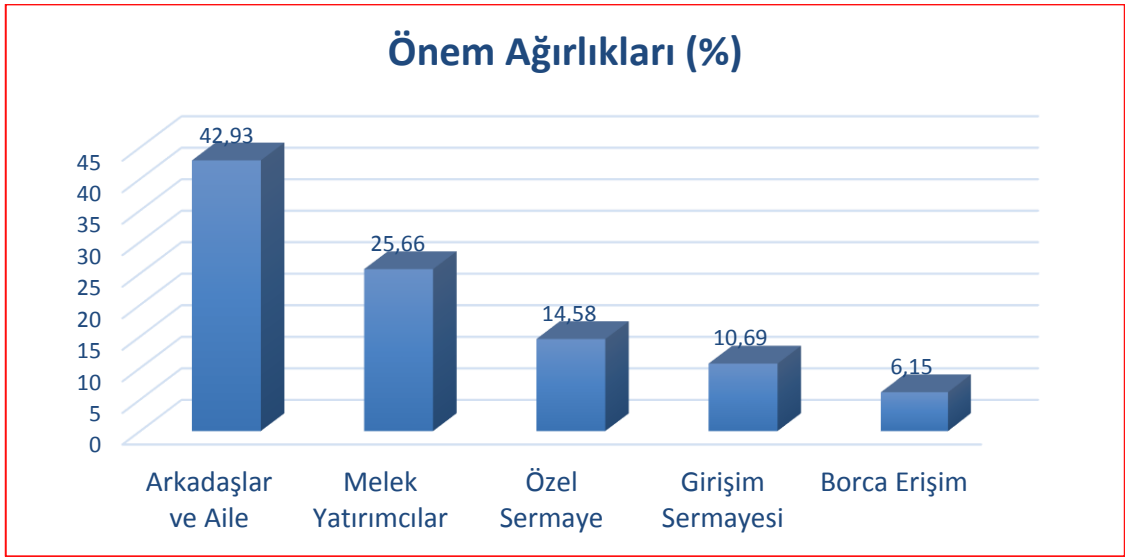

Şekil 23: Girişimcilik Ekosistemi İnsan Kaynakları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Değerlendirme sonucu oluşan dağılıma göre yönetimsel beceriler bir girişim için önemli görülürken aynı zamanda nitelikli insan kaynağının da hayatın her alanında yönetimsel becerilere sahip olması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Teknik beceri yönetimsel beceri akabinde bir diğer önemliliğe sahip etken olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Geçmiş girişim deneyimleri, geçmiş iş tecrübeleri de insan kaynakları açısından önemli bulunan bir etken olarak değerlendirilmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında teknik beceri ile donatılmış, çeşitli iş veya girişim deneyimlerine sahip yönetsel becerileri yüksek bir nitelikli insan kaynağı görünümü ortaya çıkmıştır.

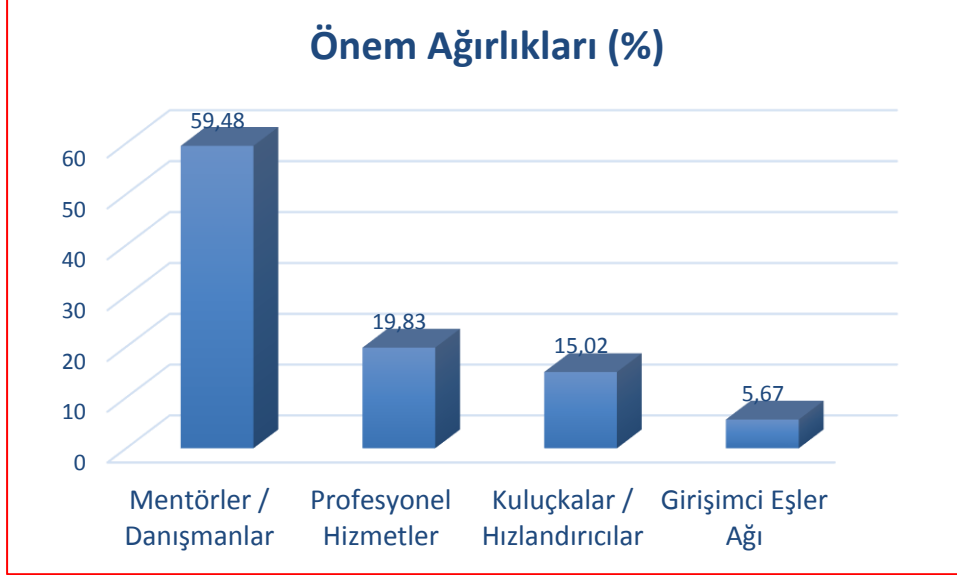
3) Yatırımlar ve Finansman: Yatırım ve finansman hem girişimin ilk ortaya koyulma evresinden hatta girişimin hayata geçmesi öncesinde teknik, sosyal ve ekonomik hazırlık evrelerinden itibaren büyük bir öneme sahip dinamik olarak yer almaktadır. Değerlendirmelere göre Şekil 24'de de yer aldığı şekliyle girişimin ilk hazırlık evresi ve ilk adımlarında arkadaşlar ve aile olarak adlandırılan yatırım ve finansman unsurunun alt bileşeni büyük bir önemlilik derecesine sahiptir. Bu değerlendirmeye bakıldığında hem ülkemizin girişimciliğe kültürel bakışı ve destek görmesini hem de girişimcilik destekleri arasında yakın çevrenin sahip olduğu önem ortaya koyulmuştur.

Şekil 24: Girişimcilik Ekosistemi İnsan Kaynakları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Başlangıç aşaması akabinde girişimlerin en önemli ve profesyonel finans kaynakları arasında yer alan melek yatırımcılar ikinci sırada değerlendirmede yer almaktadır. Bu noktada profesyonel destek mekanizmalarından önce girişimcilerin yakın çevre ve öz sermaye çerçevesinde başlangıç fonu elde etmeye çalıştıkları ve akabinde destek mekanizmalarının yapısı ve girişim programlarının aşamaları da göz önünde alınarak melek yatırımcılar gibi profesyonel mekanizmalar ile girişim finansmanı elde etmeye çalıştıkları görülmektedir.

4) **Destek Sistemleri:** Girişimcilik ekosistemi dinamikleri arasında sıralama ve öncelik bakımından dördüncü sırada yer alan ve girişimlerin hayata geçmeleri, finansmana erişimleri dâhil olmak üzere birçok alanda onlara destek sunmaya çalışan destek mekanizmalarının alt bileşenlerinin önemlilik analizi Şekil 25’de sunulmaktadır.

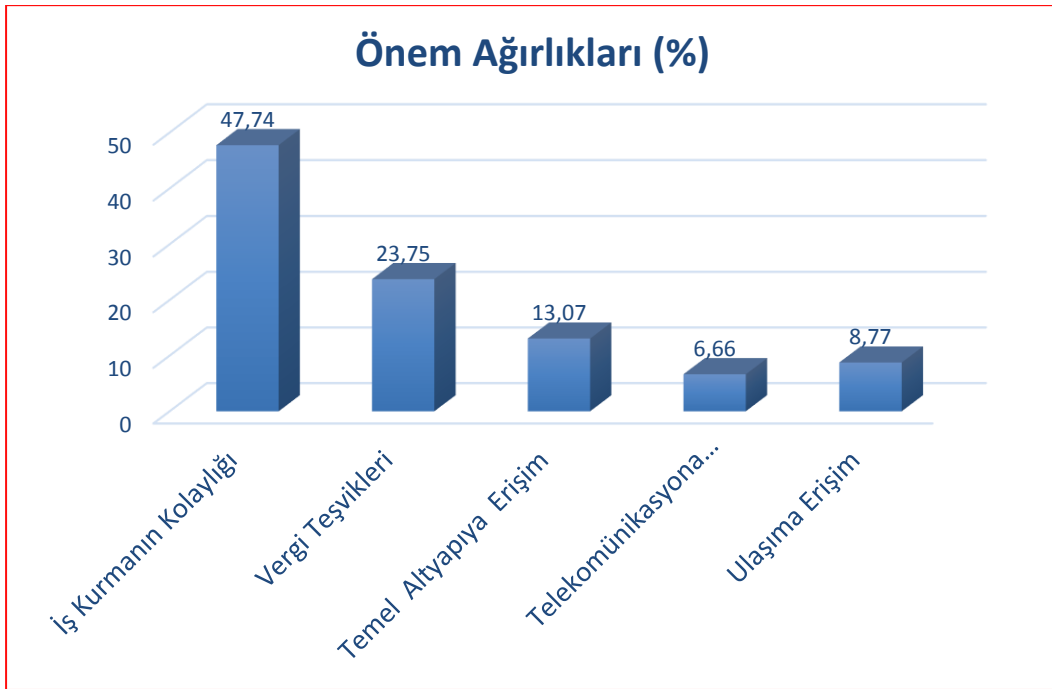

Şekil 25: Girişimcilik Ekosistemi Destek Mekanizmaları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Yapılan değerlendirmelere göre mentörlük ve danışmanlık faaliyetlerinin en önemli bir alt bileşen olarak yer aldığı görülmektedir. Ülkemizde son yıllarda girişimcilik merkezleri, teknoloji geliştirme bölgeleri ve çeşitli destek ve altyapı mekanizmalarının yaygınlaşması ile girişimcilerin en önemli ihtiyaç alanlarından biri olarak mentörlük ve danışmanlık hizmetlerinin önemi ağırlık kazanmıştır. Girişim faaliyetlerinin doğmasından, girişimcilik fikrinin geliştirilmesi, doğrulanması, yatırım almasından EXİT aşamasında kadar birçok aşamada onlara yol gösteren, teknik, akademik danışmanlık dâhil birçok konuda yardımcı olan mentörlük ve danışmanlık hizmetleri önemli bulunmaktadır. Girişimcilerin ihtiyacı olduğu muhasebe, vergi uygulamaları gibi çeşitli hizmetleri sağlayan profesyonel hizmetler ikinci sırada yer alırken altyapı olarak yaygınlaşan ve buldukları bölgede ihtiyaçlara cevap vermeye çalışan hızlandırıcı ve kuluçkalar üçüncü sırada yer almıştır. Girişimci dostu ağlar hızlandırıcı ve kuluçkaların sunmaya çalıştıkları bir hizmet türü olarak son sırada yer almaktadır. Ülkemiz girişimciliğe elverişli fiziki ve teknik altyapı bakımından 9 üzerinden 6,07 puanla Avrupa Bölgesinde ilk onda yer almaktadır. Girişimciliği

destekleyen devlet politika ve stratejileri bakımından 4,54 puan ile ülkemiz ABD, Avrupa ve GEM ortalamasının üstündedir. Fiziksel altyapı değerlendirildiğinde ise 6,07 puan ile ABD, Avrupa ve GEM ortalamasının altında olması olumsuz olarak değerlendirilse de girişimcilik altyapısının giderek yükseköğretim öncesi gruplarda ve üniversite-sanayi işbirliği ekseninde genişleme ve gelişmesi umut vericidir. Ticari, hukuki ve profesyonel altyapı kapsamında 5,53 puan ile GEM, Avrupa, Çin ortalamalarının üstünde yer almıştır.

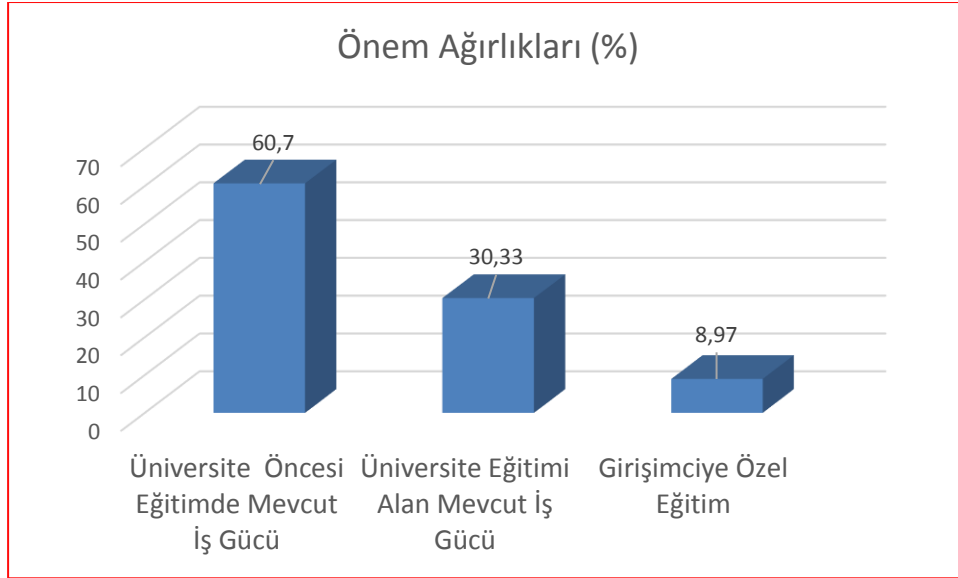
5) Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı: Girişimcilik ile ilgili hukuki, idari, mali düzenlemeleri içeren, iş kurmanın kolaylaştırılmasından teşvik ve muafiyetlere kadar geniş bir alanda girişimciliğin daha işler ve kolay hale gelmesini sağlayan düzenleyici çerçeve ve altyapı boyutunu meydana getiren alt bileşenlerin değerlendirme aralıkları Şekil 26’da verilmektedir.

Şekil 26: Girişimcilik Ekosistemi Düzenleyici Çerçeve ve Temel Altyapı Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Bu alt bileşen kapsamında iş kurma kolaylığı çok önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada hem küresel girişimcilik raporu hem de küresel inovasyon ve girişimcilik raporlarında da belirtildiği üzere ülkelerin girişimciliği destekleme, iş kurmayı kolaylaştırma, iş kapanma ve iş süreçleri ile ilgili konular ağırlık kazanmıştır.

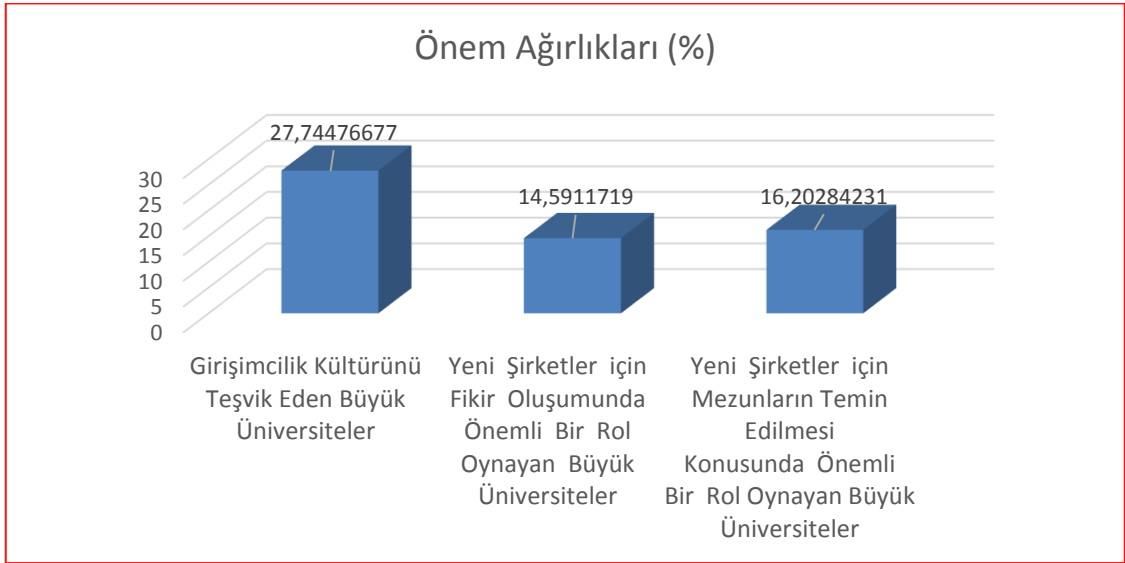
6) **Eğitim:** Girişimcilik ile ilgili farkındalığın sağlanması, girişimcilik ve yenilikçilik süreçlerine dair çeşitli eğitim ve öğretim faaliyetlerini içeren girişimcilik ekosistemi dinamiğinin alt bileşenlerine dair önemlilik analizi aşağıda Şekil 27’de verilmektedir. Ekosistem değerlendirmelerinde büyük bir öneme sahip ve ülkemizde özellikle yükseköğretim seviyesinde yoğunlaşması sebebiyle Avrupa ortalamasının altında kalmaktadır. Yükseköğretim aşamasında 5,05 puan ile ilk on arasında yer alan ülkemiz GEM ve Avrupa ortalamasının üzerinde ancak 5,49 puana sahip ABD’nin gerisinde kalmıştır. İlköğretim girişimciliği ve yenilikçiliği destekleyen eğitim açısından 2,76 puan ile birçok ABD, Avrupa ve GEM ortalamalarının altında yer almıştır.

Şekil 27: Girişimcilik Ekosistemi Eğitim Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Ülkemizde ki STEM eğitiminin yaygınlığı ve kalitesi başta olmak üzere, problem çözme ve araştırma becerilerinin gelişimi açısından yapısal reformlara ihtiyaç duyulmaktadır. Örnek vermek gerekirse OECD 2015 PISA puanlarında ülkemiz 72 ülke arasından 52’inci sırada yer almıştır. 38 OECD ülkesi arasında ise 35’inci sırada olması eğitim ile ilgili yükseköğretim öncesini kapsayan çerçeve programların aciliyetini bize göstermektedir. Çalışma kapsamında yer verilen GEM ve diğer raporların değerlendirmelerinde de belirtildiği üzere eğitimin yükseköğretim öncesi öğretim kurumlarında ve yaş gruplarında yaygınlaşması gerekliliği görülmektedir.

7) Katalizör Üniversiteler: Bir ülkenin hem eğitim hem de nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi açısından büyük öneme sahip ve bunların yoğunlaştığı alan olarak yer alan büyük üniversiteler ekosistem açısından önemli kabul edilerek bir unsur ve/veya dinamik olarak yer almıştır. Bu yansımanın bir parçası olarak özellikle girişimcilik faaliyetlerinin, eğitim ve destek hizmetlerinin yoğunlaştığı bir alan katalizör üniversitelere ait alt bileşen önemlilik analizi aşağıda Şekil 28’de sunulmaktadır.

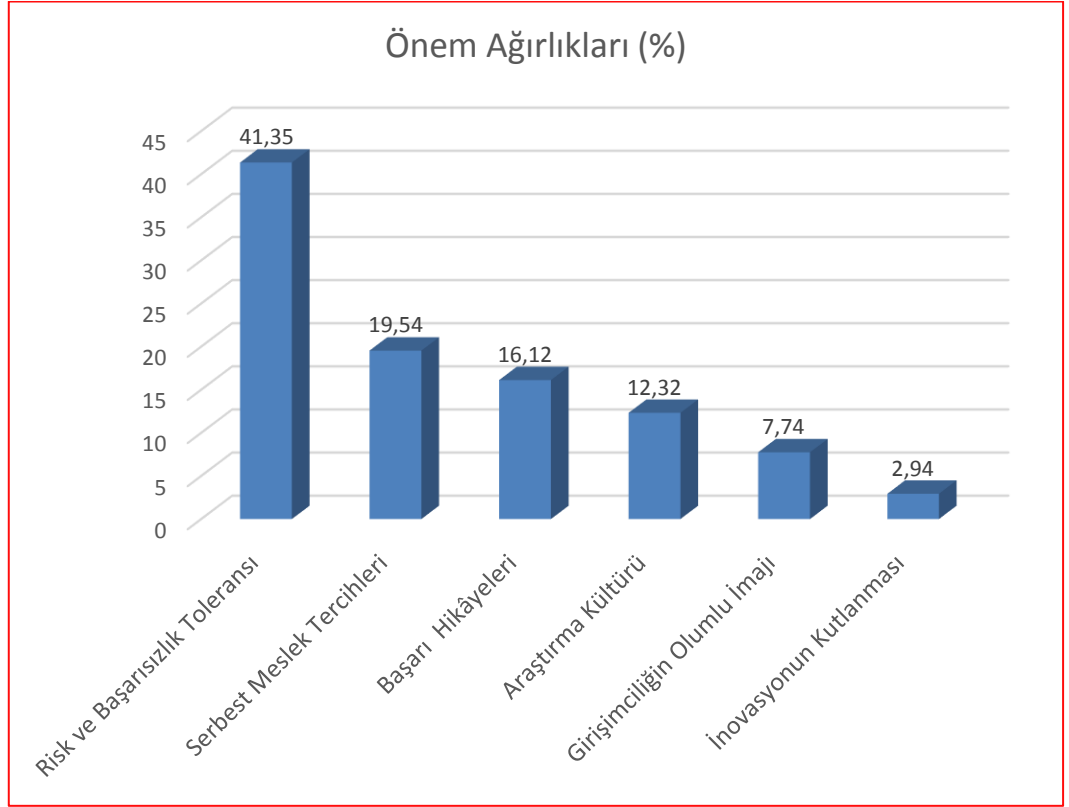

Şekil 28: Girişimcilik Ekosistemi Katalizör (Büyük) Üniversiteler Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

Yapılan değerlendirmelere göre Üniversiteler arasında kapsam açısından girişimcilik ve dolayısıyla yenilikçilik kültürünü teşvik eden üniversiteler diğerlerine nazaran daha bir önemli görülmektedir. Ayrıca bu üniversitelerin bir misyonu olarak yeni şirketler kurulmasını destekleyen yönü ikinci sırada yer alırken nitelikli istihdam sağlaması yönü üçüncü sırada yer almaktadır. 2016 yılında 2,63 ortalamaya sahip ülkemiz TTO, TGB, Teknopark ve çeşitli ara-yüz yapılarının yaygınlaşması ve profesyonelleşmesi ile iki yıl içerisinde büyüme kaydederek 2018 yılında 4,50 ortalama ile büyük bir dinamizm elde etmiştir. ABD ortalamasının 4,39 olduğu düşünüldüğünde bu alanda ara-yüzlerin etkin varlığının tablolara yansıdığını görebilmekteyiz.

8) Kültür: Yenilikçilik ve girişimcilik kültürü toplumun girişimciliği kabul ve destekleme durumunu ve biçimini ortaya koymaktadır. Bir bölgede aktif, kabul

gören ve desteklenen girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün oluşması ekosistemin desteklenmesi ve sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir. Hem girişimcilik tercihinde hem de girişimciliğin tüm süreçlerinde destek görmesi yönü ile yer alan kültüre ilişkin değerlendirmelere Şekil 29’da yer verilmektedir.

Şekil 29: Girişimcilik Ekosistemi Kültür Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması

4.3. SWOT Analizi ve Girişimcilik Ekosisteminin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesi

SWOT Analizi (Güçlü Yönler, Zayıflıklar, Fırsatlar ve Tehditler) terimi, bir projenin veya girişimin uygulanmasından önce anlamına gelir; projeden doğabilecek güçlü ve zayıf yönlerin, dış tehditlerin ve fırsatların analizi. Analiz, karar verme sürecinde güçlü veya zayıf noktaların, avantajların veya dezavantajların birlikte görülebilmesini sağlar. SWOT analizinin amacı güçlü ve fırsat içeren yanları bularak onları en üst düzeye çıkarmak için iyileştirilebilir alanları ortaya koymaktır. Aynı zamanda zayıflıklar ve tehditler tespit etmektir. Bu bölümde SWOT girişimcilik ekosistemi; GEI ve GEM verilerine dayanılarak hazırlanmaya çalışılmıştır.

Küresel Girişimcilik Endeksi ve çeşitli rapor ve analizlere dayanılarak (GEM 2016-2017-2018-2019 ve WEF 2016, O&OC 2018, GİSEP 2015-2018) hazırlanan ülkemizin girişimcilik ekosistemi mevcut durumuna ilişkin veriler ışığında bir SWOT analizi yapılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu çalışma bundan sonra devam edilecek araştırmalar için kategorilendirilmiş olarak onlara kolaylık sağlamanın yanında bilgi karmaşasına, konum, ilgi ve önemlilik durumlarına göre zaman kaybı yaşanmadan ilişkilendirilmiş konu başlıkları ile odak çalışmaya yönlendirme açısından avantaj sağlayacaktır. Ülkemizin girişimcilik ekosistemi ile ilgili güçlü ve zayıf yönlerini hem nitelik hem de nicelik açısından mevcut veya yakalanacak fırsatları ve girişimcilik kapasite ve eylemselliğinin artmasını, dönüşümü ve gelişimini tehdit eden unsurları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Pehlivanoğlu ve Kayan, 2019). Çalışma kapsamında SWOT analizine bir yatay eksen açarak SWOTU girişimcilik ekosistemi dinamiklerinin yapısına ve boyutlarına göre ele almak bir başka perspektif sunacaktır bize. Boyut ve bileşenlere yer verilen SWOT analizi ile sorunlar, çözümler, eksik yönler, zayıf yönler boyutlar ile ilişkilendirilerek daha kolay anlaşılabilir olması sağlanmıştır. SWOT'ta yer alan maddeler halinde ve birer tanım niteliğinde tespitleri aşağıda anlaşılabilir ve kısa net ifadeler ile ülkemiz girişimcilik ekosistemi verilerine dayanılarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

GÜÇLÜ YÖNLER

- Genç nüfus oranı
- Girişimciliğin bir kariyer tercihi olarak yükselmesi
- İş kurmanın kolaylığı
- Erişilebilir pazarların varlığı
- Üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik süreçlerine aktif katılımı ve katalizör rolleri
- TGB, TEKMER, OSB TTO gibi ara-yüzlerin varlığı
- Stratejik konum ve lojistik ağı
- Devletin hem idari hem mali destek ve teşviklerinin varlığı
- Ar-Ge'ye harcamalarında görülen artış
- Melek yatırımcı ve bireysel yatırımcı olma isteği ve bu yönde yapılan teşvik edici düzenlemeler

- Sermaye yatırım piyasası için “fonların fonu” kaynağının oluşturulmasına yönelik olarak Avrupa Yatırım Fonu’yla (European Investment Fund- EIF) işbirliği
- (TÜBİTAK programlarının varlığı ve işlerliği 2019 yılında kurulması kararlaştırılan bölgesel girişim sermayesi fonu
- Kitlesele fonlama tebliği
- Kamu kurumlarına mal ve hizmet alımı ile ilgili DMO’nun yerli girişimleri desteklemek adına öncelik tanınması
- *TGB Şirketlerinden Girişim Sermayesi Fonuna Kaynak Sağlanması

**Cirosu 1 milyon TL üzerinde olan TGB şirketlerinin yüzde 2 oranında girişim sermayesi fonuna sermaye aktarımı sağlamak amacıyla kesinti ile fon yaratılması alanda ender örneklerden biridir. Cirosu 1 milyon TL olan şirket ya girişim sermayesi fonuna kesinti yolunu seçecek yada miktarı 200 bin TL’ye gelen ARGE teşvik ve indirimi muafiyetinden faydalanamayacak. %2’lik payı ayırmayan şirketler %20’lik kazanç ve muafiyet teşvikinden yararlanamıyorlar. Yüzde 2 ile 20.000. TL’ye tekabül eden fon aktarımı ile 200.000. TL’ye tekabül eden teşvikten yararlanamama durumu arasında bir seçim girişimcilik ekosisteminin finansal açıdan gelişmesine yönelik umut verici bir gelişme olacaktır.*

ZAYIF YÖNLER

Düzenleyici çerçeve ile ilgili zayıf yönler

- Bürokratik engel ve eksiklikler
- Fikri mülkiyet farkındalığının azlığı ve korunmasında eksiklikler
- Destek programlarının uzun onay süreçleri ve programların ihtiyaçlara cevap verebilmesi
- Sık yapılan değişiklik ve düzenlemeler
- Muhasebe ve vergi ile ilgili eksiklik ve girişimci dostu vergi düzenlemelerinin azlığı
- Sosyal girişimciliğin yeterince tesis edilmemesi

Piyasa koşulları ile ilgili zayıf yönler

- Yenilikçi ve teknolojik ürünlere talep durumu

- İç talebin sofistike olmaması
- Yerli girişimlere yönelik piyasa belirleyicilerine yönelik düzenlemeler ve farkındalığın sağlanması
- Büyük şirketlerin varlığı ve erken aşama girişimcilerin desteklenmesi

Finansa erişim ile ilgili zayıf yönler

- Melek yatırımcılığın farkındalık düzeyi ve teşvik edilmesi
- Startuplara yatırım ortamının ve kültürünün yeterince oluşturulmaması ve eksikliği
- Startuplar ile ilgili farkındalığın hem toplumda hem iş dünyasında eksik olması.
- Büyük ölçekli şirketlerin yatırımlarının erken aşama girişimciler ile buluşturulamaması
- Tüzel kişilik oluşmadan kredi ve kredi garantisi verilmemesi
- Devlet desteklerinin azlığı ve düzenlemelerin eksikliği
- Kamu-özel yatırım fonlarının eksikliği
- Erken aşama girişimler başta olmak üzere çoğu girişimlerin fonlarının ilgisini çekemeden kapanması
- Risk sermayesinin gelişim düzeyi
- Mali kaynaklara erişimde zorluklar

Bilgi birikiminin oluşması ve yayılması ile ilgili zayıf yönler

- Girişimci ve yenilikçi üniversite kavramı ve dinamizminin yeterince oluşmaması
- ARGE'ye ayrılan bütçenin azlığı
- Bilgi ekosistemlerinin oluşturulmaması
- Yükseköğretim öncesi bilgi ve teknoloji yaratma kültürünün tesis edilmesinde eksiklikler
- Girişimcilere destek verecek danışmanlık sağlayacak arayüz yapılarında uzmanların eksikliği
- TÜBİTAK programlarının bilgi üretme ve teşvik edilmesi bağlamında yükseköğretim öncesini de kapsayacak şekilde revize edilmesi

- Bilgi ekosistemi ara-yüzlerinin varlığı
- Ara-yüzlerin kurumsallaşmaması ve bölgeler ölçeğinde yaygınlaşmaması
- Destek programlarının kurgusunda ki yanlışlıklar
- Destek programlarının bölgesel açıdan nitelik ve nicelik olarak farklılık göstermesi

Girişimcilik yetenekleri ile ilgili zayıf yönler

- Yenilikçi düşünme, analitik düşünme problem çözme becerileri edinme kültürünün hem yükseköğretim hem de diğer öğretim kurumlarında tesis edilmesinde zayıflıklar
- Girişimcilik bilgi ve becerisine cevap verebilecek uzmanların azlığı
- Girişimcilik dersi uzmanlarının eksiklikleri
- Üniversite derslerinin teori temelli olması ve uygulamaların eksikliği
- Girişimcilik kültürü ve becerisinin yükseköğretime indirgenerek okul öncesinden itibaren kapsayıcı bir programın oluşturulamaması
- Üniversite ve teknoloji geliştirme bölgelerinin içe kapanmaları
- Okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimcilerin girişimcilik dersi ve becerileri alanında yeterli donanıma sahip olmaması
- Uluslararası araştırma ve geliştirme çalışmalarının eksikliği
- Girişimciliğin seçmeli derslere indirgenmesi
- Girişimcilik ekosistemi aktörleri ile aktif bağların kurulmaması

Kültürel Zayıf Yönler

- Girişimciliğin farkındalığı ve önemi konusunda çalışmaların düşük ve nitelik olarak yetersiz olması
- Yenilikçi ürün talebinin oluşturulamaması
- AB ve diğer girişimcilik alanında yüksek olan ülkeler ile işbirliğinin azlığı
- Küresel ekonomik düzenin pandemi, istikrarsızlıklar vs. nedenlerle zorlu bir döneme girmesi eğilimi.
- Döviz kurlarındaki dalgalanma
- Bölgedeki siyasi ve ekonomik risklerin artmasından kaynaklanan tehditler

- Girişimciliği destekleme biçimleri bağlamında kültürün tesis edilmesi yönünde eksiklikler
- Girişimciliğin bir kariyer tercihi olarak yer aldığına dair farkındalığın sağlanması
- Bölgeler arası hem ekonomik hem sosyolojik farklılıkların olması ve eksikliklerin giderilememesi.

FIRSATLAR

- Artan ARGE harcamaları
- Nitelikli insan kaynağı ve nitelikli ARGE çalışmalarında görülen artış
- Kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve yaygınlaşması
- Eğitimli nüfus artışı ve nitelikli eğitim kalitesinde ki yükseliş
- Ortadoğu, Afrika ve Asya'da yer alan erişilebilir pazarların varlığı
- Bilgi üretme, yayma, bilgi ve teknoloji transferi sağlamada yüksek farkındalığa yönelik sağlanan kamu-özel perspektiflerin gelişmesi
- Değişen girişimcilik ve yenilikçilik paradigması ve bununla bütünleşik yaratıcı, yenilikçi insan kaynağı sağlama isteği
- Yenilikçi sektörlerin gelişmesi
- Akademik Girişimcilik farkındalığının artması

TEHDİTLER

- Eğitimde Fırsat Eşitliğinin oluşturulamaması
- İthalat eğilimleri
- Döviz Kurlarında ki artış
- Maliyetlerin yükselmesi
- Savaş ve terörün olumsuz etkileri
- Bölgesel savaşın ulusal ve küresel ekonomiye olumsuz etkileri
- Pandemi ve benzeri küresel salgın ve tehdit unsuru olacak faktörler
- Beyin göçü
- Hammaddeye dayalı ihracat
- KOBİ dönüşümlerinin yavaş olması
- Dijital dönüşümün yavaş olması

- Siber güvenliğin sağlanmasında ki eksiklikler
- Enerji maliyetleri
- Haksız rekabet
- Düşük fikri mülkiyet farkındalığı

SWOT analizinde kategorilere göre öne çıkan hususlar şunlardır.

- ❖ **Düzenleyici Çerçeve:** Girişimci dostu düzenlemeler geliştirilmesi, vergi ve çeşitli destekleyici teşvik uygulamalarının girişimciliği kolaylaştırması, destek programlarının revizyonu ve sosyal girişimciliğin geliştirilmesi.
- ❖ **Yenilikçi Girişimciliğin Desteklenmesi:** Erken aşama girişimlerin ve startupların desteklenmesi, inkübatörler ve diğer programlar aracılığı ile geliştirilmesi planlanan yenilikçi girişimciliğin okul öncesinden yükseköğretim sonrasını kapsayacak şekilde tüm bileşenler ile bütünleşik olarak geliştirilmesi. Yenilikçi girişimcilik için araştırma fonu geliştirilmesi, yenilikçiliği destekleyecek düzenlemelerin yapılması ve yükseköğretim öncesi öğrenim grupları ve ayrıca öğrenim dışı iş gücünü kapsayacak şekilde ele alınması.
- ❖ **Tematik ve Genel Destekler:** Kadın Girişimciliğinin geliştirilmesi. Diğer girişimcilik modelleri içinde öncelikli tematik alanlarda ve genel alanlarda sürdürülebilir bir tematik destek sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması
- ❖ **Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri:** Yenilikçilik ve girişimcilik kültürünün oluşturulması bu kültürün okul öncesinden istihdama kadar olan sürece kadar desteklenmesi ve yaygınlaştırılması. Girişimcilere yönelik TGB ve üniversiteler dışında da danışmanlık sisteminin geliştirilmesi.
- ❖ **Finansmana Erişim:** Girişim finansmanının çeşitlendirilmesi, erken aşama girişimlerin desteklenmesi, tohum yatırım kavramının oluşturulması, finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması. Finansman ile ilgili vergi uygulamaları başta olmak üzere hukuki, mali düzenlemelerin yapılması ve teşviklerin düzenlenmesi. Finansman konusunda 3,8 ile Türkiye en düşük ortalamaya sahip ülkelerden biridir. Girişimlerin finansmanına ilişkin halka arz gibi seçeneklerin geliştirilmesi gerekmektedir.
- ❖ **Girişimcilik Kültürü:** Girişimciliğin benimsenerek desteklenmesi. Girişimciliğin hem ailede hem de sosyal, mali çevrede kabul görerek

desteklenmesi. Girişimcilik kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılması. Yenilikçi, analitik düşünebilen bir genç kültürün ortaya koyulması.

Çeşitli raporlar, GEM ve çalışmamız kapsamında yapılmış SWOT analizine göre belirlenen öneriler kategorik olarak aşağıda verilmektedir.

1. Erişilebilir Pazarlar

- Girişimciliğin gelişebilmesi için, pazar koşullarının girişimciler lehine iyileştirilmesi
- Pazara giriş ve çıkışların kolaylaştırılması
- Güçlü ve ağı genişletilmiş yerel pazarların oluşturulması
- Genç ve teknoloji tabanlı girişimlerin rekabet etmelerinin sağlanması amacıyla Pazar koşullarının girişimciler lehine oluşturulması
- Uluslararası pazar desteklerinin sağlanması
- Küresel pazarlara engelsiz ve kolay erişimi sağlamak
- Yerel girişimcilerin ulusal ve uluslararası pazarlara erişiminde ara-yüzlerin oluşturulması
- Kümelenme destek ve hizmetlerinin organizasyonu

2. İnsan Kaynakları

- Beceri açığının giderilmesi
- Yükseköğretim öncesi girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün oluşturulması
- İlköğretim girişimcilik farkındalığı ve uygulamalarının artırılması
- Teknik becerilerin iyileştirilmesi
- Girişimci Firma Deneyimi
- Dış kaynak kullanımının ve tersine beyin göçünün sağlanması
- Şirketlerin ihtiyacına yönelik yetenek havuzunun oluşturulması
- Deneyim Programlarının organizasyonu
- Staj ve uygulamaların revizyonu
- Hizmet içi eğitim programlarının sağlanması

3. Yatırım ve Finansman

- Kitlese fonlamanın yaygınlaşması

- Tohum sermaye aktarımının sağlanması
- Kamu fonlarının çeşitlendirilmesi
- Özel sektör yatırımları için teşvik edici düzenlemelerin yapılması
- Yabancı yatırımlar için çeşitli teşvik edici ve kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapılması
- Melek grupların teşvik edilmesi ve bölgesel düzeyde yaygınlaştırılması
- Kredilerin girişimciler lehine süre ve taksit gibi çeşitli kapsamlarda düzenlenmesi
- Zorunlu kesintiler veya çeşitli kaynaklardan oluşturulan fonlardan girişim sermayesi destek fonu oluşturulması
- Finansmana erişiminin kolaylaştırılması,
- Yatırımcılar ile iletişimde arayüzlerin geliştirilmesi ve bölgesel farkındalığın sağlanması
- Kamu yatırımlarının sağlanması
- Uygulayıcı kuruluşlara kamusal yatırım olanağı verilerek girişimcilere destek sunulması
- Kalkınma ajanslarının girişim fonuna katılması
- Bölgesel girişim sermayesi fonu kurulması

4. Destek Sistemleri

- Mentör ve danışmanlık sisteminin teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması
- TTO ve Teknoparkların uluslararası düzeyde profesyonelleşmelerinin sağlanması
- Personel yeterliliklerinin sağlanması
- Arayüz yapılarının bölgesel düzeyde yaygınlaştırılması
- Uluslararası yatırım ve destek sistemleri ile ağ oluşturma
- Girişimci ağlarının kurulması ve uluslararası entegrasyonun sağlanması
- Muhasebe, mali müşavirlik ve hukuki desteklerin sağlanması
- Enerji ve hammaddeye erişimin kolaylaştırılması ve girişimci lehine düzenlemeerin yapılması. Enerji maliyetleri, gümrük ve ihracat teşvik ve vergi düzenlemeleri gibi
- Yurtdışı fuar ve organizasyon desteklerinin inkübatrlere sağlanması

- ARGE ve başlangıç fonlarının ve patent fonlarının oluşturulması
- Markalaşma desteği, büyüme desteği

5. Düzenleyici Çerçeve

- İş kurmanın kolaylaştırılması
- Erken aşama girişimlerin teşvik ve muafiyetlerden yararlandırılması
- Erken aşama girişimlere vergi kolaylığının sağlanması
- Temel altyapıya erişimin hızlandırılması
- Geniş bantlara erişimin kolaylaştırılması
- Adil kullanım kotası gibi kısıtların kaldırılması
- Vergi yüklerinin revize edilmesi
- Ölüm vadisi ve büyüme aşamalarında girişim desteklerinin organize edilmesi
- Birden fazla uluslararası pazardaki girişimcilere vergi ve iş geliştirme desteklerinin sunulması
- Yerli girişim ve yerli yazılımların desteklenmesi

6. Eğitim

- İş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin belirlenmesi
- Yetkinlik alanlarına göre öncelikli alanların belirlenmesi
- Bilgi ve beceri açığının giderilmesi için programların düzenlenmesi
- Okul öncesi ve ilköğretim seviyesinde yaratıcı, yenilikçi, girişimci düşünce altyapısının oluşturulması
- Eğitimcilerin eğitimi
- Mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi

7. Katalizör Üniversiteler

- Ekosistemdeki kuruluşlarla etkin ilişkiler kurmak
- Üniversitelerde yenilikçi ve girişimci bir yönetim altyapısı oluşturmak
- ARGE desteklerinin artırılması
- Akademik girişimciliğin teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması
- Üniversitelerde girişimcilik derslerinin verilmesi ve mevcutların revizyonu

- Üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesi
- Öğrenci kulüplerinden girişimcilik kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılmasında yararlanılması
- İhtisas ve öncelikli alan desteklerinin oluşturulması

8. Kültür

- Deneyimin ve uzmanlığın paylaşıldığı bir ortam sunulması
- Girişimcilik teşvik ve ödülleri oluşturulması
- Girişimciliği teşvik eden yarışma ve organizasyonların düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması
- STK'ların farkındalığı ve etkin işbirliği
- Okul aile birliklerinin ve dolayısıyla aile farkındalığının hem organizasyonlar hem de eğitim yoluyla sağlanması
- Örgütsel kültür ve destekleyici kültür öge ve arayüzlerini oluşturulması

SONUÇ

Girişimcilik ekosistemi; ülkelerin gelişmesi, yenilik kapasitesi oluşturmaları, kalkınma, istihdam gibi birçok faktörü etkilemesi ve sürdürülebilir rekabet unsurlarına sahip olması açısından çok önemlidir. Çalışmada girişimcilik ekosistem dinamiklerinin önem dereceleri belirlenmiştir.

Gerçekleştirilen analizlerde elde edilen sıralamaya göre girişimlerin ürün ve hizmetlerini kolaylıkla sunabileceği “ulusal ve uluslararası pazarlar” tüm dinamikler arasında %32’lik büyük bir oranla ön plana çıkmıştır. Bu yönü ile açık pazarların işlerliği, ekonomik hayatın önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Erişilebilir pazarlar salt girişimciler açısından değil ileri teknoloji ürünleri ihraç eden teknoloji tabanlı girişimcilik modelinin desteklenmesi açısından da önemlidir. “İnsan kaynakları/işgücü” %17’lik bir puan ile 2. sırada yer alan bir konuma sahiptir. İnsan kaynaklarının girişimcilik niyeti ve potansiyeli açısından Türkiye sahip olduğu 35,54 GEM puanı ile Avrupa ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Türkiye bu puan ile Çin (17,56) ve ABD (17,28) ortalamasının da üzerinde yer almaktadır. Yükseköğretim öncesi girişimcilik ve yenilikçilik kültürünün oluşturulması ve girişimcilik altyapısı bağlamında Türkiye 2,76 puanla Avrupa (3,23) ve GEM (3,14) ortalamasının altında yer almıştır. Girişimci, rekabetçi ve sürdürülebilir ekonomi için nitelikli insan kaynağı altyapısına sahip olmak gerekmektedir.

Ekosistemde edindiği rol ve etki alanına göre “finansman” %14’lük bir değerlendirme ile üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye, girişim finansmanı kaynaklarının varlığı ile Avrupa (4,66) ve GEM (4,29) ülkeleri ortalamasından biraz yüksek olan 4,76 puanla 11.sırada yer almıştır. Girişimcileri, girişimleri ve onlara finansman sağlayan yatırımcıları da kapsayan bir etki alanı olan “destek sistemleri” öncelik sıralamasında %11’lik bir değer ile 4. sırada yer almaktadır. Yeni girişimcilerin ortaya çıkarılması, mevcut girişimlerin çeşitli yollardan desteklenerek büyüme ve dış pazarlara açılmalarının sağlanması hususlarında rolü olan “destek sistemleri” kalkınmada kilit bir öneme sahiptir. Hem düzenleyici hem de kolaylaştırıcı rolü ile %8’lik bir değerlendirme puanına sahip “düzenleyici çerçeve ve altyapı” önemlilik basamaklarında 5. sırada yer almaktadır. Türkiye GEM 2018 ortalamasına göre ilk on ülke arasında yer alırken; bir diğer önemli bir rapor olan O&OC raporunda ise 14. sırada yer almıştır. Birçok küresel raporda ana dinamik olan “eğitim” analiz

sonucunda %7,94'lük bir değer ile 6. sırada yer almıştır. Ayrıca bu durum yükseköğretim aşamasına indirgenmiş olan yenilikçilik ve girişimcilik eğitimi ve kültürünün eksikliğinden kaynaklandığı raporlardan da tespit edilmiştir.

Girişimcilik ekosisteminin gelişmesinde öncü role sahip yükseköğretim kurumları GEM'de bir unsur/dinamik olarak kabul edilmiştir. Katalizör üniversiteler olarak yer alan bu dinamik %4,63 puanlık bir değerlendirme ile 7. sırada yer almaktadır. Türkiye AR-GE çalışmaları ve transferi ekseninde 4,50 puan ile ilk on ülke sıralamasında yer alarak GEM ve Avrupa ortalamalarının üzerinde bir değere sahip olmuştur. Girişimciliğin gelişmesinde etkisi olan dinamiklerden biri de yenilikçi ruhu, riskleri, fırsatları görebilmek gibi geniş bir alanda etkiye sahip” kültür”dür. Girişimcilik kültürü açısından %2,56'lık bir değerlendirme puanına sahip kültür tüm dinamikler arasında önemlilik bakımından son sırada yer almaktadır. Uzmanların değerlendirmeleri kültürün ülkemizde girişimciliği teşvik edici, destekleyici yönünden yeterli görüldüğü bu nedenle önem sıralamasında son sırada yer aldığı yönündedir. Kültür değerlendirmesinde GEM Avrupa ortalamasının üstünde yer alan ülkemiz 5,00 puan ile ilk beş ülke içinde yer almaktadır.

Bulgular ışığında belirli bir altyapıya sahip ekosistemin ulusal ve uluslararası pazarlar geliştirmesi, nitelikli girişimci ve insan kaynağı potansiyeli, girişimcileri destekleyecek finansal sistemlerin varlığının etkinliği ve çeşitliliği, girişimleri ortaya çıkaran, mentörlük, danışmanlık gibi çeşitli desteklerle bunlara imkân sağlayan destek sistemleri şeklinde bir hiyerarşik düzen belirlenmiştir. Girişimcilerin fikirlerini hayata geçirirken fiziki ve hizmet alt yapısı kurgulanmış bir ekosistemde destek sistemlerinin var olduğu, finansal enstrümanların çeşitli olduğu bölgeleri tercih ederken önceliklerinin salt ürün değil ürünü sunabilecekleri ekonomik fayda elde edebilecekleri pazarların varlığı büyük önem taşımaktadır. Beşerî sermayenin geliştirilmesi salt girişimcilik açısından değil eğitim, kültür ve kalkınma gibi geniş bir perspektifte etkisi olan anahtar bir role sahiptir. Bu rol analizde ikinci sırada yer alarak da kendisini göstermiştir. Girişimcilik ekosistemi anahtar kavramlar ekseninde; beşerî sermaye, bilgi sermayesi, finansal destek ve sermaye, kurumsal sermaye, sosyal sermaye, kültürel sermaye olarak ifade etmek gerekir. Beşerî sermaye katılımcı, girişimci, istihdam kaynağı, bilgi oluşturan ve yayan olarak yer alırken, kurumsal sermaye ise

bilgiyi destekleyen, finansal fayda sağlayan, altyapı oluşturan, kolaylaştıran yani dzenleyici, destekleyici rolüyle ana aktör olarak yer almaktadır.

İleride yapılacak çalışmalarda girişimcilik ekosistemini ilgilendiren raporlar hakkında ekosistem aktörlerinin bilgilendirilmesi, onlardan veri elde edilmesi, işbirliği yapılması, aktörler tarafından çalıştay, kongre ve benzeri buluşmalar gibi ortak çalışmalar yapılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acs, Zoltan J, Pontus Braunerhjelm, David B Audretsch, and Bo Carlsson (2009), “The knowledge spillover theory of entrepreneurship”, *Small Business Economics*,32 (1), pp. 15–30.
- Ács, Z. J., Autio, E., ve Szerb, L. (2014). National Systems of Entrepreneurship: Measurement Issues and Policy Implications. *Research Policy* 43(3), 476-449.
- Acs, Z. J., Stam, E., Audretsch, D. B., & O’Connor, A. (2017). *The Lineages of The Entrepreneurial Ecosystem Approach*. *Small Business Economics*, 49 (1), 1–10.
- Ács, Z. J., Szerb, Z., ve Lloyd, A. (2018). Global Entrepreneurship Index. Global Entrepreneurship and Development Institute (GEDI)
- Acs, Z. J., Desai, S. And Klapper, L.F. (2008). “What Does “Entrepreneurship” Data Really Show?”, *Small Business Economics*, 31(3): 265-281.
- Ağca, V., & Kurt, M. (2007). *İç Girişimcilik ve Temel Belirleyicileri: Kavramsal Bir Çerçeve*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29, 83–112.
- Akçakanat, T., Mücevher, M. H., & Çarıkçı, İ. H. (2014). *Sözel, Sayısal ve Eşit Ağırlık Bölümlerinde Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: SDÜ Örneği*. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16 (2), 137–153.
- Akdoğan, A. (2003). *Çevreye Duyarlı Yönetim ve İşletmecilik*. Kayseri Ticaret Odası Yayınları, 48.
- Akkaya, F. A. (2018). *Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Sürdürülebilir Kırsal Turizmdeki Önemi ve Finansal Performanslarının Analizi*.
- Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2016). Bilgi toplumu, yeni temel teknolojiler ve yeni ekonomi. *Yeni Türkiye*, 88(1), 1-37.
- Alan, Ö. Ü. H. (2019). Bölüm 9: Girişimcilik Ekosistemi ve Dinamikleri. *Yönetim & İnovasyon*, 245.
- Aldrich, H. E., & Cliff, J. E. (2003). *The Pervasive Effects of Family on Entrepreneurship: Toward a Family Embeddedness Perspective*. *Journal of Business Venturing*, 18 (5), 573–596.
- Alkin, K., Bulu, M., & Kaya, H. (2007). *İller Arası Rekabet Endeksi: Türkiye’deki İllerin Rekabetçilik Seviyelerinin Göreceli Olarak Ölçülebilmesi İçin Bir Yaklaşım*.
- Alobardı, M. (2021). *Suggested Model Of Market Orientation And Supply Chain Agility For Boosting Business Performance*. *Palarch’s Journal Of Archaeology Of Egypt/Egyptology*, 18 (10), 1570–1582.
- Alper, B. (2020). Girişimcilik ekosistemi: Bursa bölgesi üzerine bir araştırma (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Altınay, L., Madanoğlu, G. K., Kromidha, E., Nurmagambetova, A., & Madanoğlu, M. (2021). *Mental Aspects Of Cultural Intelligence And Self-Creativity Of Nascent Entrepreneurs: The Mediating Role Of Emotionality*. Journal of Business Research, 131, 793–802.
- Altıntaş, F. (2021). Şanghay İşbirliği Örgütü'ne Üye Ülkelere Göre Küresel Girişimcilik Endeksi Bileşenlerinin Önemlilik Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12 (29), 252-271.
- Amirli, H. (2020). *Sosyal Zekânın Girişimcilik Niyeti ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisi: Bir Alan Araştırması*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amorós, J. E., Bosma, N., & Levie, J. (2013). Ten Years of Global Entrepreneurship Monitor: Accomplishments and Prospects. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 5 (2), 120–152.
- Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2003). *Clarifying the Intrapreneurship Concept*. Journal of Small Business and Enterprise Development.
- Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*. Siyasal kitabevi.
- Asante, E. A., & Affum-Osei, E. (2019). *Entrepreneurship as a Career Choice: The Impact of Locus of Control on Aspiring Entrepreneurs' Opportunity Recognition*. Journal of Business Research, 98, 227–235.
- Aslan, G., Araza, A., & Bulut, Ç. (2012). *Sosyal Girişimciliğin Kavramsal Çerçevesi*. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7 (2), 69–88.
- Aspen, (2013), Entrepreneurial ecosystem diagnostic toolkit, aspen network of development entrepreneurs aspen, Erişim Tarihi: 18 Ocak 2022, https://assets.aspeninstitute.org/content/uploads/files/content/docs/pubs/FINAL%20Ecosystem%20Toolkit%20Draft_print%20version.pdf.
- Aulet, W., & Murray, F. (2013). A Tale of Two Entrepreneurs: Understanding Differences In *The Types Of Entrepreneurship In The Economy*. Available at SSRN 2259740.
- Austin, J. E. (2006). *Three Avenues For Social Entrepreneurship Research*. In Social Entrepreneurship (pp. 22–33). Springer.
- Avnimelech, Gil and Morris Teubal (2006), “Creating venture capital industries that coevolve with high tech: Insights from an extended industry life cycle perspective of the Israeli experience”, *Research Policy*, 35 (10), pp. 1477–1498.
- Aydın, E. (2020). *Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin, Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki; Batı Karadeniz Bölge Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama*.
- Aykan, E. (2017). *Gaining a Competitive Advantage Through Green Human Resource Management*. In Corporate governance and strategic decision making. IntechOpen.

- Aytaç, Ö. (2006). *Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15.
- Azoulay, P., Jones, B. F., Kim, J. D., & Miranda, J. (2020). Age and High-Growth Entrepreneurship. *American Economic Review: Insights*, 2 (1), 65–82.
- Balcı, F.İ. (2012). Girişimciliğe Ekolojik Yaklaşım: Eko-Girişimcilik Teorik Çerçeve. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1 (1), 187-206.
- Ball, L. (2014). Long-term damage from the Great Recession in OECD countries. *European Journal of Economics and Economic Policies: Intervention*, 11 (2), 149–160.
- Bartelsman, E., Scarpetta, S., & Schivardi, F. (2005). Comparative analysis of firm demographics and survival: evidence from micro-level sources in OECD countries. *Industrial and Corporate Change*, 14 (3), 365–391.
- Barth, T. D., & Schlegelmilch, W. (2013). Academic entrepreneur, academic entrepreneurship. *Encyclopedia of Creativity, Invention, Innovation and Entrepreneurship*, 1–8.
- Bayart, C., & Saleilles, S. (2019). Rethinking the opportunity/necessity dichotomy with a risk management-based approach. *11ème Congrès de l'Académie de l'Entrepreneuriat et de l'Innovation*.
- Bayraç, H. N. (2003). Yeni Ekonomi'nin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1).
- Bayram, A., & Harmancı, Y. K. (n.d.). *Girişimciliğe Farklı Bir Bakış: Hibrit Girişimcilik*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 1827–1836.
- Bilginer, M. (2016). Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TBG)'ndeki Ar-Ge Şirketlerinin Teknoloji Yönetim Becerilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 89–102.
- Bischoff, Kathrin ve Christine K. Volkmann (2018), “Stakeholder support for sustainable entrepreneurship-a framework of sustainable entrepreneurial ecosystems”, *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 10 (2), ss. 172–201.
- Bosma, N., & Kelley, D. (2019). Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report. Global Entrepreneurship Research Association (GERA).
- Bozkurt, Ö., & Bozkurt, İ. (2011). *İç Tatminini Etkileyen İşletme İçi Faktörlerin Eğitim Sektörü Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*. Doğu Üniversitesi Dergisi, 9 (1), 1–18.
- Bozkurt, Ö., & Erdurur, K. (2013). *Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma*.
- Böyükaslan, A., & Tiryakioğlu, M. (2016). *Girişimci Devlet, Yenilikçi Finansman:*

- Türkiye İçin Bir Politika Arayışı. İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 592–618.
- Bridge, S. (2021). *The Persistence of Entrepreneurship Myths: Reclaiming Enterprise*. Routledge.
- Brown, R., Mason, C., & Mawson, S. (2014). Increasing 'the Vital 6 Percent': Designing effective public policy to support high growth firms.
- Bulut, Ç., Aktan, B., Yılmaz, S., & Fıış, A. M. (2008). Kurumsal Girişimcilik: Kavramsal Yapı Üzerine Bir Tartışma. *Journal of Yaşar University*, 3 (10), 1389–1520.
- Bulut, Ç. & Aslan, G. (2014). Üniversitelerde Girişimcilik Eğitimi . Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi , 14 (27) , 1-20 . DOI: 10.30976/susead.302216
- Büber, H., Duran, C., & Gümüştekin, G. E. (2013). *Girişimcilik Hislerine Eğitimin Katkısı: Kütahya Meslek Yüksek Okulu Makine Programı Örneği*.
- Cansız, M., Kurnaz, Z., & Yavan, N. (2018). *Girişimcilik Ekosisteminde Türkiye İçin Yeni Bir Araç: Yenilik Merkezleri Ağları*. Verimlilik Dergisi, 4, 7–69.
- Cansız, E. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma*. Sosyal Bilimler.
- Cao, Z., & Shi, X. (2021). A Systematic Literature Review Of Entrepreneurial Ecosystems İn Advanced And Emerging Economies. *Small Business Economics*, 57 (1), 75–110.
- Carrier, C. (1996). Intrapreneurship in Small Businesses: An Exploratory Study. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 21 (1), 5–20.
- Celep, S. (2017). *Girişimcilik Türleri: Genel Bir Çerçeve*. Maliye Finans Yazıları.
- Chrisman, J. J., Hynes, T., & Fraser, S. (1995). Faculty Entrepreneurship And Economic Development: The Case Of The University Of Calgary. *Journal of Business Venturing*, 10(4), 267–281.
- Cin, H., & Günay, G. Y. (2013). Girişimcilerin Girişimcilik Tipleri İle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişki: Edirne Örneği. *Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkinma Dergisi*, 8(2).
- Cullen, J. B., Johnson, J. L., & Parboteeah, K. P. (2014). National Rates of opportunity Entrepreneurship Activity: Insights From Institutional Anomie Theory. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(4), 775–806.
- Çalkılıç, F., (2022). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankacılık Performanslarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi.
- Çetindamar, D., Gupta, V. K., Karadeniz, E. E., & Egrican, N. (2012). What the Numbers Tell: the İmpact Of Human, Family And Financial Capital On Women And Men's Entry İnto Entrepreneurship in Turkey. *Entrepreneurship & Regional Development*, 24 (1–2), 29–51.
- De Horoz, R., Andries, P., & Clarysse, B. (2021). How Founder Characteristics

- Imprint Ventures' Internationalization Processes: The Role Of International Experience And Cognitive Beliefs. *Journal of World Business*, 56(3), 101163.
- Demirci, E. (2007). *Stratejik girişimciliğin firma yenilikçiliğine etkisi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dilsiz, V. Türkiye'de Yasal Regülasyonlar Bağlamında Girişimcilik.
- Doğaner, EA (2014). *Girişimcilik Okulu*. Kuraldışı Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd Şti.
- Drucker, P. F. (1985). The Discipline of Innovation. *Harvard Business Review*, 63(3), 67–72.
- Du, Wenyu (Derek), Shan L Pan, Ning Zhou, and Taohua Ouyang (2018), “From a marketplace of electronics to a digital entrepreneurial ecosystem (DEE): The emergence of a meta-organization in Zhongguancun, China”, *Information Systems Journal*, 28 (6, SI), pp. 1158–1175.
- Du, J., Gong, Y. ve Temouri, Y. (2013). High Growth Firms and Productivity: Evidence from the UK, NESTA
- Durukan, T. (2007). Düünden Bugüne Girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(2).
- Ekinci, D. (2017). *Türkiye'de Girişimcilik, Girişimciliğin Geliştirilmesi İçin Uygulanan Kosgeb Destekleri ve Yeni Bir Destekleme Model Önerisi*.
- Elliott, J. E. (1983). Schumpeter and the Theory Of Capitalist Economic Development. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 4(4), 277–308.
- Eser, G. & Yıldız, M. (2015). Türkiye'de Girişimcilik Araştırmalarının Odağı Nedir? – Yazın Üzerine Bir İnceleme. *Öneri Dergisi*, 11 (43) , 91-117 .
- Fatoki, O. (2014). Immigrant Entrepreneurship İn South Africa: Current Literature And Research Opportunities. *Journal of Social Sciences*, 40(1), 1–7.
- Feld, Brad (2012), *Startup communities: Building an entrepreneurial ecosystem in your city*, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Fillis, I., & Rentschler, R. (2010). The Role of Creativity İn Entrepreneurship. *Journal of Enterprising Culture*, 18(01), 49–81.
- Folta, T. B., Delmar, F., & Wennberg, K. (2010). Hybrid Entrepreneurship. *Management Science*, 56(2), 253–269.
- Foster, G. & Shimizu, C. (2013). Entrepreneurial Ecosystems Around the Globe and Company Growth Dynamics, Report Summary for the Annual Meeting of the New Champions 2013, World Economic Forum
- Ganescu, Mariana-Cristina (2014). Entrepreneurship, A Solution to Improve Youth Employment in The European Union. *Management Strategies Journal*, 26(4), 580-588.

- Ge, B., De Massis, A., & Kotlar, J. (2022). Mining the past: History Scripting Strategies and Competitive Advantage in a Family Business. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(1), 223–251.
- Gerber, M. E. (2008). *Awakening the Entrepreneur Within: How Ordinary People Can Create Extraordinary Companies*. Collins.
- Gielnik, M. M., Za cher, H., & Wang, M. (2018). Age in The Entrepreneurial Process: the Role of Future Time Perspective and Prior Entrepreneurial Experience. *Journal of Applied Psychology*, 103(10), 1067.
- Gnyawali, D. ve Fogel, D. (1994). Environments for entrepreneurship development: key dimensions and research implications. *Entrepreneurship, Theory and Practice*, 18, 4: 43-62.
- Greene, P., Rice, M. ve Fetters, M. (2010). *The Development of University-Based Entrepreneurship Ecosystems: Global Practices*. Edward Elgar, UK.
- Göçmen, S. (2007). *İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Destekleyen Faktörler? İç Girişimcilik*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göker, A. Z. (2019). *Girişimcilik Teorisi ve Kurumsal Girişimcilik Kavramı: Kurumsal Girişimcilik ve İş Tatmini İlişkisinde Örgüt Yapısının Rolü*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Guzman, J., & Stern, S. (2020). The State of American Entrepreneurship: New Estimates of the Quantity and Quality of Entrepreneurship for 32 US States, 1988-2014. *American Economic Journal: Economic Policy*, 12(4), 212–243.
- Gül, E., & Yıldız, M. (2015). Türkiye’de Girişimcilik Araştırmalarının Odağı Nedir? Yazın Üzerine Bir İnceleme. *Öneri Dergisi*, 11 (43), 91–117.
- Gültaş, P., & Yıldırım, Y. (2016). İnternette Alışverişte Tüketici Davranışını Etkileyen Demografik Faktörler. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 32–51.
- Gültekin, N., & Sönmez, M. (2017). *Girişimciliğin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Şanlıurfa Örneği*. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 87–102.
- Güney, S. (2006). *Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış*.
- Güney, S., & Çetin, A. (2003). *Kültürün Girişimciliğe Etkisi ve Türkiye’de Girişimcilik Kültürü*. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21 (1), 189–210.
- Gürkan, N., & Gürkan, S. (2017). *Yenilikçilik Kavramının İşletmelerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisi*. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13 (13), 213–226.
- Güven, B., & Kaygın, E. (2015). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*. Siyahinci Akademi.
- Haşiloğlu, A. S., Kaya, M. D., & Haşiloğlu, S. B. (2010). E-Girişimcilik araçları ve

- Türkiye'deki e-girişimciler üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 265–278.
- Hitt, M. A., Ireland, R. D., Camp, S. M., & Sexton, D. L. (2001). Strategic Entrepreneurship: Entrepreneurial Strategies For Wealth Creation. *Strategic Management Journal*, 22(6–7), 479–491.
- Hitt, M. A., Ireland, R. D., Sirmon, D. G., & Trahms, C. A. (2011). Strategic Entrepreneurship: Creating Value For Individuals, Organizations, and Society. *Academy of Management Perspectives*, 25(2), 57–75.
- Hodgetts, R. M., Kuratko, D. F., & Hornsby, J. S. (1999). Quality Implementation in Small Business: Perspectives From the Baldrige Award Winners. *SAM Advanced Management Journal*, 64(1), 37.
- İlter, H. M. (2001). *Aile Şirketleri'nde Kurumsallaşma ve Kobi'lerin Yönetim Sorunları*.
- Ireland, R. D., Hitt, M. A., & Sirmon, D. G. (2003). A Model of Strategic Entrepreneurship: The Construct and its Dimensions. *Journal of Management*, 29(6), 963–989.
- Isenberg, D. (2010). The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. *Presentation at the Institute of International and European Affairs*, 1(781), 1–13.
- Isenberg, D. J. (2011). The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship, the Babson Entrepreneurship Ecosystem Project, Babson College, Massachusetts
- Isenberg, D. (2014). Fostering Scaleup Ecosystems for Regional Economic Growth. *Innovations Case Narrative : Manizales-Mas and Scale Up Milwaukee*
- Iwu, C. G., Opute, P. A., Nchu, R., Eresia-Eke, C., Tengeh, R. K., Jaiyeoba, O., & Aliyu, O. A. (2021). Entrepreneurship Education, Curriculum and Lecturer-Competency as Antecedents of Student Entrepreneurial İntention. *The International Journal of Management Education*, 19(1), 100295.
- Karaarslan, M. H. Yeni Kurulan Girişimlerin Uluslararasılaşması: Nasıl? Ve Neden?. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 16(1), 61-75.
- Karadağ, H. (2017). Avrupa Birliği (AB) Üyelik Sürecinde Türkiye'de Girişimcilik Ekosisteminin Değerlendirilmesi: Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (Gedi) Yöntemi İle Karşılaştırmalı Bir Analiz . *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 68-79.
- Karadal, H. (2016). *Girişimcilik Bilgisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım*.
- Karadeniz, E. (2014). Global Entrepreneurship Monitor 2013-2014 Verileriyle Türkiye'de ve Bölgeler'de Girişimcilik.
- Karadeniz, E.E, (2019), Türkiye'de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma, GEM Raporu, 2018.

- Kayhan, T. (2005). *Girişimcilik İklimi ve Yenilik Performansına Etkileri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, H., Özkan, T. K., Doğaner, M., & Altunoğlu, A. (2012). Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 9.
- Kenney, M., & Patton, D. (2009). Reconsidering the Bayh-Dole Act and the Current University Invention Ownership Model. *Research Policy*, 38(9), 1407–1422. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.respol.2009.07.007>
- Kırçicek, Ö. B., & Aytar, O. (n.d.). *Kadın Girişimciliğini Etkileyen Motivasyonel Faktörler: Konya İli Örneği*.(2021)
- Koh, H. C. (1995). Factors associated With Entrepreneurial Inclination: An Empirical Study of Business Undergraduates in Hong Kong. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 12(2), 29–41.
- Konak, A. (2019). Küresel Ölçekte Gerçekleştirilen Girişimcilik Faaliyetleri Sürecinde Karşılaşılan Sorunların Tespiti ve Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği 3.Sektör *Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 446–462.
- Kruse, P., Wach, D., & Wegge, J. (2021). What Motivates Social Entrepreneurs? A Meta-Analysis on Predictors of the Intention to Found a Social Enterprise. *Journal of Small Business Management*, 59(3), 477–508.
- Kubaş, A. (2018). Girişimcilerin Yatırım Kararı Süreçleri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(4), 149–154.
- Kumari, P., & Mor, S. (2021). Entrepreneurship and Source of finance: The Case of Indian Women Microentrepreneurs. *Strategic Change*, 30(4), 331–340.
- Kurtboğanoğlu, B. (2013). *Elektronik Girişimcilik Aracı Olarak İnternet Ortamının Kullanılması ve Değerlendirmesi*. Marmara Üniversitesi.
- Kurtulmuş, C., & Akgül, A. K. (2021). Girişimcilik, inovasyon ve ekonomik büyümenin küresel rekabet üzerine etkisi: Panel veri analizi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(2), 765-777.
- Küçükaltan, D. (2009). *Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik*.
- Lane, Halkla İlişkiler ve Mİlesı-Ferretti, GM (2007). Ulusların dış serveti II'yi işaret ediyor: 1970–2004 yılları arasında yabancı varlık ve yükümlülüklerin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş tahminleri. *Uluslararası İktisat Dergisi*, 73 (2), 223-250.
- Levesque, M. ve Minniti, M. (2006). Yaşlanmanın girişimcilik davranışına etkisi. *Girişim günlüğü*, 21 (2), 177-194.
- Levie, J., & Autio, E. (2008). A Theoretical Grounding and Test of the GEM Model. *Small Business Economics*, 31(3), 235–263.
- Lumpkin, G. T., & Dess, G. G. (1996). Clarifying the Entrepreneurial Orientation Construct and Linking it to Performance. *Academy of Management Review*, 21(1),

135–172.

- Lundström, A., Stevenson, L., & others. (2005). *Entrepreneurship Policy: Theory and Practice* (Vol. 9). Springer.
- Malecki, E., (2018), Entrepreneurship And Entrepreneurial Ecosystems, *Geography Compass*, 12 (3).
- Marangoz, M. (2016). Girişimcilikte Güncel Konular ve Uygulamalar. *İstanbul: Beta*.
- Marangoz, M., & Erboy, N. (2013). Pazarlamada Paradigma Değişimi: Girişimci Pazarlama. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 67–91.
- Mason, C., & Brown, R. (2014). Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship. *Final Report to OECD, Paris*, 30(1), 77–102.
- Mazdeh, K, M Mazdeh, and K Moradi (2011), “Strategic planning model for Startups: A case study of Iranian packaging industry”, *Management Science Letters*, 1 (2), pp. 157–166.
- McStay, D. (2008). *An Investigation of Undergraduate Student*. Citeseer.
- Minniti, M. (2010). Female Entrepreneurship and Economic Activity. *The European Journal of Development Research*, 22(3), 294–312.
- Monitor, G. E. (2016). Global Entrepreneurship Monitor Report
- Morrish, S. C., & Jones, R. (2020). Post-disaster Business Recovery: An Entrepreneurial Marketing Perspective. *Journal of Business Research*, 113, 83–92.
- Motoyama, Yasuyuki and Karren K Watkins (2014), Examining the connections within the startup ecosystem: A case study of St. Louis, Report, Ewing Marion Kauffman Foundation.
- Mustafa, M., Karaca, F., & Özdevecioğlu, İ. (2016). Kamu girişimcilerinin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik uygulamalı bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 94-119.
- Müftüoğlu, T., Ürper, Y., Başar, Y., ve Tosunoğlu, M. (2005). *Girişimcilik, Anadolu Üniv. Yayın No:1567*.
- Mungan, S. (2013). *Kadın Girişimcilik Değerleri ile Kadın Girişimcilik Algısı Arasındaki İlişkide Girişimcilik Eğitimlerinin Rolü*. Marmara Üniversitesi.
- Naktiyok, A., & Kök, S. B. (2006). Çevresel Faktörlerin İç Girişimcilik Üzerine Etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 77–96.
- Naumes, M. J., Kammermeyer, J. A., & Naumes, W. (2002). Social Entrepreneurship-- A Relevant Concept for Business Schools? *Sixth Biennial Conference on Managerial Values, Attitudes and Ethics*. Oxford, England.
- Nişancı, Z. N., Oğrak, A., & Özmutaf, N. M. (2015). Amerika’da Yaşayan Türk

- Kökenli Girişimcilerin Girişimcilik Nitelikleri Kapsamında Algıları: Pittsburgh Gıda Sektöründe Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 28–44.
- Neck, Heidi M., G. Dale Meyer, Boyd Cohen, and Andrew C Corbett (2004), “An entrepreneurial system view of new venture creation”, *Journal of Small Business Management*, 42 (2), pp. 190–208.
- Norton, S. D., & Imeny, V. M. (2021). Schumpeter’s Creative Destruction and the Credit Crunch of 2007--2008: an Islamic Banking Perspective. *Qualitative Research in Financial Markets*.
- O&OC Strategy Consultants *Türkiye’nin Teknoloji Girişimciliği Ekosistemi Raporu 2018*.
- Ollivaud, P., & Turner, D. (2014). *The Effect of the Global Financial Crisis on OECD Potential Output*.
- Orman, S. (2021). *Kurumsal İtibar ve İnsan Kaynakları İlişkinin Kurum Kültürleri Bağlamında İncelenmesi*. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Öğüt, A., Bülbül, H., & Yılmaz, N. (2006). Stratejik yenilenme Aracı Olarak Kurumsal Girişimcilik ve Bu Süreçte Yenilikçiliğin Önemi. *Uluslararası Girişimcilik Kongresi*, 83–90.
- Özarpa, C., Şengül, F. (2020). *Girişimcilik Ekosistemi Unsurları Arasında Girişimcilik Eğitimi: Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu-Isoeva*, 138.
- Özdemir, Ş., Yılmaz, N., Arsu, T., & Polat, Y. (2016). A Review on Entrepreneurship Education in Turkey Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Human Sciences*, 13(1), 569–581.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32, 81–95.
- Özgül, U., Kunday, Ö. (2015). Conceptual Development of Academic Entrepreneurial Intentions Scale. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 195, 881–887.
- Öztürk Ö., (2021), Üniversite Öğrencilerinin Yenilikçi Girişimciliğe İlişkin Üst Bilişsel Farkındalıklarını Etkileyen Yenilik Ekosistemi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Parsley, C. ve Halabisky, D. (2008). Profile of growth firms: A summary of industry Canada research. Industry Canada, Ottawa.
- Phan, P. H., & Siegel, D. S. (2006). 2 The Institutional Context of University Technology Transfer. *Foundations and Trends in Entrepreneurship*, 2(2), 82.
- Pehlivanoğlu, F., & Kayan, K. (2019). Türkiye’de girişimcilik: Mevcut durum analizi ve çözüm önerileri. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 58-78.
- Pilková, A., Holienka, M., Munk, M., & others. (2013). Key Business Restart Drivers

- in Slovakia. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 61(7), 2617–2622.
- Polat, D. D. (2011). *Girişimcilik Motivasyonu ve İşletme Yenilikçiliği Arasındaki İlişkinin Araştırılmasına Yönelik Turizm İşletmelerinde Bir Araştırma*.
- Post, G. V, & Pfaff, J. F. (2007). Internet Entrepreneurship and Economic Growth. *Journal of International Technology and Information Management*, 16(3), 3.
- Raffie, J., & Feng, J., (2014). Should I quit my day job? a hybrid path to entrepreneurship, *Academy of management journal*, 57(4), 936-963.
- Ramón-solans Prat, J. C., & Marcén, R. F. (2006). Influential Factors in Location Choice of Spanish Businesses in Aragon. *The Journal of Entrepreneurship*, 15(1), 63–81.
- Rarick, C. & Han, T. (2015). I The role of culture in shaping an entrepreneurial mindset. *International Journal of Entrepreneurship* 19:119-125.
- Reynolds, P. D., Hay, M., & Camp, S. M. (1999). Global Entrepreneurship Monitor. *Kansas City, Missouri: Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership*.
- Reynolds, P. D., & others. (2015). Business Creation Stability: Why Is It So Hard To Increase Entrepreneurship? *Foundations and Trends®in Entrepreneurship*, 10(5-6), 321–475.
- Roja, A., & Nuastase, M. (2014). Technology Entrepreneurship And Entrepreneurial Strategies. *Proceedings of the 8th International Management Conference, Bucharest, Romania*, 6-7.
- Rothwell, William J and H C Kazanas (2003), Planning and managing human resources: strategic planning for human resources management, Massachusetts: HDR Press.
- Römer-Paakkanen, T. (2009). *The Role of Family Background, Education and Hobbies In Student Processes Of Becoming Entrepreneurs*.
- Saatci, E. Y., Arıkan, S., & Cal, B. (2014). Values? How Social Entrepreneurs' Portrait Values Differ From Commercial Entrepreneurs. *International Journal of Education and Research*, 2(9), 143–160.
- Schulz, M., Urbig, D., & Procher, V. (2017). The Role Of Hybrid Entrepreneurship In Explaining Multiple Job Holders' Earnings Structure. *Journal of Business Venturing Insights*, 7, 9–14.
- Schwarzkopf, C. (2016). *Fostering Innovation And Entrepreneurship: Entrepreneurial Ecosystem And Entrepreneurial Fundamentals In The USA and Germany*. Springer.
- Sciascia, S., & De Vita, R. (2004). *The Development Of Entrepreneurship Research*.
- Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The Promise Of Entrepreneurship As A Field Of Research. *Academy Of Management Review*, 25(1), 217–226.

- Shah, Sonali K and Emily Cox Pahnke (2014), "Parting the ivory curtain: understanding how universities support a diverse set of startups", *The Journal of Technology Transfer*, 39 (5), pp. 780–792.
- Shepherd, D. A., Wennberg, K., Suddaby, R., & Wiklund, J. (2019). What Are We Explaining? A Review And Agenda On Initiating, Engaging, Performing, And Contextualizing Entrepreneurship. *Journal Of Management*, 45(1), 159–196.
- Sönmez, A., & Toksoy, A. (2014). Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz, Yönetim ve Ekonomi. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Manisa*, 21(2), 44–47.
- Soysal, A. (2008). Yeni Ekonomi Bağlamında KOBİ’lerde Verimlilik Arayışları: E-Ticaret Ölçeğinde Bir Değerlendirme. *Verimlilik Dergisi*, 3, 59–83.
- Spigel, B. (2017). The Relational Organization Of Entrepreneurial Ecosystems. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 41(1), 49–72.
- Stam, E., (2015), Entrepreneurial ecosystems and regional policy: A sympathetic critique, *European Planning Studies*, 23, 1759–1769.
- Stam, E., & Spigel, B. (2016) "Entrepreneurial Ecosystems", U.S.E. Discussion Paper Series nr: 16-13, 1-15. Stolfo, S. J., Bellovin, S. M., Hershkop, S., Keromytis, A. D., Sinclair, S., & Smith, S. W. (2008). Insider Attack And Cyber Security: Beyond The Hacker. In *Advances In Information Security* (Vol. 39).
- Stokes, David (2006), "Marketing and the small business", in: Enterprise and Small Business: Principles, Practice and Policy, ed. by Sara Carter and Dylan Jones-Evans, 2nd Edition, London: Pearson, pp. 324–337.
- Sütay, F. (2019). *Akademik Girişimcilik Yönelimi Ve Kariyer Motivasyonu*.
- Tanrıkulu, F., Ermiş, M. (2021). Türkiye’de Teknoloji Girişimciliği ve Finans Kaynaklarına Erişimi.
- Tanubun, G. R., & Maichal, M. (2016). Intensi Berwirausaha Pada Pelajar Kelas Ekstrakurikuler Kewirausahaan SMAK St. Louis 1 Di Surabaya [The Entrepreneurship Intentions of Entrepreneurship Students in Extracurricular Classes at SMAK St. Louis 1 in Surabaya]. *DeReMa (Development Research of Management): Jurnal Manajemen*, 11(2), 254–264.
- Taş, D. D. S. (2017). İnovasyon, Eğitim ve Küresel İnovasyon Endeksi . Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 1 (1), 99-123.
- Tekin, D. (2018). *Tekno-Girişimlerde Girişimci Pazarlama, Girişimcilik Eğilimi Ve İşletme Performansı İlişkisi*. Anadolu University.
- Tekin, M. (1999). Girişimcilik, Kendi İşini Kurma. *İşletme, Damla Ofset, Konya*.
- Tolunay, A., & Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. *Turkish Journal of Forestry*, 7(2), 116–127.
- Top, S. (2006). Girişimcilik Niyet Modelleri ve Kültürel Kimliğin Etkileri Dr. Seyfi Top Dr. Murat Sevcen Citation info. *Journal*, V. VIII, 2, 117–135.

- Torun, Y. (2019). *Küresel Girişimcilik Endeksine Göre Ülkelerin Veri Madenciliği Yöntemleri İle Sınıflandırılması*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tosunoğlu, B. (n.d.). *T.(2003), Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TÜGİAD. (1993). Ekonomik Kalkınmada Girişimciliğin Önemi ve Girişimcilik Nitelikleri. *Simge Ofis Matbaacılık, İstanbul*.
- Uçar, A., & Başaran, İ. (2019). *Kalkınma Ajanslarının Girişimcilik ve İstihdamı Artırma Hedeflerinin Değerlendirilmesi: Zafer Kalkınma Ajansı Örneği*. Paradoxs: The Journal of Economics, Sociology & Politics, 15 (2).
- Uçar, Y. B. (2021). *Z Kuşağının Girişimcilik Eğilimlerinde Duygusal Zekâ ve Yaratıcılığın Rolü*.
- Ülgener, S. (1991). Milli Gelir İstihdam ve İktisadi Büyüme. *Der Yayınları, İstanbul*.
- Ulucan, S. (2015). Girişimcilik Eğiliminin ve Girişimcilik Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Ortaöğretimde Lise 3. ve 4. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.
- Ürper, Y. (2015). Girişimcilik Kavramı, Çeşitleri ve Girişimcilikte Etik. *Girişimcilik ve İş Kurma İçinde (Ss. 2-16)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköretim Yayınları.
- Valdez, J. (1988). The entrepreneurial ecosystem: Toward a theory of new firm formation.
- Van de Wiele, Zeger (2017), "Entrepreneurial ecosystems: a literature review", Unpublished Master Thesis, Universiteit Gent Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen.
- Vivarelli, M. (2012). *Entrepreneurship in advanced and developing countries: A microeconomic perspective*.
- J.von Bloh, M. A. (n.d.). *No size fits all-Exploring Entrepreneurship Measurement using Big Data, rare Events and Ecosystems*.
- Vogel, Peter (Apr. 2013), "The Employment Outlook for Youth: Building Entrepreneurial Ecosystems as a Way Forward", in: G20 Youth Forum, Social Dimension, G8 & G20 Alumni Association, Saint-Petersburg, Russia, pp. 443–449.
- Vrontis, D., El Chaarani, H., El Namar, S., Zouhour, E.-A., Ali, R., & Trichina, E. (2021). *The Motivation Behind an International Entrepreneurial Career After First Employment Experience*. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research.
- Walsh, J. P., & Huang, H. (2014). *Local context, Academic Entrepreneurship And Open Science: Publication Secrecy and Commercial Activity Among Japanese And US Scientists*. Research Policy, 43 (2), 245–260.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.10.003>

- WEF, (2014), Entrepreneurial ecosystems and around the globe and early-stage company growth dynamics—an entrepreneurs perspective, Davos: World Economic Forum, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2022, <http://reports.weforum.org/entrepreneurial-ecosystems-around-the-globe-and-early-stage-company-growth-dynamics/wp-content/blogs.dir/34/mp/files/pages/files/nme-entrepreneurship-report-jan-8-2014.pdf>.
- WEF, (2017), *The Global Competitiveness Report 2017–2018*, World Economic Forum, Geneva.
- WIPO, (2021) *The Global Innovation Index 2017*, Cornell University, INSEAD and the World Intellectual Property Organization, Geneva.
- Wood, JS (2005, Mart). Knight, Hayek, Schumpeter, Mises, Kirzner, Shackle ve Lachmann tarafından ürün ve varlık piyasalarında girişimcilik teorisinin gelişimi ve mevcut durumu. *Avusturya Alimler Konferansı'nda* .
- Wurth, B., Stam, E., & Spigel, B. (2021). *Toward An Entrepreneurial Ecosystem Research Program. Entrepreneurship Theory and Practice*, 1042258721998948.
- Yatmaz, F. (2019). *Ülkelerin Girişimcilik Seviyelerine Göre Sınıflandırılması : Utadis Uygulaması*.
- Yıldız, B., Ilgaz, H., & Seferoğlu, S. S. (2010). *Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikaları: 1963’den 2013’e Kalkınma Planlarına Genel Bir Bakış*. Akademik Bilişim, 10–12.
- Yılmaz, H., & Görmüş, A. Ş. (2012). *Stratejik Girişimciliğin, Algılanan Örgütsel Destek Ve Örgütsel Öğrenme Üzerine Etkilerinin Araştırılması: Tekstil Sektöründe Ampirik Bir Çalışma*. Journal of Yasar University, 26 (7), 4483–4504.
- Zupic, I. (2014). *The knowledge base of technology entrepreneurship. In Handbook of Research on Techno-Entrepreneurship, Second Edition*. Edward Elgar Publishing.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: AHP Değerlendirme Puan Aralıkları	16
Tablo 2: Girişimcilik Türleri.....	25
Tablo 3: İç Girişimcilik Boyutları Sınıflandırılması.....	30
Tablo 4: Bağımsız Girişimcilik ve Kurumsal Girişimcilik Arasında ki Farklar.....	34
Tablo 5: Sosyal Girişimcilik ve Ticari Girişimcilik Arasındaki Farklar	44
Tablo 6: İsenberg Girişimcilik Ekosistemi Modeli.....	78
Tablo 7: Küresel Girişimcilik Monitörü ve Dünya Ekonomik Forumu Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri Karşılaştırma.....	81
Tablo 8: Küresel İnovasyon ve Girişimcilik Endeksi.....	91
Tablo 9: Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi (GEDI).....	98
Tablo 10:Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri.....	101
Tablo 11:Küresel Girişimcilik Monitörü Bileşenler ve Bileşenlere Ait Değişkenler.	104
Tablo 12: Girişimcilik Ekosistemi Modeli	107
Tablo 13: Girişimcilik Ekosistemi Önemlilik Analizi Değerlendirme Puanları.....	109

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Girişimci, Girişim ve Girişimcilik Kavramları Kesişimi	23
Şekil 2: Stam Girişimcilik Ekosistemi Modeli	77
Şekil 3: TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Boyutları	88
Şekil 4: Küresel İnovasyon Endeksi Ülke Sıralamaları	94
Şekil 5: Küresel İnovasyon Endeksi Gelişmiş Ekonomiler Sınıflandırma ve Sıralamaları	95
Şekil 6: Küresel İnovasyon Endeksi Küme Sınıflandırması.....	96
Şekil 7: Girişimcilik Endeksi Boyutlarının Değerlendirilmesi Şablonu.....	108
Şekil 8: GEM 2018- Erişilebilir Pazar Ülke Sıralamaları.....	110
Şekil 9: İç Pazar Dinamikleri 2016-2018 Grafikselsel Durum	111
Şekil 10: Girişimin Büyümesinde Yer Alan Etmenler	112
Şekil 11: İnsan Kaynakları Mevcut Durum ve Yaş Aralıkları.....	113
Şekil 12: GEM 2016-2018 Kategorilere Göre Gelişim Grafiği.....	114
Şekil 13: Finansal Destek Sıralaması.....	115
Şekil 14: Destek Sistemleri Sıralaması	116
Şekil 15: OC&C Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu Destek Sistemleri Sıralaması	117
Şekil 16: GEM 2018 Düzenleyici Çerçeve ve Altyapı Sıralaması	119
Şekil 17: OC&C Türkiye Girişim Ekosistemi Raporu İş Yapma Kolaylığı Sıralaması	120
Şekil 18: GEM 2018 Girişimciliği Destekleyen Eğitim Modülü Ülke Sıralaması.....	121
Şekil 19: AB Ülkeleri ve Türkiye ARGE Harcamaları Sıralaması	122
Şekil 20: AB Ülkeleri ve Türkiye Girişimciliğe Kültür Desteği Ortalamaları	124
Şekil 21:Girişimcilik Ekosistemi Dinamikleri Önemlilik Puan ve Sıralamaları	125
Şekil 22: Girişimcilik Ekosistemi Erişilebilir Pazarlar Altbileşenleri Önemlilik Sıralaması.....	126
Şekil 23: Girişimcilik Ekosistemi İnsan Kaynakları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması	127
Şekil 24: Girişimcilik Ekosistemi İnsan Kaynakları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması.....	128
Şekil 25: Girişimcilik Ekosistemi Destek Mekanizmaları Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması	129
Şekil 26: Girişimcilik Ekosistemi Düzenleyici Çerçeve ve Temel Altyapı Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması.....	130
Şekil 27: Girişimcilik Ekosistemi Eğitim Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması.....	131
Şekil 28: Girişimcilik Ekosistemi Katalizör (Büyük) Üniversiteler Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması.....	132
Şekil 29:Girişimcilik Ekosistemi Kültür Alt bileşeni Önemlilik Değerlendirme ve Sıralaması.....	133

ÖZGEÇMİŞ

Fatih ŞENGÜL; Fırat Üniversitesi Turizm ve Otel İŐletmeciliđi Bölümünde Önlisans, Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde işletme lisans öğrenimini tamamladı. 2009 yılından itibaren Karabük Üniversitesi'nde çeşitli görevlerde yer aldı. Uluslararası Öğrenci Merkezi, Kariyer Geliştirme Merkezi ve Mezunlar Birliği, Teknoloji Transfer Ofisi bünyesinde çalışmalarına devam etti. Girişimcilik ekosistemi ve mentörlük faaliyetlerine devam etmekte olup ulusal girişimcilik ekosistemi platformu arayüzünün tasarımı ile ilgilenmektedir.

Çalışma alanları; girişimcilik, girişimcilik eğitimi, girişimcilik ekosistemi, girişim finansmanı modelleri, startuylar, bölgesel kalkınma, rekreasyon yönetimi ve startuylarda ekip yönetimidir.